

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Pracoviště historické sociologie

Bc. Jana Keltošová

**Registrované partnerství osob stejného pohlaví
v České republice – institucionalizace a proměňující se
postoje veřejnosti**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Martin Vávra, Ph.D.**

Praha 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. června 2018

Bc. Jana Keltošová

Poděkování

Velmi děkuji PhDr. Martinovi Vávrovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, jeho rady a připomínky.

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na rodinu jako základní kámen každé společnosti. Uvádí funkce rodiny a možné formy mezilidských vztahů. Česká republika patří ke státům, ve kterých je možné sledovat výskyt několika podob mezilidských vztahů – konkubinát heterosexuálních a stejnopohlavních párů, manželské páry a osoby v registrovaném partnerství. S postupem času se mění lidské postoje a ani česká společnost v tomto případě není výjimkou. Změnu postoje a pohledu na homosexualitu a postupnou akceptaci je možné sledovat již řadu dekad. Výsledkem těchto změn bylo v roce 2006 přijetí zákona o registrovaném partnerství.

I když se česká moderní společnost snaží o eliminaci diskriminačních postojů, homoparentální rodiny nemají stejné právní a sociální jistoty jako heterosexuální rodiny s dětmi. Nerovnost dle stávajících českých zákonů existuje i mezi manželským svazkem a registrovaným partnerstvím. Česká republika musí učinit kroky, které zaručí rovnoprávné postavení všech typů rodin.

V empirické části práce byla provedena analýza výsledků českých sociologických průzkumů s cílem identifikovat míru tolerance majoritní heterosexuální společnosti vůči minoritní homosexuální. Výsledky analýzy nám objasní, zda je česká společnost zcela tolerantní, nebo se jedná pouze o tzv. „toleranci za určitých podmínek“. Postoje vyjádřené v těchto průzkumech nám odhalí, zda je společnost připravena kromě registrovaného partnerství akceptovat sňatky a osvojení dětí homosexuálně orientovanými jedinci.

Abstract

This master's thesis analyzes a family as a crucial element of each society. It also depicts its functions and presents possible forms of interpersonal relationships. The Czech Republic is one of the countries in which it is possible to identify existence of several forms of interpersonal relationships – a concubinage of heterosexual and same-sex couples, married couples and people in a registered partnership. Personal attitudes have been evolving over time and the Czech Republic is no exception. The change of attitudes and points of view towards homosexuality and its gradual acceptance have been present within the Czech society for decades. These changes finally led to legalization of the registered partnership in 2006.

Even though the Czech modern society is trying to eliminate discriminating attitudes, homoparental families still do not have the same legal certainty and social security as heterosexual families with children do. Inequality as per current Czech laws exists even between a marriage and a registered partnership. The Czech Republic needs to take steps in order to guarantee equality of all family forms.

The empirical part of the thesis provides an analysis of the Czech sociological surveys in order to identify to what degree the Czech heterosexual majority tolerates and accepts the homosexual minority. The results will clarify whether the Czech society is absolutely tolerant or whether is bound by a phenomenon called “tolerance at certain conditions”. All attitudes expressed in these surveys will convey if the society is willing to accept, besides the already legalized registered partnership, same-sex marriages and adoptions of children by non-heterosexuals.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Rodina	11
2.1. Vymezení rodiny	11
2.2. Funkce rodiny	12
3. Homosexualita	13
3.1. Definice homosexuality	13
3.2. Homosexuální orientace a homosexuální chování	14
3.3. Boj za rovnoprávnost a LGBT v České republice	15
4. Rovnost	17
4.1. Rovnost dle zákona	17
4.2. Ústava České republiky	17
4.3. Přijetí zákona o registrovaném partnerství	18
4.4. Cesta ke přijetí zákona o registrovaném partnerství	19
4.5. Manželství a registrované partnerství.....	24
4.5.1. Svazek registrovaného partnerství	24
4.5.2. Práva a povinnosti partnerů	26
5. Registrované partnerství	28
5.1. Osvojení osoby.....	28
5.2. Pěstounská péče	33
5.3. Asistovaná reprodukce	35
6. Právo a homoparentální rodiny	36
6.1. Sporné body právní úpravy registrovaného partnerství.....	36
6.2. Sociální zabezpečení homoparentálních rodin.....	38
6.2.1. Ošetřovné	40
6.2.2. Peněžité pomoci v mateřství.....	41
6.2.3. Rodičovský příspěvek	42

6.2.4.	Smrt biologického rodiče.....	44
6.2.5.	Důchodové pojištění.....	46
6.2.6.	Sirotčí důchod	48
7.	Diskriminace v českém prostředí	49
7.1.	Diskriminace na základě sexuální orientace.....	49
7.2.	Tolerance české společnosti vůči homosexuálům.....	51
7.3.	Soužití s homosexuálem v sousedství	53
7.4.	Známý z řad LGBT komunity.....	57
7.5.	Limity tolerance české společnosti	59
7.5.1.	Právo na registrované partnerství.....	59
7.5.2.	Statistika uzavírání registrovaných partnerství a sňatků stejnopohlavních párů	61
7.5.3.	Právo na manželství.....	63
7.5.4.	Právo na osvojení dítěte.....	64
7.6.	Doporučení.....	67
8.	Závěr	68
9.	Literatura	73
	Přílohy.....	90

1. Úvod

Homosexualita je v dnešní době často diskutovaným tématem, jehož vnímání se s vývojem doby a lidské společnosti mění. O homosexualitě čteme v diskuzích a odborných článcích, slyšíme o ní mluvit naše známé, přátele, kolegy a další osoby v našem nejbližším okolí. Mění se nahlížení na homosexualitu a ve většině společností dochází k postupné akceptaci. Sžití se s touto neoddelitelnou stránkou lidského života je dalším stadiem proměny. Lidé si postupem času formují vlastní názor na tuto náklonnost k osobám téhož pohlaví a zastávají vůči ní určité stanovisko a určitým způsobem reagují na kontakt s členy této sexuální minority. Postoj člověka vůči homosexuálním lidem reflektuje jeho toleranci, respekt a osobní nadhled.

Avšak i míra tolerance má své hranice a je ovlivněna většinovým názorem na homosexualitu. Každé společenství lidí bude svůj postoj a mínění vůči gayům a lesbám považovat za ten nejadekvátnější. Dalším krokem ve vývoji společenského zřízení je změna legislativy, jež zohledňuje práva a povinnosti všech lidí, homosexuálů nevyjímajíc.

Dnešní rodiny se mnohem častěji rozpadají, klesá počet sňatků a porodů, a naopak vzrůstá biologická a sociální neplodnost. To vše oslabuje pozici rodiny v její tradiční nukleární podobě. Je to jakýsi stav krize rodiny v jejím moderním prostředí, který ale není ohrožen tím, že by partnerská a rodičovská práva měla být přiznána osobám stejného pohlaví. Do jaké míry je v dnešní moderní době správné tvrdit, že rodina musí sestávat z otce a matky? Relativně nový fenomén homoparentálních rodin je nový i ve smyslu české legislativy, která je opomíjí a nepovažuje za další formu rodiny. Dostat tyto alternativní rodiny do povědomí českých občanů si klade za cíl několik nestátních organizací nebo občanských sdružení.

Institucionalizovaná heterosexuality, jež představuje heterosexuální vztah zaměřený na výchovu dětí a péči o ně, je jakýmsi společensky akceptovaným standardem. Naplněním manželství je stát se rodičem: Navíc rodičovství udává další směr a vývoj vztahu. Mezi manželstvím a rodičovstvím je možné vytvořit si určitou souvislost. Neheterosexuality je v české společnosti stigmatizována, což potvrzuje i skutečnost, že stejnopohlavním párům není v registrovaném partnerství umožněno osvojení dítěte. Přítomnost dětí v těchto registrovaných partnerstvích neabsentuje, jelikož se může jednat o děti z předchozích heterosexuálních vztahů, ale z právního hlediska tyto páry nemají právo osvojit si dítě z ústavní péče nebo biologické dítě

partnera/partnerky, požádat o svěření dítěte do pěstounské péče, v případě neheterosexuálních žen podstoupit umělé oplodnění nebo mít nárok na další sociální výhody příznačné pro heterosexuální rodiny. Dle současné české právní úpravy postrádáme souvislost mezi registrovaným partnerstvím a rodičovstvím. Analogicky je možné říct, že zákaz adopce se rovná zákazu rodičovství v případě homosexuálních párů. Výsledkem je, že lidé, kteří vážně uvažují o rodičovství, mohou získat k této formě legálního svazku nedůvěru.

Srovnáme-li sezdané soužití heterosexuálních párů – manželství – s formou sezdaného soužití neheterosexuálních párů – registrovaným partnerstvím – zjistíme, že mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím existuje řada rozdílů. Rodičovství je pouze jedním z mnoha aspektů pro komparaci manželství a registrovaného partnerství. Na jedné straně máme heterosexuální páry, jež rodičovství častokrát odkládají, realizují mimo sezdané soužití nebo nerealizují vůbec. Na druhé straně máme neheterosexuální páry, které po rodičovství touží, ale nemají na to vytvořené právní podmínky. Jednou z možností je těmto párům umožnit uzavírat sňatky, čímž by se zároveň vyřešila i otázka rodičovství.

Střet heteronormativního modelu života s neheterosexuálním modelem je zřejmý. Dokazují to i údaje poskytnuté Centrem pro výzkum veřejného mínění (dále jen CVVM). Na základě těchto statistických údajů je možné získat lepší obraz o tom, jak se česká společnost staví k neheterosexuálním spoluobčanům, v jaké míře je společnost ochotná jim přiznat právo žít v sezdaném soužití, osvojit si děti a vytvářet homoparentální rodiny. Zároveň je možné tyto postoje srovnat s postoji občanů z jiných evropských zemí.

Primárním zdrojem dat pro tuto práci byl datový katalog Českého sociálněvědního datového archivu Sociologického ústavu Akademie věd České republiky, v. v. i. (dále též jako „ČSDA AV ČR“). Kontinuální měsíční výzkumy zrealizoval výzkumný tým CVVM v rámci série výzkumů veřejného mínění „Naše společnost“, v rámci kterých pokládal i otázky relevantní vzhledem k tématu práce. Stejně tak byly otázky, které se týkají postojů veřejnosti k homosexualitě a homosexuálům, položeny i v rámci výzkumného projektu „Evropský výzkum hodnot“ („European Values Study“). Tohoto evropského výzkumu se v určitých letech zúčastňují různé země, což nám umožní porovnat hodnoty a postoje v České republice a Evropské unii. Mezi hlavní témata výzkumů patří práce, význam života, životní cíle, rodina a současné sociální problémy – rozvod, sebevražda a potrat. Výsledky

evropského výzkumu použiju pro analýzu změny postojů k homosexuálům, míry tolerance vůči nim a názorů na jejich práva. Primárně nás budou zajímat postoje k právu stejnopohlavních párů na uzavření registrovaného partnerství, manželství a osvojení dítěte.

Kromě již zmíněného datového katalogu byl dalším zdrojem dat Český statistický úřad (dále též jako „ČSÚ“) s veřejnou databází o počtech uzavřených partnerství podle pohlaví a věku na základě provedeného Sčítání lidu, domů a bytů (dále též jako „SLDB“) z roku 2011. Získat reprezentativní vzorek respondentů by bylo obtížné, proto jsem využila možnost zpracovat data získaná kvantitativní metodou pomocí standardizovaných dotazníků od přibližně 2. poloviny první dekády 21. století. V případě Evropského výzkumu hodnot se jednalo o analýzu dat z 90. let 20. století, přesněji z let 1991 a 1999, a z roku 2008.

Třetím zdrojem potřebných informací byl digitální repozitář Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Ten posloužil jako zdroj bližších informací o politických krocích s cílem poukázat na snahy legalizovat registrované partnerství od roku 1992 do roku 2006, kdy došlo ke schválení návrhu zákona o registrovaném partnerství. Konkluze těchto analýz nám objasní, jaké kroky již byly učiněny a jaké ještě zbývá učinit, aby došlo k absolutní inkluzi neheterosexuálních párů do společnosti.

Empirická část práce obsahuje analýzy dat z datového katalogu. Hlavní cíl této části práce spočívá v analýze výzkumných otázek navržených dle teoretického studia dostupné literatury a vlastních úvah nad otázkami, které se týkaly postojů českých občanů vůči neheterosexuálnímu způsobu života. První výzkumní otázkou je tolerance české společnosti vůči neheterosexuálním jedincům. Na základě dat je možné zjistit, jak se český občan staví k homosexuálům, zda si stanovuje určité hranice, do jaké míry je homosexualitu jako takovou a vůbec tuto sexuální menšinu ochoten akceptovat nebo neheterosexualitu zcela akceptuje. Další otázkou je, zdali je česká společnost natolik benevolentní, že kromě registrovaného partnerství umožní sexuální menšině uzavírat sňatky a osvojovat děti. Těmito změnami by se dosáhlo toho, že by neheterosexuální svazek kopíroval heteronormativní model manželského spoluzití. Jelikož mají heterosexuálové manželství a homosexuálové registrované partnerství, lze předpokládat, že práva a povinnosti manželů a partnerů budou totožné. Pomocí poslední výzkumné otázky, zda jsou tato jejich práva stejná, zjistíme validitu tvrzení.

2. Rodina

2.1. Vymezení rodiny

Soužití osob má z právního hlediska několik forem. Některé podoby jsou méně formální a jejich fungování je zákonem upraveno pouze okrajově. Existují ale i takové, které jsou formální a jejichž existence se řídí předpisem, který je označuje za „vyšší“ formy soužití dvou osob.

Rodina je malá primární sociální skupina s příbuzenskými vztahy a se společným způsobem života. Jejím smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí.¹ Člověk si pod pojmem rodina nejpravděpodobněji představí ve společné domácnosti žijící seskupení rodičů v manželském svazku a jejich děti, čemuž se tradičně říká *nukleární rodina*. Muž a žena jsou ve svazku zcela dobrovolně a mají své biologické děti. Mezi nukleární rodinou a prarodiči dochází ke vzniku citových a materiálních vazeb. Díky tomuto vztahu vzniká *jádrová rodina*. Je nutné podotknout, že trendem poslední doby jsou rodiny dobrovolně bezdětné. Foucault připouští, že sexuální vztahy mají v každé společnosti své vykázané místo v dispozitivu manželského svazku: systém manželství, fixace a rozvoje příbuzenských vztahů, přenos jmen a majetku. Normou manželského svazku je nepochybně udržení rovnováhy společenského těla, čímž je dán privilegovaný vztah manželství k právu.² Širší okruh rodiny zahrnuje pak prarodiče. Zahrneme-li do příbuzenského okruhu strýce, tety, máme co do činění s *rozšířenou rodinou*.

Cesta k vytvoření manželství, která je v současné společnosti preferovaná, je neformální soužití, tedy přechodná fáze, během níž se muž a žena lépe poznají z hlediska charakteru, majetkového poměru a zdravotní stránky. Po této fázi předstupně manželství a vzájemného poznávání se následuje uzavření manželství. Jedná se o legalizovaný dlouhodobý svazek dvou jedinců, kteří se po důkladném vzájemném poznání rozhodnou vytvořit společenskou a ekonomickou entitu za účelem trvalého soužití, dosahování společných cílů, respektování jeden druhého, vzájemné podpory a ochrany vzájemných hodnot. Zmíněný postupný vývoj vztahu dvou heterosexuálních osob je společenským ideálem, od kterého se reálné svazky mohou odlišovat.

¹ JANDOUREK, J.: *Sociologický slovník*, str. 206

² FOUCAULT, M.: *Vůle k věděni, Dějiny sexuality I*, str. 124–125

Rodina je převážně vytvořena na základě legalizovaného sňatku, ale v dnešní době je mnohem častější výskyt alternativních typů svazků. Kromě *nukleární rodiny* je v dnešní moderní době mnohem častější výskyt neformálního, nesezdaného soužití dvou osob, dále partnerství bez soužití nebo neúplné rodiny s jedním rodičem, kde hlavu rodiny může představovat žena zastávající roli živitele rodiny nebo muž zastávající roli matky. Skončila doba, kdy bylo morálně neakceptovatelné a společností stěží tolerované porodit a vychovávat dítě bez formálního potvrzení svazku. Realita dnešní doby již není závislá na oficiálním přijetí společností, ale funguje na principech dobrovolného soužití partnerů a jejich vzájemné péče jeden o druhého a o další členy rodinného společenství.

Kromě již zmíněných forem soužití existuje od roku 2006 v České republice možnost uzavřít registrované partnerství mezi osobami stejného pohlaví. Srovnáme-li manželství a nesezdané soužití dvou osob na úrovni druh/družka, tzv. faktické manželství, je registrované partnerství jakýmsi „mezistupněm“. Z právního hlediska se jedná o legalizovaný svazek, jehož úprava vychází z podstaty manželství, ale obsahuje méně práv, povinností a výhod pro partnery. Ve srovnání s neformálním soužitím těchto výhod obsahuje více.

2.2. Funkce rodiny

Rodina jako základní kámen společnosti zastává v sociálním systému hned několik funkcí, jež jsou důležité jak pro rodiče, tak pro děti. Proniknutí dispozitivu manželského svazku a dispozitivu sexuality ve formě rodiny umožňuje porozumět některým faktům: tomu, že od 18. století se rodina stala závazným místem emocí, citů a lásky.³

Manželský svazek je tedy promyšlen jako vztah podstatnější a užší než kterýkoli jiný a slouží k definování celého způsobu bytí. Život v manželství byl určen rozdělením na vzájemně se doplňující úkoly a činnosti: muž dělal to, co žena nezvládla, a žena zajišťovala vše potřebné, o co muž nejevil zájem; oba měli stejný cíl (prospívající domácnosti), který jejich činností dodával jednotný ráz, stejně jako jejich v podstatě odlišným způsobům života.⁴ Manželé si vzájemně prokazují nesobeckou péči o partnerův prospěch, snaží se o dosažení naplnění sebe sama skrze štěstí svého

³ Ibid., str. 127

⁴ FOUCAULT, M.: *Péče o sebe, Dějiny sexuality III*, str. 211–212

životního partnera, projevují si vzájemnou lásku, respekt, úctu, komplementaritu a reciprocitu ve vzájemném vztahu.

Rodiče představují vzory pro své děti. Dojde-li k narušení vzájemného vztahu, tak tato role rodičů může být ohrožena. Postavy narušeného manželského svazku a abnormální sexuality vnášejí neklid sexuality do řádu manželství; jsou příležitostí systému manželského svazku, aby v řádu sexuality prosadil svá práva.⁵

3. Homosexualita

3.1. Definice homosexuality

Po staletí bylo obtížné homosexualitu zařadit a také ji poněkud konkrétněji definovat. Homosexualita byla považována za nemoc, abnormální chování jedince nebo sexuální úchylku. Zároveň se přemýšlelo nad tím, je-li možné z ní člověka vyléčit. Náboženství také nedisponuje silným pochopením homosexuálních projevů. Po dlouhou dobu byla homosexualita považována za hřích a zvrhlost. Dle jednotlivých náboženských směrů mohou být homosexuální projevy trestány nebo minimálně má homosexuálně se projevující osoba horší postavení. Jedinou výjimkou v akceptaci homosexuálů bylo starověké Řecko, kde byla homosexualita považována za rovnocenné sexuální chování. K postupné toleranci napomáhá dnešní osvěta a vývoj doby.

„Homosexualitou [...] rozumíme trvalou citovou a erotickou preferenci osob stejného pohlaví. Je to celoživotní, neměnný a nezvolený stav, charakterizovaný tím, že jeho nositel je pohlavně přitahován a vzrušován převážně či výlučně osobami stejného pohlaví.“⁶

„Homosexualita je geneticky determinovaný celoživotný a nemenný stav libida, pri ktorom jedinec za podmienok možnosti slobodnej voľby preferuje za účelom sexuálneho a citového kontaktu objekt rovnakého pohlavia, pričom takto vzniknutý vzťah sa svojou kvalitou v plnej miere vyrovná vzťahu heterosexuálnemu.“⁷

Obě definice se zabývají stejným problémem, ale odlišují se od sebe časovým obdobím, kdy byly vytvořeny, a také oborem, který se na tuto problematiku soustřeďuje. První definice se dívá na homosexualitu z lékařského úhlu pohledu v době, kdy byla homosexualita považována za nemoc. Tolerance na počátku 90. let nebyla

⁵ Ibid., str. 130

⁶ BRZEK, A. a kol.: *Třetí pohlaví?*, str. 19

⁷ DUBAJ, Š.: *O postoji bratislavskej verejnosti k problematike sexuality*, str. 82–83

veliká a tato definice má apologetický charakter. V případě té druhé se jedná o definici pouhé dva roky po vzniku první definice, ale jako již samotné vymezení, tak i doba, v níž vzniklo, byly jiné.⁸

Výsledky jednotlivých sociálních a sexuologických průzkumů se velmi různí. Nejčastěji se uvádí četnost u mužů 4 % (až 10 %) a u žen 1 % a více. Dotazníky však zjišťují sebeidentifikaci a sexuální chování dotazovaných, jež ovšem neodpovídají vždy skutečnému zaměření.⁹ Výsledky nejnovějšího průzkumu provedeného v Čechách uvádějí mnohem nižší procento lidí, kteří sami sebe identifikují homosexuálně, než jaké obsahují podobné průzkumy v západních zemích.¹⁰ Sexuologové tento rozdíl vysvětlují skutečností, že se u nás i nyní ke své sexuální odlišnosti přiznává jen malá část těchto lidí. Ze sociologického hlediska je obtížné prostřednictvím dotazníkových výzkumů zjistit sexuální preferenci, jelikož se jedná o extrémně soukromé a citlivé téma. Člověk v této situaci buď odmítne odpovědět, nebo odpovídá v souladu s tím, co je vnímáno jako sociální norma. Hlavními důvody, proč k těmto reakcím dochází, jsou: krátké trvání osvěty, teprve pozvolné změny v postoji společnosti směřující k větší toleranci a jen několik let otevřeně existující gay hnutí.¹¹

Není zcela jisté, zda se homosexualita vyskytuje u mužů častěji než u žen, jak je na první pohled patrné z průzkumů. Roli zde mohou hrát další společenské i sexuální faktory včetně rozdílného sexuálního zrání a mimo jiné též fakt, že ženská homosexualita je společensky méně nápadná než mužská. Všeobecně však platí, že mužská sexualita je zranitelnější a že muži jsou ve větší míře postiženi sexuálními poruchami dysfunkčního charakteru. Z naznačeného vyplývá, že homosexualita a sexuální orientace vůbec je záležitostí osobní, a ne vždy zřejmou i samotnému nositeli.¹²

3.2. Homosexuální orientace a homosexuální chování

Časté chyby při snaze homosexualitu identifikovat nebo ji léčit jsou způsobeny tím, že dochází k záměně pojmů homosexuální orientace a homosexuální chování jak u laické veřejnosti, tak u té odborné. Homosexuální orientace je trvalá a neměnná

⁸ JANOŠOVÁ, P.: *Homosexualita v názorech současné společnosti*, str. 13

⁹ *Ibid.*, str. 13–14

¹⁰ *Ibid.*, str. 14

¹¹ STEHLÍKOVÁ, D. a kol.: *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*, str. 12

¹² JANOŠOVÁ, P.: *Homosexualita v názorech současné společnosti*, str. 14

charakteristika člověka. Vyjadřuje, že při volbě sexuálního partnera a své citové náklonnosti dává jedinec přednost osobě stejného pohlaví, tedy ji preferuje před osobou opačného. Je o ní rozhodnuto dávno před pubertou jedince a během jeho života se nijak výrazně nemění. Homosexuálním chováním se rozumí pouze sexuální aktivita či aktivity s osobami stejného pohlaví.¹³

3.3. Boj za rovnoprávnost a LGBT v České republice

Ještě v období mezi první a druhou světovou válkou však byli homosexuálové ve většině evropských zemí posíláni do vězení. V období druhé světové války za vlády Hitlera byli homosexuálové společně s dalšími „odlišujícími se skupinami“ posíláni do koncentračních táborů, kde byli označováni růžovými trojúhelníky. Mnozí z nich se stali oběťmi „lékařských“ pokusů.

Proces emancipace homosexuálů započal výrazněji až po druhé světové válce v Evropě a později i ve Spojených státech. Homosexuálové se začali organizovat, začali bojovat za svá práva, zejména prostřednictvím otevřenější komunikace s většinovou společností. Dne 28. 6. 1969 dochází v New Yorku v jednom z barů, kde se scházejí homosexuálové, k brutální razii proti nim, což vyvolává vlnu nevole a protestů. Později se tento den začíná v různých částech světa připomínat manifestacemi a průvody a slavít se jako den boje za rovnoprávnost.¹⁴ Získané povzbuzení manifestacemi tuto menšinovou skupinu přimělo k tomu, aby se snažila docílit dalších úspěchů. Prvním bylo vyškrtnutí homosexuality u Americké psychiatrické společnosti (APA) ze seznamu duševních poruch.¹⁵ V roce 1992 byla homosexualita vyřazena ze seznamu sexuálních nemocí na mezinárodní úrovni Světovou zdravotnickou organizací WHO. O dva roky později vyzval Parlament EU členské státy k tomu, aby uskutečnily legislativní opatření na ochranu homosexuálního soužití. Ke schvalování zákonů a registrovaných partnerství ve světě dochází od 90. let 20. století.¹⁶

Už od konce 19. století vznikají spolky, které se homosexualitou zabývají a usilují nejprve o odstranění trestnosti homosexuality a později také o ukončení patologizace a diskriminace homosexuálních lidí. První takovou organizací byl německý Wissenschaftlich-humanitäre Komitee z roku 1897 pod vedením jednoho ze

¹³ JANOUŠKOVÁ, O.: *Homosexuální menšina v České republice*, str. 10

¹⁴ Ibid., str. 52–53

¹⁵ PODHORETZ, N.: *Jak hnutí za práva homosexuálů zvítězilo*, str. 7

¹⁶ JANOUŠKOVÁ, O.: *Homosexuální menšina v České republice*, str. 53–54

zakladatelů moderní sexuologie Magnuse Hirschfelda. Od této doby můžeme rovněž mluvit o opravdovém veřejném životě LGBT lidí, neboť tyto komunity začaly vycházet z dosavadního utajení a počínaly se hlásit o svá práva.¹⁷ Tato minoritní skupina leseb, gayů, bisexuálů a trans lidí se postupem času dostává do povědomí i v českých zemích. Příchod komunistické éry s sebou přinesl několik změn.

Jedním z nejdůležitějších kroků směrem k zrušení diskriminace bylo zrušení obecné trestnosti homosexuality, ale i nadále zůstal v platnosti § 244 trestního zákona.¹⁸ Dle definice tohoto paragrafu je trestný pohlavní styk s osobou stejného pohlaví mladší 18 let, homosexuální pohlavní styk vzbuzující veřejné pohoršení, zneužití závislosti osoby stejného pohlaví a homosexuální pohlavní styk s osobou téhož pohlaví za úplatu.¹⁹ V roce 1961 došlo k právní dekriminálnímu styku, kdy se Československo stalo jednou z prvních evropských zemí, která k tomuto kroku dospěla. Tímto zákonem se stanovila i legální hranice způsobilosti homosexuálního styku od 18 let.

Rok 1989 odstartoval rozvoj lesbické a gay komunity. Ve veřejném diskurzu dochází k návratu k první republice, jež byla považována za zdroj inspirace pro nově vzniklou demokracii. K 1. 7. 1990 byl § 244 zrušen a homosexuální chování bylo postaveno na úroveň heterosexuálního díky zákonu č. 175/1990 Sb.²⁰ Zároveň tímto zákonem došlo i ke změně věkové hranice pro heterosexuální i homosexuální styk na dnešní věkovou hranici 15 let.

Vhodnější podmínky pro akceptaci LGBT komunity, přístup k internetu a šíření informací prostřednictvím médií umožňují vznik klubů, barů, festivalů, společenských akcí a dalších aktivit, které tuto komunitu podporují. Důležitou úlohu sehrálo i Sdružení organizací homosexuálních občanů (dále též jako „SOHO“), které se snažilo o zviditelnění na politické scéně, odstranění předsudků a diskriminace a prosazení registrovaného partnerství osob stejného pohlaví.

¹⁷ BEŇOVÁ, K. a kol.: *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, str. 15

¹⁸ JANOUŠKOVÁ, O.: *Homosexuální menšina v České republice*, str. 55

¹⁹ BEŇOVÁ, K. a kol.: *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, str. 16

²⁰ JANOUŠKOVÁ, O.: *Homosexuální menšina v České republice*, str. 55

4. Rovnost

4.1. Rovnost dle zákona

V rámci boje za rovnoprávnost a rovné zacházení si témata genderu, rasy nebo zdravotního postižení našla již své tradiční místo a jsou obvykle přijímána veřejností bez větších rozpaků či averze. Právo na rovné zacházení je ochrana lidské důstojnosti, tj. poznání, že všichni lidé jsou si v důstojnosti rovni.²¹ Je mnoho filozofů a sociologů, kteří již před několika staletími hlásali rovnost před zákonem a rovnost práv, kdy tento požadavek rovnosti byl aplikován i na osoby s homosexuální orientací.

Nejrozsáhlejšího promítnutí v právu však myšlenka rovnosti dosáhla po druhé světové válce, kdy se stala součástí konceptu lidských práv. Rovnost lidí v důstojnosti a právech se dokonce stala ústředním motivem ochrany lidských práv, neboť od rovné důstojnosti všech lidí se odvíjí všechna další práva.²² V dnešní době již považujeme za samozřejmost, že všichni lidé disponují stejným právem podílet se na řízení společnosti, politiky a jsou si rovni. To, co považuje dnešní člověk za samozřejmé, se vyvíjelo několik desetiletí nebo století a z historického hlediska docházelo k několika závažným krokům a počínům. Snaha docílit zlepšení postavení se projeví až po určité době, kdy plody snahy sklízí následující generace.

Podstatou rovnosti je respekt k jinakosti druhého a jeho individualitě. Respekt k prosté lidské důstojnosti každého člověka.

4.2. Ústava České republiky

Rovnost lidí v důstojnosti a právech je deklarována hned prvním ustanovením Listiny základních práv a svobod na základě ustanovení čl. 1 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod.²³ Naše lidská stránka se projeví v momentu akceptace stejné důstojnosti všech osob. Je to východiskový bod v právním řádu, na základě kterého jsou si všichni lidé rovni. Již v úvodu preambule Ústavy České republiky stojí:

„My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, v čase obnovy samostatného českého státu, věrni všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti

²¹ POSPÍŠIL, V.: *Právo na rovné zacházení z pohledu LGBT lidí*, str. 106

²² *Ibid.*, str. 106

²³ *Ibid.*, str. 107

československé, odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti...“²⁴

K významu rovnosti se vyjádřil též Ústavní soud, například v nálezu ze dne 6. června 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/04: „Lze konstatovat, že rovnost svobodného jedince v důstojnosti a právech je základním stavebním kamenem našeho ústavního řádu a promítá se vlastně i do celé Listiny základních práv a svobod.“²⁵ Zmíněný dokument zaručuje rovný přístup ke všem právům a svobodám, což v praxi znamená, že není možné jedince diskriminovat na základě jeho rasy, pohlaví, barvi pleti, sexuální orientace, národnosti, věrovyznání, původu, etnické menšiny, majetku, sociálního původu aj.

Jelikož demonstrativní výčet ustanovení čl. 3 odst. 1 Listiny neuvádí jako chráněný znak sexuální orientaci, je třeba se nejprve zabývat otázkou, zda je tento důvod vůbec Listinou chráněn. Vzhledem k úzkému vztahu mezi ustanovením čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny máme za to, že zákaz diskriminace podle čl. 3 odst. 1 Listiny zapovídá takové rozlišování, které by neoprávněně zasáhlo do lidské důstojnosti.²⁶ Sexuální orientaci není možné nijak ovlivnit, jelikož se vyvíjí v období prenatálního vývoje a je neoddělitelně spjatá se svým nositelem. To má za následek, že důstojnost člověka je zasažena ve stejné míře jako výše uvedené důvody – rasa, pohlaví, etnicita, sociální původ, majetek, barva pleti aj. Díky existenci ustanovení čl. 3 odst. 1 Listiny je každý jedinec chráněn před diskriminací své sexuální orientace.

Každý jedinec by měl mít dle Listiny zaručen rovný přístup k základním právům, ale v případě LGBT komunity tomu tak vždy není. Rozdílný přístup se projevuje v případech, kdy se registrovaný pár snaží osvojit si dítě, což dle platné legislativy není možné nebo tento pár nemá stejná práva, jako mají sezdané páry.

4.3. Přijetí zákona o registrovaném partnerství

Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným zákonem č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

²⁴ <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>, 11. 3. 2018

²⁵ Ibid., str. 107–108

²⁶ WAGNEROVÁ, E. a kol.: *Listina základních práv a svobod*, str. 101

a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Partnerství vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví činěným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství.²⁷ Jak v případě manželství, tak i v případě registrovaného partnerství si svobodnou vůlí obou partnerů uzavřít partnerství matrikář ověří otázkou předem. Před samotným prohlášením partneri uvedou, že jim nejsou známy důvody, které by jim bránily jejich partnerství uzavřít. Prohlášení je následně zdokumentováno v písemné formě, kterou podepisují osoby vstupující do registrovaného partnerství, matrikář a tlumočník, vyžaduje-li si to situace. Uzavření registrovaného partnerství se následně zapisuje do knihy registrovaného partnerství.

Do registrovaného partnerství může vstoupit každý, komu to zákon o partnerství nezakazuje. Podmínkou vstupu do partnerství je, aby alespoň jedna z osob vstupujících do partnerství byla státním občanem České republiky. Vstup do partnerství není umožněn osobám, které jsou v přímém příbuzenském vztahu nebo sourozenci. Také vstup do partnerství není umožněn osobě, která nedosáhla věku plnoletosti, není způsobilá k právním úkonům, již v minulosti uzavřela manželství anebo již dříve vstoupila do partnerství anebo do obdobného svazku osob stejného pohlaví v zahraničí a její manželství nebo partnerství anebo obdobný svazek doposud trvá.

Registrující matriční úřady, před kterými lze učinit prohlášení, jsou stanoveny v příloze č. 4 vyhlášky č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 30/2001 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Osoby vstupující do partnerství na území České republiky činí prohlášení osobně před kterýmkoli registrujícím matričním úřadem bez ohledu na trvalý pobyt budoucích partnerů. Osoby, které chtějí vstoupit do partnerství, vyplní před prohlášením předepsaný tiskopis – Dotazník k registrovanému partnerství, který je k dispozici na příslušných matričních úřadech.²⁸

4.4. Cesta ke přijetí zákona o registrovaném partnerství

Legislativní změna soužití stejnopohlavních párů se v České republice začala řešit již v devadesátých letech 20. století. Vývoj legislativy závisel na mínění české veřejnosti, což platí i v dnešní době. Veřejné mínění ovlivňovalo politickou situaci,

²⁷ <http://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-registrovaneho-partnerstvi.aspx>, 11. 3. 2018

²⁸ Ibid.

jelikož ovlivňovalo ochotu politických osobností realizovat změny práv homosexuálních osob. Sametová revoluce byla jakýmsi milníkem na cestě od negativního postoje veřejnosti směrem k pozitivnímu. Díky soukromoprávním mediálními subjektům docházelo k postupnému odtabuizování tématu homosexuality a dalších pojmů, jako například gay nebo lesba. Výsledkem byla pozitivní reakce veřejnosti a následně pak v devadesátých letech minulého století i liberalizace občanů k homosexualitě. O možnosti uzavřít registrované partnerství se v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky hlasovalo již několik let před schválením samotného návrhu zákona.

V České republice vznikaly zárodky zákona o registrovaném partnerství již v roce 1992, kdy zákon začalo sestavovat Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO). Od roku 1992 do roku 1993 vláda připravovala rodinně-právní novelu občanského zákoníku, do kterého měla být vsunuta určitá ustanovení týkající se homosexuálních vztahů. Tyto paragrafy však byly vládou pod vedením Václava Klause zamítnuty s argumentací, že homosexuální soužití není možné klasifikovat jako rodinněprávní vztah.

V roce 1995 byla dvěma poslankyněmi Občanské strany demokratické (dále též jako „ODS“), Annou Röschovou a Milenou Kolářovou, předložena první verze zákona o registrovaném partnerství, kdy však po četných odkladech k jejímu projednávání vůbec nedošlo. Jednalo se o stručný návrh zákona, který obsahoval pouze zlomek práv platných v současné době – dědické právo a právo na společné užívání bytu.

V roce 1997 sněmovna přijala první ucelený návrh zákona o společném soužití, který předložila trojice poslanců – Zuzana Rujbrová, Jana Gavlasová a Jaroslav Zvěřina. Návrh zákona byl již v prvním čtení v roce 1998 zamítnut. Jako nejtolerantnější se projevil klub Komunistické strany Čech, Moravy a Slezska (dále též jako „KSČM“), v němž se našly pouze dva hlasy pro zamítnutí návrhu zákona. Přibližně jedna třetina poslanců Unie svobody (dále též jako „US“) a České strany sociálně demokratické (dále též jako „ČSSD“) byla ochotna hlasovat ve prospěch návrhu zákona. Několik poslanců z ODS se postavilo proti zamítnutí tohoto návrhu. A již tradičně velmi konzervativně se chovaly kluby Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa (dále též jako „SPR-RSČ), Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (dále též jako „KDU-ČSL“) a Občanská demokratická aliance (dále též jako „ODA“), které skoro jednohlasně hlasovaly v neprospěch přijetí návrhu zákona. I když výsledkem

nebylo přijetí zákona, tak diskuze podnítily zájem o prosazení legislativního kroku ve prospěch soužití osob stejného pohlaví v mnohem pečlivěji propracované verzi.

V únoru 1999 byl předložen nový návrh zákona díky úsilí poslanců, kteří přepracovali ten předchozí z roku 1997. Návrh dokonce doporučila přijmout Zemanova vláda, avšak nakonec byl opět poslanci zamítnut. Jednalo se již o doplnění některých nedostatkových bodů předchozího návrhu zákona a také obsahoval i výčet práv, která se registrovaných partnerů netýkala – společná výchova, společná pěstounská péče, společné osvojení dítěte a poručnictví.

Začátkem nového tisíciletí, konkrétněji v roce 2001, schválila Zemanova vláda první návrh zákona o registrovaném partnerství, ale pro předložení sněmovně jí byl návrh vrácen zpět k dopracování a poté již nikdy nebyl dopracován z důvodu blížících se voleb. Návrh obsahoval rovněž podmínku, aby alespoň jeden z partnerů byl české národnosti, specifikoval vzájemnou vyživovací povinnost kopírující vyživovací povinnost mezi rozvedenými manželi, stanovoval, že uzavírat se bude před matričním úřadem za přítomnosti dvou svědků, a ve finále zavedl nový institut partnerství paralelně s manželstvím.

Dalším neúspěšným počinem bylo předložení návrhu zákona v roce 2004 celkem devíti poslanci různých politických stran, který skončil neschválením v únoru 2005. Na přípravě zákona se podílela i Gay a lesbická liga. Jednalo se o občanské sdružení, jež vzniklo již v létě 2003 jako nezávislá komunikační a informační platforma gay aktivistů a lesbických aktivistek. Prostřednictvím této platformy spolupracovali, sdíleli informace a koordinovali svoje aktivity. Dle stanov byla jejich společným cílem podpora a prosazování legislativních úprav partnerského soužití osob stejného pohlaví a podpora a prosazování odstranění všech forem diskriminace na základě citové a sexuální orientace. Gay a lesbická liga pozvolna zanikla v roce 2008.²⁹

Až 29. dubna 2005 byla skupinou jedenácti poslanců předložena poslední, aktuální platná verze zákona o registrovaném partnerství. Dne 16. prosince 2005 byl tento zákon Poslaneckou sněmovnou schválen, zejména zásluhou poslanců ČSSD a KSČM, výraznými odpůrci byli již tradičně poslanci KDU-ČSL a ODS.³⁰

Poslanecká sněmovna během 4. volebního období, 2002–2006, konkrétně 26. ledna 2006, navrhla zákon o registrovaném partnerství ve sněmovním tisku 969. Tehdejší prezident České republiky Václav Klaus podepsal své stanovisko prezidenta

²⁹ https://cs.wikipedia.org/wiki/Gay_a_lesbická_liga, 14. 4. 2018

³⁰ JANOUŠKOVÁ, O.: *Homosexuální menšina v České republice*, str. 60–61

republiky ze dne 16. února 2006. Tímto svým počinem vrátil Poslanecké sněmovně zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

K vyhlášení zákona dne 3. dubna 2006 ve Sbírce zákonů v částce 38 pod číslem 115/2006 Sb. vedla nelehká cesta. Návrh předložila skupina předkladatelů v čele s Annou Čurdovou. Jejich návrh zákona byl sněmovně předložen již 29. dubna 2005 a byl rozeslán poslancům jako tisk 969/0 dne 2. května 2005 Poslaneckou sněmovnou. Návrh byl zaslán vládě pod vedením Jiřího Paroubka k vyjádření stanoviska 2. května 2005. Vláda zaslala stanovisko 26. května 2005. Stanovisko vlády bylo rozesláno poslancům 27. 5. 2005 jako tisk 969/1 včetně připomínek.

Organizační výbor sněmovny projednání návrhu zákona doporučil 2. června 2005 (usnesení č. 450) a určil zpravodaje a navrhl přikázat k projednání výborům. První čtení ve sněmovně proběhlo 24. června 2005 na 45. schůzi. Návrh zákona byl přikázán k projednání výborům (usnesení č. 1762). Petiční výbor projednal návrh zákona a vydal 15. září 2005 usnesení doručené poslancům jako tisk 969/2, které již obsahovalo pozměňovací návrhy.

Druhé čtení mělo za výsledek, že návrh zákona prošel obecnou rozpravou 8. prosince 2005 na 51. schůzi a zároveň v ten samý den prošel i podrobnou rozpravou. Podané pozměňovací návrhy byly zpracovány jako tisk 969/3 a rozeslány 9. prosince 2005 v 12.30. Třetí čtení proběhlo 16. prosince 2005 na 51. schůzi. Návrh zákona byl schválen během hlasování č. 933, usnesení č. 2073.

Poslanecká sněmovna postoupila dne 3. ledna 2006 návrh zákona Senátu jako tisk 203/0. Organizační výbor o den později stanovil garančním výborem Výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu a lidská práva a petice a přikázal tisk k projednání. Ústavně právní výbor projednal návrh dne 11. ledna 2006 a přijal usnesení č. 4, které bylo rozdáno jako tisk 203/2 včetně záznamu z jednání. Výbor pro zdravotnictví a sociální politiku projednal návrh dne 18. ledna 2006 a přijal usnesení č. 44, které bylo rozdáno jako tisk 203/3, který již obsahoval schválení zákona.

Výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu a lidská práva a petice projednal návrh dne 19. ledna 2006 a přijal usnesení č. 6, které bylo rozdáno jako tisk 203/1 včetně záznamu z jednání. Návrh byl projednán o týden později, 26. 1. 2006, na 9. schůzi Senátu. Senát jej schválil ve svém usnesení č. 311.

Zákon byl doručen prezidentovi k podepsání 2. února 2006, který ale tento zákon nepodepsal a 16. 2. 2006 jej vrátil zpět sněmovně. Návrh zákona ve znění, v němž byl postoupen prezidentovi, byl rozdán poslancům jako tisk 969/4. Stanovisko

prezidenta bylo rozdáno poslancům jako tisk 969/5. Jeho stanovisko obsahovalo toto zdůvodnění:

„Faktické soužití neboli partnerství osob stejného pohlaví v naší zemi existovalo v minulosti, existuje a existovat bude nepochybně i v budoucnosti. Cílený, vědomý a záměrně prováděný proces legitimizace, odtabuizování, respektování, neodmítání, neskandalizování partnerství osob stejného pohlaví, který v naší zemi probíhal od počátku šedesátých let, vytvořil pro tuto menšinu v podstatě bezproblémové prostředí jak pro vztahy mezi jejími příslušníky navzájem, tak pro vztahy jejich příslušníků vůči jiným lidem, a zajistil víceméně neutrální přijímání této menšiny ve společnosti. Díky tomuto soužití i sexuální styky homosexuálně orientovaných osob jsou i podle současného právního řádu legální a v podstatě neexistují žádné skutečné překážky, které by jim bránily uspořádat si další aspekty těchto vztahů podle obecných pravidel soukromého práva, platných pro všechny.

Docílení tohoto stavu bylo nesporně pozitivním výsledkem. O těchto věcech však tento zákon není. Tento zákon nabízí dobrovolnou možnost registrace existujících partnerství osob stejného pohlaví a v případě této registrace nabízí těm, kteří ji akceptují, státem zaručované výhody. V zájmu úsilí o všeobecné pochopení skutečné podstaty věci opakuji základní tezi: zákon, který vracím, není o partnerství osob stejného pohlaví, ale o registraci tohoto partnerství státem a o doprovodných efektech této registrace jak pro ty, kterých se bezprostředně týká, tak pro ostatní. [...]"

„[...] Bylo by třeba partnerství osob stejného pohlaví v naší zemi dále odtabuizovávat, dediskriminovat nebo jakkoli liberalizovat, bylo by to více než legitimní téma, ale toho se tento zákon netýká. Tento zákon registrovaného partnerství osob stejného pohlaví svými atributy staví na roveň zákonem institucionalizovaného partnerství osob odlišného pohlaví (neboli manželství) a nad jakékoliv další mezilidské partnerské vztahy. Obojí je – i když z různých důvodů – chybné a je třeba to odmítnout. [...]"

„[...] Zákon o registrovaném partnerství postrádá jakékoliv vymezení účelu tohoto vztahu. Zákon o rodině říká, že ‚hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí‘ (§ 1, odst. 2). Právě toto a nic jiného vždy bylo, je a bude důvodem výjimečnosti institutu manželství a navíc důvodem preference institutu manželství před jinými typy mezilidských vztahů.“³¹

Další argumenty ve stanovisku proti přijetí návrhu zákona byly, že zákon o registrovaném manželství není podobný zákonu o rodině, účelem není založení rodiny a je to zákon, který se týká základních lidských hodnot – respekt, akceptace, a detabuizace této sexuální menšiny ve společnosti.

³¹ <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=969&CT1=5>, 11. 3. 2018

Hlasování o zákonu vráceném prezidentem proběhlo 15. března 2006 na 54. schůzi. Sněmovna setrvala na původním návrhu zákona (hlasování č. 311, usnesení č. 2309). Schválený zákon byl doručen k podpisu premiérovi 20. března 2006. Zákon byl vyhlášen 3. dubna 2006 ve Sbírce zákonů v částce 38 pod číslem 115/2006 Sb. s účinností od 1. července 2006.³² V létě roku 2006 tak byla v České republice uzavřena první registrovaná partnerství. Hned první den účinnosti zákona jej využily tři páry a 3. července 2006 pak proběhl s širokou publicitou na hradě Karlštejn velkolepě pojatý registrační obřad zpěváka Pavla Vítka a jeho partnera Janise Sidovského, kteří v průběhu projednávání posledního návrhu zákona jako mediálně známý pár veřejně vystupovali na jeho podporu.³³ Od 1. 7. 2006 do 1. 7. 2010 uzavřelo registrované partnerství tisíc párů.

4.5. Manželství a registrované partnerství

Registrované partnerství, také označováno jako partnerské soužití, je určeno homosexuálním lidem, kteří mají za cíl žít ve společné domácnosti, získat další společenské a právní výhody, jež jsou výsadou manželského svazku. Výhody tohoto soužití zahrnují majetkoprávní záležitosti těchto osob, zlepšení společenské pozice této menšiny a zároveň jejich lidských práv, sociálních vazeb aj.

Z legálního hlediska tento typ svazku není na stejné úrovni jako svazek manželský. Manželství má svou podstatou mimo jiné směřovat k naplnění rodičovství a k výchově dětí, což stejnopohlavní svazek za normálních okolností neumožňuje.³⁴ I když legalizace homosexuálního partnerského soužití přinesla v roce 2006 mnoho výhod, je pořád nespočet oblastí, které nejsou na stejné úrovni s manželstvím.

4.5.1. Svazek registrovaného partnerství

Stejně jako v případě manželství i registrované partnerství se uzavírá formou souhlasného prohlášení o tom, že osoba vstupuje do partnerství. Je nutné zmínit, že prohlášení se odlišuje od prohlášení snoubenců, jelikož se v tomto případě nevyžadují informace o majetkových poměrech a zdravotním stavu. Majetkové poměry budoucích

³² <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=969>, 11. 3. 2018

³³ SEIDL, J.: *Od žaláře k oltáři*, str. 429

³⁴ JANOUŠKOVÁ, O.: *Homosexuální menšina v České republice*, str. 60

partnerů nejsou nijak ovlivněny vstupem do registrovaného svazku, protože nevzniká společné jmění partnerů ani jiný institut společného vlastnictví, např. společný nájem bytu. Soukromé právo registrovaných partnerů je odlišné od práva manželů. Hodlají-li pak partneři upravovat vlastnická práva, musí tak učinit dle platných obecných občanskoprávních předpisů.

Ve veřejném právu také existují rozdíly. Tyto rozdíly ve veřejném právu se týkají zejména daně dědické a darovací, pak sociálního zabezpečení s absencí vdovského nebo vdoveckého důchodu. Správní právo zase neumožňuje partnerovi právo odepřít vysvětlení podle zákona o Policii České republiky. Neposlední oblastí je právo cizinecké a nabývání státního občanství a mnoho dalších oblastí.³⁵

Svazek registrovaného partnerství se uzavírá pouze před matrikářem, jelikož tu neexistuje možnost uzavřít partnerství před církevním zástupcem. Dle § 3 zákona 115/2006 Sb. se prohlášení činí na základě položené otázky osobám vstupujícím do partnerství, zda chtějí spolu vstoupit do partnerství.

V případě manželství je možné vstoupit do svazku manželského v přítomnosti starosty, místostarosty nebo pověřeného člena zastupitelstva obce. Prohlášení o vstupu do registrovaného partnerství nelze učinit v zastoupení jiné osoby, i když v případě manželství je výjimka možná.

S manželstvím je spojena představa o slavnostní formě svatebního obřadu, u něhož je přítomnost svědků předepsána zákonem. Na rozdíl od manželství zákon o registrovaném partnerství nestanovuje slavnostní formu ani přítomnost svědků. Přítomnost svědků není zákonem vyloučena, ale praktický význam jejich přítomnosti není zákonem odůvodněný. Svědkové neplní žádné formální náležitosti, nepodepisují žádné dokumenty aj.

Žadatelé o partnerství musí prokázat svoji totožnost a osvědčení o českém občanství. Podmínkou danou zákonem je skutečnost, že alespoň jeden ze žadatelů musí být občanem České republiky. V tomto případě je zřejmé, že neplatí stejné pravidlo pro vstup do manželství nebo partnerství, jelikož manželství na území České republiky mohou uzavřít dva cizinci. Jedná-li se o občana státu Evropské unie, je nutné prokázat jeho právní způsobilost ke vstupu do partnerství a potvrzení o osobním stavu. Nejsou-li žadatelé osobami s trvalým pobytem na území České republiky, tak souhlasné prohlášení zpracovává výhradně Úřad městské části Brno-střed.

³⁵ BEŇOVÁ, K. a kol.: *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, str. 28

Právo ke vstupu do partnerství je také možné odmítnout, pokud se jedná o osoby příbuzné v přímé linii a sourozence, neplnoleté osoby, osoby nezpůsobilé k právním úkonům a osoby, které již dříve uzavřely manželství, vstoupily do partnerství a manželství nebo partnerství pořád trvá. Do manželství by také měla vstupovat osoba plnoletá, i když existuje výjimka, která umožní na základě rozhodnutí soudu uzavření manželství osobě starší šestnácti let.

Zápis do knihy registrovaného partnerství právně zpečetí registrované partnerství. Tato neveřejná kniha osvědčuje skutečnosti, resp. zápisy na základě protokolu o prohlášení a veřejných listin. Dalším povinným zápisem partnerství je jeho záznam v občanském průkazu.³⁶

Dle Hlavy V zákona č. 115/2006 Sb. registrované partnerství zaniká buď smrtí jednoho z partnerů, resp. prohlášením jednoho partnera za mrtvého, nebo rozhodnutím soudu o zrušení partnerství na návrh jednoho z partnerů, prokáže-li žalobce, že partnerský vztah již fakticky netrvá. Jestliže se k návrhu na zrušení partnerství druhý partner připojí, soud nezkontroluje, zda partnerský vztah již fakticky netrvá, a rozhodne o zrušení partnerství.

4.5.2. Práva a povinnosti partnerů

Přestože právní úprava práv a povinností partnerů je zjevně inspirována právní úpravou pro práva a povinnosti manželů, zákonodárce ponechal partnerům jen skutečně základní práva a povinnosti. Práva a povinnosti partnerů jsou zásadně rovná.

Dle § 8 zákona č. 115/2006 Sb. o záležitostech partnerského soužití rozhodují oba partneři společně; nedohodnou-li se v podstatných věcech, rozhodne na návrh některého z nich soud. Toto ustanovení vychází z Listiny základních práv a svobod.

Výčet základních povinností, jako je společné žití, věrnost, respekt, péče o děti a rodinné prostředí, typických pro manželství u partnerství absentuje.³⁷ Možná se jedná o výsledek ústupků během procesu schvalování návrhu zákona nebo jde o snahu moci si obhájit některá ustanovení tohoto zákona.

I když je partnerství statusovým vztahem, jehož cílem je soužití dvou osob, neplatí již pro tento vztah to, co platí pro manželství – založení rodiny. Jelikož se v tomto svazku o založení rodiny neuvažuje, tak se ani právům a povinnostem partnerů

³⁶ BUREŠOVÁ, K.: *Homoparentalita v aspektech práva*, str. 71–75

³⁷ *Ibid.*, str. 75

nevěnuje přílišná pozornost. V případě homoparentálních rodin neexistuje možnost, aby bylo jejich dítě biologicky příbuzné s oběma rodiči. Častým argumentem v neprospěch homosexuálních párů je, že pokud není početí dítěte v případě stejnopohlavních párů možné, tak mít děti by těmito páry nemělo být umožněno.

Z podstaty samotného zákona lze usoudit, že předmět práv a povinností se omezuje na vlastní soužití partnerů. Některé z povinností manželů stanovené zákonem se však v dnešní moderní době mohou jevit jako překonané z hlediska jejich výslovného uvedení v zákoně. Lze si jen těžko představit vynutitelnost takových povinností, jako je společné soužití, věrnost nebo respekt. Více než o zákonné normativy se jedná o zásady morální.³⁸

Partneři se dle zákona mají o záležitostech soužití dohodnout společně. Neučiní-li tak, může na návrh jednoho z nich rozhodnout o podstatných věcech soud. Dá se očekávat, že nepodstatné věci je možné vyřešit vzájemnou domluvou. Zastupování partnerů v běžných záležitostech kopíruje úpravu zastupování manželů v zákoně o rodině. Dle § 9 stejného zákona se partneři zastupují v běžných záležitostech a jsou oprávněni přijímat jeden za druhého běžná plnění. Jednáním jednoho partnera jsou zavázání společně a nerozdílně partneři oba, a to i tehdy, bylo-li následně partnerství prohlášeno za neplatné nebo zaniklo-li.³⁹ Tady ale narážíme na další nespecifikovaný termín v zákonu, kterým je „běžné plnění“.

Partneři mají vzájemnou vyživovací povinnost na základě § 10 již zmiňovaného zákona. Pokud nastane situace, že jeden z partnerů tuto povinnost neplní, určí soud na návrh některého z nich její rozsah, přičemž přihlédně k péči o společnou domácnost. Rozsah vyživovací povinnosti se stanoví tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou partnerů byla zásadně stejná. Vyživovací povinnost mezi partnery předchází vyživovací povinnosti dětí.⁴⁰

Dle § 13 zákona č. 115/20016 Sb. existence partnerství není překážkou výkonu rodičovské zodpovědnosti partnera vůči jeho dítěti ani překážkou svěřením jeho dítěte do jeho výchovy. Partner, který je rodičem, je povinen zajistit vývoj dítěte a důsledně chránit jeho zájmy při použití přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla

³⁸ Ibid., str. 75

³⁹ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>, 11. 3. 2018

⁴⁰ Ibid., 11. 3. 2018

dotčena důstojnost dítěte a ohroženo jeho zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.⁴¹

Ve stejném paragrafu se ale uvádí, že pokud jeden z partnerů pečuje o dítě a oba partneři žijí v jedné domácnosti, podílí se na výchově dítěte i druhý partner, jelikož povinnosti týkající se ochrany a výchovy dítěte se vztahují i na tohoto partnera.⁴² Má-li i druhý partner povinnost o dítě pečovat, tak je zcela logické, že by zároveň měl mít i určitá práva s tím spojená. Skutečnost je taková, že nebiologický rodič dítěte, o které na základě zákona pečuje, nemá možnost zastupovat společně vychovávané dítě v nejběžnějších životních situacích, od převzetí poštovní zásilky přes návštěvu třídních schůzek po komunikaci s lékaři. K těmto a dalším jednáním není druhý partner oprávněn.⁴³

Neméně důležitou je i oblast sociálních jistot, kterou bude nutné časem pozměnit, aby došlo k získání rovnocennosti těchto dvou institucí. Klíčová oblast, jež si zaslouží pozornost politiků, je samotná podstata naplnění manželství. Tato oblast zahrnuje adopci dítěte, asistovanou reprodukci, osvojení dítěte, přidělení dítěte do pěstounské péče nebo výchovy, které u registrovaného partnerství absentují.

Najde-li se způsob, jak zlepšit psychické a sociální jistoty registrovaných partnerů, určitě dojde ke zlepšení jejich psychického rozpoložení a osobnosti a zlepšení životního stylu.

5. Registrované partnerství

5.1. Osvojení osoby

Kromě již zmíněných pozitiv, např. právo na podávání informací o zdravotním stavu partnera, dědické právo, možnost vzájemného zastupování, vyživovací povinnost aj., existují ale další rozdíly v sociálních a právních sférách, srovnáme-li sezdané svazky homosexuálních párů a manželství. Člověku, který vstoupil do registrovaného partnerství, je ustanovením § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, znemožněno, aby osvojil jakoukoliv osobu. Vzhledem k tomu, že současná právní úprava připouští též osvojení dospělé osoby, není tímto ustanovením dotčena pouze

⁴¹ Ibid., 11. 3. 2018

⁴² Ibid., 11. 3. 2018

⁴³ POSPÍŠIL, V.: *Právo na rovné zacházení z pohledu LGBT lidí*, str. 111

možnost osvojit dítě. ⁴⁴ Osvojením se rozumí druh náhradní rodinné péče, při kterém manželé nebo i jednotlivci přijímají dítě za své vlastní, čímž nesou za osvojené dítě plnou rodičovskou zodpovědnost.

V případě osvojení jakékoliv osoby by bylo vhodné rozlišovat osvojení dítě a osvojení dospělé osoby. Cíl osvojení u těchto věkově rozdílných osob je rozdílný. Důvodem pro osvojení zletilé osoby je především vytvoření pouta, které pak bude mít vliv pro vznik dalších práv a povinností a zaopatření péče o osvojitele nežli o osvojence, jako v případě osvojení dítěte. Bude se jednat o vzájemnou vyživovací povinnost a zákonné dědické oprávnění osvojené osoby. Navíc k osvojení dospělé osoby může často docházet po smrti registrovaného partnera. Naproti tomu důvodem osvojení dítěte je vytvoření právního pouta kvůli zajištění péče a výchovy nezletilé osoby. ⁴⁵ Dle názorů odborníků neexistuje racionální důvod, proč by měli být registrovaní partneři vyloučeni. Stejně tak nenacházejí důvod pro vyloučení osvojení dítěte partnera, když o dítě ve skutečnosti pečují oba partneři. ⁴⁶

Nejkontroverznější problematikou je osvojení si cizího dítěte. V tomto případě zákonodárce předpokládá, že sexuální orientace má přímý vliv na kvalitu rodičovské péče. Tato teze však byla opakovaně vyvrácena jak kvalitativními, tak kvantitativními psychologickými a pediatrickými výzkumy. I profesní asociace komunikují veřejnosti, soudům a politické reprezentaci svoji podporu homoparentálním rodinám. Příkladem jsou Kanadská psychologická asociace, Americká psychologická asociace, Kalifornská psychologická asociace, Americká psychiatrická asociace, Americká asociace pro manželství a rodinnou terapii a Americká pediatriká akademie. Důvod rozlišování proto mnoho odborníků nepovažuje za racionální a zákaz osvojení registrovanými partnery za protiústavní. ⁴⁷ Registrovaní partneři nemají právo na společné nebo individuální osvojení dítěte ve srovnání s manželským párem. Zatímco muž nebo žena, kteří žijí v manželství, mají i po dobu trvání manželství právo si sami adoptovat dítě. Jedinou podmínkou k naplnění touhy je získat souhlas manžela či manželky. Kromě této individuální adopce je známá také společná adopce, kdy se rodiči stávají oba partneři. Dle českého zákona je tato adopce privilegiem pouze pro manželské páry.

Zákaz osvojení lze interpretovat jako „trest“ za přihlášení se k homosexuální orientaci. Gayům a lesbám, kteří nežijí v registrovaném partnerství, totiž stát v osvojení

⁴⁴ Ibid., str. 108–109

⁴⁵ Ibid., str. 110

⁴⁶ Ibid., str. 110

⁴⁷ Ibid., str. 110–111

nebrání. Podle ustanovení § 800 občanského zákoníku není vyloučeno, aby ve výjimečných případech došlo k osvojení samostatnou osobou, čímž je připuštěno osvojení před uzavřením registrovaného partnerství. Právní úprava totiž gaye a lesby nutí vybrat si mezi institucionalizací svého svazku nebo jednostranným osvojením dítěte. V případě, že se touto otázkou nezabývají nebo nezvolí vhodnou časovou posloupnost těchto kroků, tj. nejprve osvojení, pak registrace, je jim upřena možnost osvojit jiného člověka.⁴⁸ Dá se tvrdit, že chtějí-li si gayové nebo lesby adoptovat dítě, tak na základě české legislativy jsou nuceni žít v neformalizovaných svazcích.

Již během pokusů o schválení registrovaného partnerství bylo zřejmé, že vztah dětí, gayů a leseb k dětem bude diskutovaným tématem. Postoje, připomínky a vyjádření jednotlivých politiků v Poslanecké sněmovně ve větší míře korespondovaly s veřejným míněním. Přibližně polovina poslanců souhlasila s určitou formou soužití gayů a leseb, avšak část z nich měla vůči soužití určité výhrady. Vztah homosexuálních lidí a dětí je i v dnešní době ve vysoké míře tabuizován, což dosvědčuje i konzervativní postoj české veřejnosti. Převládá jakýsi názor o „škodlivém“ vlivu prostředí homoparentálních rodin na další vývoj dětí vychovávaných v tomto prostředí.

Zkoumáním dětí vychovávaných gayi a lesbami či stejnopohlavními páry se ve světě v posledních desetiletích zabývaly desítky výzkumných studií. Navzdory přesvědčení rozšířenému mezi řadou laiků i některými odborníky žádný z relevantních výzkumů nezjistil, že by děti homosexuálních rodičů měly nějaké větší problémy v oblasti formování sexuální a pohlavní identity ani v žádné další oblasti psychického vývoje. Při srovnávání dětí vychovávaných jedním homosexuálním rodičem a dětí vychovávaných stejnopohlavním párem se ale prokázalo, že pro děti je obecně lepší, pokud jsou vychovávány dvěma milujícími rodiči. Děti vychovávané jedním rodičem, ať už homosexuálním, nebo heterosexuálním, prospívají v některých směrech hůře než děti vychovávané dvěma rodiči, přičemž nezáleží na tom, zda jsou stejného, nebo rozdílného pohlaví.⁴⁹ Dokazuje to bohatá bibliografie Americké pediatrické akademie, konkrétně titul od Joany Laird *Lesbians & Lesbian Families: Reflections on Theory & Practice* a český titul *Alternativní rodinné modely anebo Rodiny lesbických matek a rodiny gay otců* od Kateřiny Nedbálkové.

Na základě těchto výzkumů již některé mezinárodně uznávané odborné společnosti, např. Kanadská psychologická asociace, Americká psychologická asociace,

⁴⁸ Ibid., str. 111

⁴⁹ BEŇOVÁ, K. a kol.: *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, str. 31

Kalifornská psychologická asociace aj., zpracovaly expertní stanoviska, která poukazují na to, že není důvod bránit stejnopohlavním párům v naplňování jejich touhy po dětech. Některé země, např. Dánsko, Belgie, Nizozemsko, Finsko, Španělsko, Švédsko, Velká Británie a některé státy USA, nebrání lesbickým ženám, aby využily možnost umělého oplodnění. Vedle toho stále více zemí umožňuje adopce dětí stejnopohlavními páry, neboť je evidentní, že péče v rodině je lepší a také pro stát méně nákladná, než je tomu v případě péče institucionální. Česká republika patří stále mezi země s vysokým počtem dětí v ústavech, avšak společnost se zatím bohužel více znepokojuje nezvyklostí stejnopohlavních rodin než osudem dětí v ústavech.⁵⁰

Hovoří-li se o rodičovství, nelze v žádném případě opomenout samotné děti a jejich práva. Nejlepší zájem dítěte nicméně nemusí být naplněn jen v rámci tzv. tradiční rodiny, naopak zahraniční průzkumy potvrzují, že i stejnopohlavní páry jsou schopny svým dětem poskytnout plnohodnotné rodinné prostředí. V případě již existujících rodin je navíc v zájmu dětí, aby byly vychovávány v právně a sociálně stabilním prostředí.⁵¹ I když výše zmíněné skutečnosti podporují možnost adopce dětí stejnopohlavními páry, je výchova dětí v těchto rodinách v očích české veřejnosti nepřijatelná.

Zákaz osvojení registrovanými partnery s sebou přináší mnoho otázek a praktických problémů, jež nejsou známé všeobecně veřejnosti a zároveň i prohlubují propast mezi homosexuálními a heterosexuálními páry. Při úvaze nad otázkou zákazu osvojení jakékoliv osoby registrovanými partnery je proto třeba vycházet ze skutečnosti, že na základě Ústavy má každý jedinec stejné právo. Zároveň je zřejmé, že pokud dojde k polarizaci na manželské a registrované páry v očích zákonodárce, tak se jedná o protiústavní krok. Česká republika, jež je právním státem, nepřipouští dvojí metr na řešení jedné a té samé záležitosti. Budeme-li tuto oblast analyzovat hlouběji, tak zjistíme, že kromě registrovaných partnerů a manželů je možné mluvit i o jednotlivcích. I jednotlivec ve srovnání s osobou v registrovaném partnerství má teoretickou šanci na osvojení si dítěte.

Kromě znevýhodnění stejnopohlavních párů je nemožnost adoptovat dítě v rozporu s nejlepším zájmem dítěte. Nezřídka zásadní problém nastává v okamžiku, kdy partnerství skončí, ať smrtí biologického rodiče, nebo rozpadem partnerství. V případě úmrtí biologického rodiče hrozí nebezpečí, že dítě bude vytrženo ze svého

⁵⁰ Ibid., str. 31

⁵¹ Ibid., str. 31–32

prostředí a odděleno od osoby, která je mu nejbližší, aby bylo svěřeno do výchovy některé osobě z biologické rodiny zemřelého rodiče. Dojde-li k rozpadu partnerství, stejně jako v případě rozpadu manželství hrozí nebezpečí, že biologický rodič bude dítěti bránit ve styku s bývalým partnerem či partnerkou, přestože dítě má k němu velmi silné citové pouto. Naopak v případě úmrtí nebiologického rodiče budou dítěti odepřena dědická práva, nebyla-li v jeho prospěch sepsána závěť atd.⁵²

Podle českých právních předpisů nesmí být neformální či formální soužití matky či otce dítěte s partnerkou nebo partnerem stejného pohlaví překážkou svěřením do výchovy vlastního biologického dítěte a nesmí bránit pravidelným stykům biologického dítěte s rodičem. Tento přístup výslovně potvrdil i Evropský soud pro lidská práva ve svém rozhodnutí *Mouta v. Portugalsko* z roku 2000, v němž prohlásil za diskriminaci rozhodnutí portugalského soudu, jímž byla gay otci z důvodu jeho sexuální orientace odebrána z výchovy dcera a byla svěřena do výchovy matce.⁵³

Z výše uvedeného plyne, že ustanovení § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství by proto mělo být bez náhrady zrušeno, jelikož odporuje ústavnímu pořádku.⁵⁴ Poslanecká sněmovna ve svém 7. období, roky 2013–2017, projednávala novelu tohoto zákona. Předkladatelem novely zákona byla skupina poslanců, jež předložila sněmovně návrh zákona 11. září 2014, čímž svitla naděje všem registrovaným partnerům získat právo osvojit si dítě. I den později byl návrh zákona rozeslán poslancům jako tisk 320/0. Následně 15. 9. 2014 byl návrh zaslán vládě k vyjádření stanoviska. Výsledkem bylo, že vláda 8. září 2014 stanovisko nezaujala.

Organizační výbor projednání návrhu zákona doporučil 9. 10. 2014 (usnesení č. 96) a určil zpravodaje Mgr. Radka Vondráčka a navrhl přikázat k projednání výborům. První čtení bylo zahájeno 13. července 2016 na 48. schůzi Poslanecké sněmovny, projednávání bylo ale přerušeno. Předseda Poslanecké sněmovny 13. ledna 2017 rozhodl o změně zpravodaje. Zpravodajem byl určen PhDr. Martin Komárek. Výsledkem tohoto snažení bylo to, že projednávání sněmovního tisku bylo ukončeno s koncem volebního období.⁵⁵ Tímto byla ukončena snaha o odstranění nejzávažnějšího rozdílu při osvojení registrovanými partnery, ale pořád to neřešilo osvojení právně volných dětí a dospělých osob. Jelikož návrh zákona nebyl schválen, situace registrovaných partnerů v případě zájmu o adopci dítěte zůstává bez jakýchkoliv

⁵² Ibid., str. 34

⁵³ BOBEK, M. a kol.: *Rovnost a diskriminace*, str. 277

⁵⁴ Ibid., str. 111

⁵⁵ <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=320&snzp=1>, 14. 4. 2018

legislativních změn. Je důležité, aby došlo k přehodnocení legislativy a začalo se spíše zaměřovat na vědecká data a zejména zájmy dětí.

Sám federální soud se k této otázce nerovnosti mezi majoritní společností a minoritní sexuální menšinou vyjádřil: „Je věcí státu, aby v zájmu zabezpečení svých funkcí rozhodl, že určité skupině poskytne méně výhod než jiné. Ani zde však nesmí postupovat zcela libovolně. [...] Pokud zákon určuje prospěch jedné skupiny a zároveň tím stanoví neúměrné povinnosti jiné, může se tak stát pouze s odvoláním na veřejné hodnoty.“⁵⁶ V praxi to znamená, že zákony, zákonodárci a všechny soukromé osoby mají povinnost dívat se na všechny osoby a zacházet s nimi bez jakýchkoliv rozdílů, bez předsudků a v žádném případě předpojatě.

Při analýze tohoto zákazu osvojení si jakékoliv osoby registrovanými partnery je nutné dívat se na tyto osoby dle výše uvedených pravidel právního státu. Ústavně konformní je pouze tvrzení, že takové rozlišování, které má objektivní a rozumný důvod a přijaté opatření, je tomuto cíli přiměřené. Podle důvodové zprávy k zákonu o registrovaném partnerství je osvojení registrovanými partnery zakázáno z důvodu „preferencí náhradní výchovy dítěte heterosexuálním párem“.⁵⁷ Důvod, proč je v tomto případě heterosexuální náhradní péče o dítě preferovaná před homosexuální, již uveden není.

5.2. Pěstounská péče

Jinou možností, jak se dočasně stát rodičem, je možnost pěstounské péče. Jedná se o časově omezenou možnost, jež končí dosažením zletilosti dítěte. Dalším rozdílem mezi osvojením biologického nebo nebiologického potomka je v tom, že dítě v pěstounské péči nemá některá základní práva, např. dědické právo v I. dědické skupině. Zároveň pěstoun za tuto péči získává určité finanční prostředky, ale vůči dítěti nemá vyživovací povinnost, jelikož tato na něj ze státu nepřechází. Na druhou stranu je však kompenzována sociálními příspěvky, které k tomu slouží.

Tento druh péče je určen dětem, které ze zdravotních nebo sociálních důvodů nemohou být osvojeny. V praxi se jedná o děti věkově starší nebo o skupiny sourozenců. Forma pěstounské péče je buď individuální, nebo skupinová. Individuální

⁵⁶ Nález Ústavního soudu ČSFR, sp. zn. Pl. ÚS 22/92, ze dne 8. října 1992; Ústavní soud ČR na něj opakovaně odkázal. Naposled ve svém nálezu ze dne 26. května 2009, sp. zn. Pl. ÚS 40/48

⁵⁷ POSPÍŠIL, V.: *Právo na rovné zacházení z pohledu LGBT lidí*, str. 109

probíhá v domácím prostředí a je určena jednotlivci nebo manželům. Skupinová pak ve speciálním zařízení (např. SOS dětské vesničky).⁵⁸

Uzavření registrovaného partnerství nebrání tomu, aby se gay nebo lesba se stali pěstounem. Ovšem i tady platí podmínka. Získat dítě do pěstounské péče je možné pouze individuálně, nikoliv jako stejnopohlavní dvojice. Získání dítěte do pěstounské péče v případě dvojic je ale možné v případě manželských párů.

V České republice je znám případ z roku 2011, kdy bylo dítě svěřeno gayovi z páru registrovaných partnerů. Zázemí získalo dítě s kombinovaným postižením, pro které se žádnou vhodnou pěstounskou rodinu nepodařilo najít. Žadatel z registrovaného partnerství byl shledán vhodným kandidátem Ministerstvem práce a sociálních věcí na základě komplexního odborného posouzení.⁵⁹ Tento verdikt MPSV České republiky je dle názoru ředitelky Fondu ohrožených dětí Marie Vodičkové dobrou zprávou pro dítě. Uvedla, že homosexuálními lidem se svěřovaly děti i v minulosti, jen svou orientaci neuváděli, ale v některých případech se o nich vědělo. Dle předsedy Asociace náhradních rodin České republiky Aleše Dietricha se nejedná o moc šťastné průlomové rozhodnutí. Zastává názor, že děti vyrůstající v ústavech si již s sebou nesou handicap a umístěním do takových rodin získávají handicap navíc. Jakýkoliv další handicap pro toto dítě je problémem.⁶⁰ Je pravda, že dětské domovy se o dítě dokážou postarat po materiální stránce. Ale i při vynaložení maximálního úsilí ústav nedokáže poskytnout vše, co dítě potřebuje. Týká se to zejména citové nebo sociální oblasti. Dostane-li se dítě z ústavu do rodiny, stává se členem této rodiny, žije s rodinou, mluví společně, řeší a plánují své společné aktivity, přemýšlí nad studiem a budoucností dítěte. Dítě má pak mnohem větší šanci vytvořit si vlastní názor, ke klíčovým otázkám pak může zajmout patřičné stanovisko, formovat si svoji osobnost a zjišťovat, jak funguje sociální svět kolem.

I když od rozhodnutí svěřit dítě gayovi uplynulo již téměř sedm let, není správné se domnívat, že pěstounská péče je v dnešní době o něco přístupnější i homosexuálům. Nadále přetrvává názor, že dítě by mělo být umístěno do pěstounské péče manželským párem nebo heterosexuální osobě.

⁵⁸ BUREŠOVÁ, K.: *Homoparentalita v aspektech práva*, str. 35

⁵⁹ PROCHÁZKOVÁ, M.: *Ministerstvo poprvé pustilo dítě z ústavu k výchově registrovanému páru*, https://zpravy.idnes.cz/prvni-registrovani-par-oficialne-dostal-k-vychove-dite-z-ustavu-px2-/domaci.aspx?c=A110610_140159_domaci_taj

⁶⁰ Ibid.

5.3. Asistovaná reprodukce

Pokud chce mít lesbický pár dítě, další možností je asistovaná reprodukce. Jedná se o manipulaci s lidskými buňkami. Přesná definice dle § 3 zákona o specifických zdravotních službách č. 373/2011 Sb. zní: „Asistovanou reprodukcí se rozumí metody a postupy, při kterých dochází k odběru zárodečných buněk, k manipulaci s nimi, ke vzniku lidského embrya oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, k manipulaci s lidskými embryi, včetně jejich uchovávání, a to za účelem umělého oplodnění ženy.“⁶¹

Tento způsob umožňuje lesbickým párům dočkat se vytouženého dítěte, ale primárně slouží k léčbě neplodnosti heterosexuálních párů nebo omezení přenosu geneticky podmíněných vad a nemocí. V některých zemích je asistovaná reprodukce lesbickým párům umožněna, ale Česká republika do této skupiny zemí nepatří. U nás je přístup k umělému oplodnění vyhrazen pouze heterosexuálním párům. Neplodný pár, který může využít umělé oplodnění, tvoří podle zákona o péči o zdraví lidu pouze muž a žena, přičemž není nutné, aby byli manželé. Umělé oplodnění tak nemohou využít ani lesbický pár, ani žena bez partnera.⁶² Lesbické páry ale mohou využít služeb zahraničních klinik, na základě čehož je možné předpokládat, že se bude jednat o finančně náročnější variantu.

Genetický materiál od muže je v případě asistované reprodukce od anonymního dárce. Umožněním umělého oplodnění v případě lesbických párů by bylo možné předejít soudním sporům, kdyby se dárce genetického materiálu hlásil k otcovství. Tomu se stěží zabrání, pokud se jedná o pár v domácích podmínkách při zplození potomka a následný rozchod, resp. rozvod.

Mluvíme-li o rodičovství gay páru, tak v jejich případě jsou možnosti následující: buď zvolí náhradní rodinnou péči (adopce nebo pěstounská péče), nebo se rozhodnou pro surogátní mateřství. Navíc i informací o možnostech gay rodičovství je méně než informací o možnostech jejich homosexuálních protějšků. Dalo by se říct, že otázka gay rodičovství je komplikovanější ve srovnání s lesbickým párem.

Česká legislativa ani po změnách v roce 2011, kdy došlo ke zrušení zákona č. 372/2011 Sb. a k přijetí nového zákon č.373/2011 Sb., nezměnila stanovisko

⁶¹ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-373#hlava1>, 14. 4. 2018

⁶² BEŇOVÁ, K. a kol.: *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, str. 34

a opakovaně potvrdila, že dle zákona o péči a zdraví lidu je okruh příjemců omezen na heterosexuální páry.

Je otázkou, jak státní orgány chrání zájmy dětí a konají v jejich nejlepším zájmu v praxi. Rozhodnutí je i nadále založeno na postoji a hodnotách dané osoby pracující v sociálně-právní sféře nebo na soudech, zdali dovolí, aby při rozhodování o adopci nebo pěstounské péči hrála sexuální orientace žadatele nějakou roli.

6. Právo a homoparentální rodiny

6.1. Sporné body právní úpravy registrovaného partnerství

Být registrovaným partnerem, resp. partnerkou, přináší mnoho úskalí. Mnoho registrovaných partnerů považuje registrované partnerství jako institut pro úpravu rodinného uspořádání za nedostatečný.⁶³ Registrovaní partneři usilují o transformaci registrovaného partnerství na manželství s cílem odstranit tento „institut na půl cesty“. Rodiče pocítují potřebu formalizovat rodinné uspořádání, což pro mnohé z nich byl také důvod pro vstup do tohoto svazku. Jedna z registrovaných partnerek se vyjádřila:

„Běžný životní situace nic nevyžadují, ale životní situace jo... Až opravdu v jednom tom registrovaným partnerství budou ty děti a jedna ta partnerka zemře a pak se tam budou hádat ty rodiny o ty děti, tak se to může někde medializovat, a lidi začnou říkat: hele, to je asi problém... Jednou se to stane. A bylo by dobrý, kdyby se to nestalo, kdybychom tomu mohli předejít a bylo to (genderově neutrální manželství) tady dřív. Já si myslím, že z hlediska těch dětí je to to nejdůležitější, ta právní jistota těch dětí. To dítě samo nechápe, proč jedna máma je jiná máma než ta druhá máma, přestože my neděláme rozdíly.“ (Klára)⁶⁴

A dodává, že i z legislativního hlediska by to bylo nejsnazší řešení, protože je vždy riziko, že se na registrované partnerství při změnách zákonů zapomene.

Z diskuzí s registrovanými partnery vyplývá, že slovo „manžel/manželka“ nebo „manželství“ je mnohem lépe vnímáno, což je důvodem, proč někteří partneři preferují ve své smlouvě o partnerovi/partnerce oslovení „manžel/manželka“. Je to pro ně mnohem výstižnější pojem pro popis každodenních situací. Jak reflektovala jedna z žen, která ve své výpovědi vyslovila potřebu veřejně stvrdit svůj partnerský vztah, používá

⁶³ KUTÁLKOVÁ, P.: *Duhové rodiny ve stínu státu*, str. 32

⁶⁴ Ibid., str. 32

běžnou terminologii „vdala se“, „manželka“ i při kontaktu s institucemi. Popisuje také, jak vnímá registraci:

„Jsem jako jinej druh, já jsem strašně dlouho nechtěla... teda já jsem si strašně chtěla Evu vzít a chtěla jsem, aby si ona vzala mě, ale zároveň jsem strašně nechtěla bejt registrovaná, protože se cítím jako nějakej ohrožený druh. A to fakt nejsem, nebo doufám. Takže já říkám, že mám manželku a že jsem vdaná. Já o sobě neříkám, že jsem registrovaná.“ (Greta) ⁶⁵

Pro genderově neutrální manželství hovoří také zkušenosti rodičů z praxe. Většina lidí, ale i pracovníků/pracovnic institucí různého charakteru (dětský lékař, školka, hospic, matřička, škola a další) se totiž domnívá, že partnerství se od manželství liší pouze v tom, že jej uzavírají lidé stejného pohlaví, a to jak v rovině vztahů mezi partnery, tak i ve vztahu k dětem. Rozsah práv partnerů je vnímán stejně jako pro manžele.

„Dětská lékařka si to (že jsou práva pro manžele a registrované partnery stejná) myslela. Pak si to myslela nějaká úřednice... Když jsme šly žádat o registrované partnerství, tak na té matrice ta její kolegyně si to myslela, a vzhledem k tomu, že já jsem ta aktivistka, tak jsem to tam rozebrala a začaly jsme se o tom v té kanceláři bavit a tá paní zjistila, že: jé, a to jsem ani nevěděla, a já myslela, že to bylo takhle. Pak to byl někdo na sociálce, taky že jsme se o tom... jo, protože já když už někam vlezu, tak s těma lidma diskutuji. A docela hodně právě. Kam jsem vlezla, tam se mi stalo, že to lidi nevěděli. A ta matřička v porodnici, ta to vůbec nevěděla, ta si myslela, že máme stejný práva a hrozně se divila, že to nejde zapsat do rodného listu.“ (Zuzana)

V souvislosti se stejnou zkušeností v případě genderově neutrálních partnerů je zřejmé, že lidé si myslí, že registrované partnerství s sebou nese stejná práva. Zároveň mnoho gayů a leseb se domnívá, že společnost se negativně staví ke snahám o ukotvení manželství kvůli tomu, že tato skupina lidí se dožaduje „něčeho navíc“.

„Teďka se vyvrací ten pocit, že ta menšina chce nějaký nadpráva. To si myslím, že je největší kámen úrazu. Ano, tak to nazývají. Že to jsou privilegia. Lidé si neuvědomují, že pořád mluvíme o dorovnání, a ne o něčem navíc. A to je něco, co se musí neustálým vysvětlováním a nekonfrontačním vysvětlováním přinášet na světlo.“ (Eva) ⁶⁶

V tomto případě narážíme na problematiku, že tito lidé nepoživají ve vztahu stejných práv a ochrany jako manželé. Prvním omezením v jejich případě je již zmíněný výslovný zákaz osvojení dětí. Dle ústavního práva je jasné, že se nejedná o stejné právo

⁶⁵ Ibid., str. 32

⁶⁶ Ibid., str. 33

ve srovnání s lidmi žijícími v manželství. Je mnoho odborníků nebo institucí, které se staví proti tomu, aby sexuální orientace byla důvodem odmítnutí žadatele o osvojení.

Osvojení dítěte může být dvojího typu. V prvním případě se může jednat o osvojení cizího dítěte, které nebude v biologickém vztahu ani s jedním z partnerů. V tom druhém případě se může jednat o osvojení dítěte svého partnera/partnerky. Tento legislativní paradox brání v legalizaci vztahu sociálního rodiče vůči dítěti.

Počátek problému v rozdílnosti práv manželů a partnerů před zákonem byl již v samotném počátku zrodu zákona o registrovaném partnerství. Řešilo se samotné partnerství a jeho legalizace, ale další dopady na tyto páry (osvojení, výchova dětí aj.) již nebyly body veřejných debat. Tato veřejná debata o výchově dětí stejnopohlavními páry byla v době schvalování zákona na svém počátku a mnohdy neodpovídala realitě. V té době se zcela vypustil bod diskuze o výchově dětí homosexuálními páry, které mají z předchozích heterosexuálních vztahů, či dětí, které byly počaty plánovaně do vztahů stejnopohlavních.⁶⁷ Je zcela přirozené, že ani poslanci a zákonodárci se nezamýšleli nad potřebami rodin s dětmi v době, kdy se o zákonu o registrovaném partnerství hlasovalo. Podoba zákona nebyla komplexní v takové míře, jak by bylo nutné.

6.2. Sociální zabezpečení homoparentálních rodin

Ne pouze nemožnost osvojit si dítě, ale i další sociální aspekty, ovlivňující život homoparentálních rodin, jsou součástí každodenního života těchto dvojic. Sociální zabezpečení je jakási forma státní pomoci za účelem minimalizování negativního dopadu následků rizik. Výsledkem státní pomoci je poskytnutí finanční podpory pro adekvátní rozvoj člověka a uspokojení jeho sociálních potřeb. Je to velmi důležitý nástroj sociální politiky státu, který není výsadou všech zemí světa.

Minulý režim socialistického zřízení byl založen na principu jistoty občana, že sociální pomoc mu v případě nutnosti bude automaticky poskytnuta. Ve druhé dekádě 21. století je situace poněkud jiná. Došlo ke změně stavu české ekonomiky, ekonomických ukazatelů, ke změně politické situace po roce 1989 a demografickým změnám. To vše ovlivňuje sociální zabezpečení v tom smyslu, že došlo ke včlenění občana do celého systému sociální politiky.

⁶⁷ Ibid., str. 33

V České republice probíhá financování sociálního zabezpečení dvojitým způsobem. Prvním je poskytování dávek přímo ze státního rozpočtu. V druhém se jedná o dávky státní sociální podpory, kde se pojištěnec podílí v průběhu doby pojištění na tvorbě zdrojů, ze kterých mu je v případě sociální události vyplácena podpora. Sociální pojištění zahrnuje důchodové pojištění, nemocenské pojištění a zdravotní pojištění. Sociální události, na něž reaguje některý z prvků sociálního zabezpečení, rozlišujeme na krátkodobé a dlouhodobé. Do krátkodobých pak lze zařadit nemoc, těhotenství nebo mateřství. Za události dlouhodobého charakteru považujeme stáří nebo ovdovění.⁶⁸

Jelikož společnost tvoří její základní stavební kámen – rodina –, stát se snaží o její významnou podporu. Rodina v případě životní situace získá od státu hmotnou podporu. Také existují rodiny, které se v obtížné životní situaci nenacházejí, ale z důvodu mnohočetnosti mají šanci získat dodatečnou hmotnou výpomoc a tím si zajistit adekvátní životní úroveň. Pak existují další dávky, které jsou poskytovány bez ohledu na životní událost.

Níže si uvedeme několik rozdílností mezi heteroparentálními a homoparentálními rodinami, jelikož tyto dva typy rodin se liší co do variability možností příjmu sociálního zabezpečení. Příčinou může být to, že institut registrovaného partnerství nebyl do českého práva dostatečně pevně zakomponován.

Petra Kutálková, autorka studie *Duhové rodiny ve stínu státu*, se pokusila o analýzu několika rozdílností dle toho, zdali se jedná o situace, které v rodinném životě s větší či menší pravděpodobností nastanou, a také o bližší specifikaci životních situací, jež není možné nikterak předvídat.

Do první skupiny účelových dávek patří *ošetřovné, peněžité pomoci v mateřství a rodičovský příspěvek*. Do té druhé skupiny pak patří *smrt biologického rodiče a pozůstalostní důchody*, jedná se tedy o krizové rodinné situace. Tyto okruhy témat jsou výsledkem analýzy nerovného postavení rodin stejnopohlavních párů ve společnosti prostřednictvím rozhovorů s rodiči a lidmi, kteří se teprve na rodičovství připravují.

⁶⁸ BUREŠOVÁ, K.: *Homoparentalita v aspektech práva*, str. 93

6.2.1. Ošetřovné

Autorka studie potvrzuje, že rodiny, s nimiž mluvila, dosud s ošetřovným zkušenost neměly. Nebyly si totiž jisté, v jakém postavení je *sociální rodič*, pokud by bylo potřebné, aby čerpal ošetřovné na nemocné dítě on.

Nejdříve by bylo správné konkrétněji definovat osobu – matku, otce nebo rodiče –, jež je osobou, která je nebiologickým rodičem v homoparentální rodině. V domácích i zahraničních studiích se objevují různé pojmy jako „co-mother/father“, „co-parent partner“, „nongenetic mother/father“ nebo „non-legal mother/father“. Překlad do češtiny by v mnohých případech byl velmi nepřesný nebo zavádějící, ne-li nemožný. V českém jazyce se nicméně již mnohem dříve zakořenil výraz „nevlastní matka/otec“, který označuje osobu, která je nebiologickým rodičem dítěte. Jedná se však o velmi nepřesný termín s již zažitým způsobem vnímání, který by byl v tomto případě zavádějící, a nelze jej tedy použít, resp. rozšířit jeho použití pro homoparentální rodinu.

Mnohem příznačnější je v tomto případě pojem „sociální matka/otec“ a s tím spojený „sociální rodič“, kdy se vždy bude jednat o nebiologického rodiče, který se svým stejnopohlavním partnerem vychovává dítě/děti, které je/jsou biologickým dítětem/děťmi tohoto partnera.⁶⁹

Ošetřovné je dávkou, jejíž podstata cílí na ochranu sociálních zájmů z důvodu ošetřování jiné osoby – dítěte nebo jiného člena domácnosti. Vztah zaměstnance k dítěti nebo jinému členu či člence domácnosti není z hlediska nároku na dávku ošetřovného relevantní. Jedinou zákonnou podmínkou je soužití v institutu domácnosti, která je podle ustanovení § 115 Občanského zákoníku tvořena fyzickými osobami, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. Podmínka společné domácnosti se pak neuplatní vůbec v případě, že se jedná o ošetřování dítěte nebo péči o dítě mladší 10 let.⁷⁰ Jedná se o zákonem omluvitelný důvod pro absenci v práci.

Dle zákona platí stejná pravidla pro všechny typy rodin v případě, že jejich společnou vlastností je soužití oprávněné osoby a osoby ošetřované, resp. pečované v jedné domácnosti, nikoliv jejich vzájemný vztah. Ale i tak patří ošetřovné do kategorie těch sociálních výhod, na které homoparentální rodiny nedosáhnou.

Rozdílnost je patrná při bližší analýze podpůrcí doby, která dle ustanovení § 40 zákona o nemocenském pojištění zákona č. 187/2006 Sb. činí obecně 9 kalendářních

⁶⁹ Ibid., str. 14

⁷⁰ Ibid., str. 94

dnů. V případě, že se jedná o osamělého zaměstnance, který má v trvalé péči dítě ve věku do 16 let, které ještě neukončilo povinnou školní docházku, činí výměra podpůrní doby až 16 kalendářních dnů.

Osamělým zaměstnancem dle odst. 1 písm. b) se pro účely ošetřovného považuje:

„[...] zaměstnanec svobodný, ovdovělý nebo rozvedený, pokud nežije s družkou (druhem) nebo v registrovaném partnerství. Za osamělého zaměstnance se považuje i zaměstnanec, jehož manželka (manžel) je ve výkonu trestu odnětí svobody uloženého v trvání nejméně jednoho roku nebo ve výkonu zabezpečovací detence, nebo bylo-li zahájeno řízení o prohlášení manželky (manžela) za nezvěstnou anebo za mrtvou, a tento zaměstnanec nežije s družkou (druhem).“⁷¹

Ze zákona byla vypuštěna další možná situace, kdy by i partner z registrovaného partnerství mohl být nezvěstný, ve výkonu trestu nebo by mohl být v zabezpečovací detenci. Tímto by byla i partnerovi z homoparentálního svazku umožněna delší podpůrná doba, jako je tomu v případě manželských svazků.

6.2.2. Peněžité pomoci v mateřství

Další dávkou dle zákona o nemocenském pojištění č. 187/2006 Sb. je dle § 4 peněžité pomoci v mateřství pro rodiny s dítětem/děťmi. Právní úpravu specifikuje ustanovení § 32 a následující. Nárok na peněžitou pomoc v mateřství má pojištěnka, která porodila dítě; před porodem má v době nejdříve od počátku osmého týdne před očekávaným dnem porodu nárok na peněžitou pomoc v mateřství těhotná pojištěnka. Na tuto peněžitou pomoc má nárok i pojištěnec, pokud převzal dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu dle ustanovení § 38. Na peněžitou pomoc v mateřství má dle § 32 nárok i osoba, která o dítě pečuje, pokud jeho matka zemřela. Jestliže žena, jež dítě porodila, nemůže nebo nesmí o své dítě pečovat pro závažné dlouhodobé onemocnění, pro které byla uznána dočasně práce neschopnou nebo pro které bylo vystaveno potvrzení podle § 67 písm. d), a nemá nárok na výplatu peněžité pomoci v mateřství, tak v tomto případě může tuto peněžitou podporu pobírat otec dítěte nebo manžel ženy.⁷² Pro získání této finanční dávky je dostačující i uzavření písemné dohody o poskytnutí péče dítěti mezi matkou dítěte a jejím manželem či otcem dítěte. Extrémním případem by byla situace, kdyby obě partnerky porodily děti. Dle zákona mají obě biologické matky právo k získání peněžité pomoci v mateřství.

⁷¹ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-187#cast3>, 14. 4. 2018

⁷² Ibid.

I když dle názvu je možné usuzovat, že se jedná o dávku vázanou výhradně na mateřství nebo porod dítěte, není tomu tak. Poskytnutí dávky je podmíněno dobou účasti pojištěnce na pojištění. Dle zákona je stanovena délka pojištění po dobu 270 kalendářních dní v posledních dvou letech přede dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství. Jedná-li se o osobu samostatně výdělečně činnou, podmínka je striktnější. Zákon upřesňuje období, v němž byla účast na pojištění splněna před počátkem podpůrní doby dle § 34 odst. 1 zákona č. 18/2006 Sb. minimální lhůtou 180 kalendářních dnů v posledním roce přede dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství. Stejná podmínka platí pro zahraničního zaměstnance.⁷³

I v případě této podpory v mateřství existují rozdíly mezi homoparentálními a heteroparentálními rodinami. Seznam pojištěnců, kteří mají nárok převzít dítě do péče nahrazující péči rodičů, je stanoven v § 38. Tento seznam obsahuje případy, kdy to možné je, a pokaždé se jedná o svěření péče manželským, resp. heterosexuálním pářím. Seznam neobsahuje ani homoparentální rodinu, ani dítě vyrůstající s partnery.

V již zmíněném § 32 se říká, že recipientem peněžité pomoci v mateřství je buď otec dítěte, nebo manžel ženy. Zákon se nezmiňuje o partnerce ženy, která by dítě porodila a nemohla o svého potomka pečovat. Sociální matka tímto nemá nárok na finanční podporu v mateřství. Akceptovatelná je pouze možnost, kdy by biologická matka dítěte zemřela a její partnerka bude o dítě pečovat. Stalo by se tak dle § 32 odst. 1 písm. c), který specifikaci vztahu k dítěti nebo pojištěnce neobsahuje, ale standardně se jedná o otce dítěte.

Dalším příkladem nedůsledné implementace statutu partnerství do právního řádu je přechod nároku na porodné v případě úmrtí ženy, která dítě, k němuž se dávka porodného váže, porodila. Nárok totiž přechází výlučně na otce dítěte, přičemž nelze žádným výkladem dojít k tomu, že by touto osobou mohl být i partner.⁷⁴

6.2.3. Rodičovský příspěvek

Jedná se o dávku státní sociální podpory, jež je poskytována v závislosti na vzniklé sociální situaci. Slouží k pokrytí potřebných nákladů na výživu a jiné potřeby rodin a dětí. Rodičovský příspěvek je pravidelně se opakující dávka, která není závislá na finančním příjmu rodiny a pobírá ji jeden z rodičů v závislosti na jejich domluvě.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ BUREŠOVÁ, K.: *Homoparentalita v aspektech práva*, str. 102

V tomto případě jsou podmínky pro získání rodičovského příspěvku registrovanými partnery a manžely srovnatelné.

Zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb. specifikuje případy, kdy stát kryje náklady na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin. Z hlediska rodičovského příspěvku je důležité, koho zákon identifikuje jako rodiče a pobíratele dávky rodičovského příspěvku, jehož výše je odvozena od výše příjmu.⁷⁵

Dle § 31 odst. 2 zákona č. 117/1995 Sb. se rodičem pro účely rodičovského příspěvku rozumí též osoba, která převzala dítě do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Za dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů se považuje dítě, jež bylo převzato do této péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, s výjimkou svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, dítě, jehož rodič zemřel, a dítě manžela nebo partnera. Biologické vazby k dítěti v tomto případě nejsou relevantní, jelikož i partner biologického rodiče má dle zákona právo na rodičovský příspěvek.

V praxi ale může dojít ke znevýhodnění lesbických žen, pokud jsou matkami obě zároveň. Na základě § 30a zákona č. 117/1995 Sb. je stanoveno, že pokud obě partnerky porodí dítě, tak nárok na rodičovský příspěvek vzniká pouze partnerce, jejíž dítě je mladší, přičemž až do narození mladšího dítěte partnerky čerpá rodičovský příspěvek její partnerka na své starší dítě.

Důkazem, že se nejedná jen o teoretickou úvahu, je případ registrovaných partnerek, kterým byla rozhodnutím správního orgánu odejmuta dávka státní sociální podpory – rodičovský příspěvek. V konkrétním případě rozhodl Úřad práce České republiky – krajská pobočka v Brně, kontaktní pracoviště Brno-město pod sp. zn. 6777/10/BMC dne 28. prosince 2011, přičemž důvod odejmutí dávky spočíval v uzavření registrovaného partnerství a nenahlášení pobírání peněžité pomoci v mateřství partnerkou. Odvolání bylo postaveno na bázi diskriminace partnerek, která má spočívat v přístupu státu k partnerství, jež nezohledňuje partnery a jejich děti v jiných oblastech života a nepřiznává partnerům taková práva k dětem druhého partnera, jaká přiznává manželům, přičemž dávky státní sociální podpory tento fakt nezohledňují a stát ve vztahu k homoparentální rodině postupuje tak, jak je pro něj výhodnější. Odvolání bylo zamítnuto, neboť podmínky pro odejmutí nároku na dávku byly splněny.⁷⁶

⁷⁵ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117#cast3-hlava5>, 14. 4. 2018

⁷⁶ BUREŠOVÁ, K.: *Homoparentalita v aspektech práva*, str. 102

Podmínky poskytování rodičovského příspěvku byly opakovaně předmětem zájmu na rodičovských skupinách, kterých se účastnily také ženy plánující být biologickými matkami zároveň, a tedy je zajímalo, zda mohou pobírat v budoucnu tuto dávku obě, pokud by děti měly současně. Měly informace o tom, že došlo k situaci, kdy jedna z matek musela rodičovský příspěvek vrátit. Jedna z žen, která žádost podávala již před nějakou dobou, se vyjádřila:

„Já si myslím, že ta interpretace, že se to nesmí pobírat dvakrát, je správná, protože tam v tom zákoně je jasně napsáno, kdo je považován za rodinu pro ten zákon a tam je tou rodinou partner, partnerka a její děti, takže je tam naprosto jasně, že se to na nás vztahuje. Ale v té době (když jsme žádaly o RP) jsme to jednak nějak nezjišťovaly, vůbec nás to nenapadlo, zjišťovaly jsme to až potom. Říkaly jsme hele, my jsme to nebraly úplně správně, a teď to bude průšvih, až na to přijdou, ale jednak to byl trochu problém státu, protože oni měli tehdy jiný formuláře. Já jsem to třeba studovala teďko nedávno... tak jsem říkala, jak je to možný, že jsme to pobíraly, jak to, že na to nikdo nepřišel, a pak jsem to zjistila, já jsem si otevřela ty aktuální formuláře a tam už byly kolonky na partnery. Ale předtím tam nebyly. Předtím tam bylo matka, otec a nic dalšího. A pak v těch nových formulářích byla matka a už tam byla kolonka pro toho druhého, kdy jsi mohla zaškrtnout ten vztah, že to nemusel být otec, ale někdo jinej.“ (Klára)⁷⁷

6.2.4. Smrt biologického rodiče

Jedná se o nepředvídatelnou situaci, která může ovlivnit jak život dítěte, tak existenci homoparentální rodiny. Dle slov autorky studie *Duhové rodiny ve stínu státu* Petry Kutálkové se jedná o velmi často zmiňovanou obavu na skupinách i v rozhovorech. Česká legislativa v těchto případech totižto nedisponuje právem sociálního rodiče.

Smrt rodiče je vždy tragédií pro dítě, manželku/manžela zemřelého a nejbližší okolí. Smrt biologického rodiče nebo situace, kdy nebude moci projevit svoji vůli své dítě vychovávat, je v homoparentálních rodinách jednou z nejvíce obávaných situací, poněvadž nese s sebou mnoho nejistot a obav v otázce dalšího osudu dítěte.

Většina oslovených rodičů a lidí, kteří se aktivně na rodičovství připravovali, mluvila o nejistém postavení sociálního rodiče ve vztahu k dítěti a o obavě, zda by dítě mohlo po smrti rodiče biologického zůstat v prostředí, kde vyrůstalo, tedy ve své rodině

⁷⁷ KUTÁLKOVÁ, P.: *Duhové rodiny ve stínu státu*, str. 33

u sociálního rodiče, případně sourozenců. Obavy pocítovali nejsilněji ti rodiče, kteří neměli dobré vztahy s rodiči biologického otce či matky.

„Když biologickéj otec projeví zájem, řekne: já ho chci, budu ho vychovávat, mám na to podmínky, tak jak ospravedlní ten soud, že mu ho nedá? Na úkor tý „cizí ženský“, se kterou nemá žádnou biologickou vazbu. Jak to udělá? Já tomu chci věřit (že, by dítě dostala sociální matka), ale nemůžu na to spoléhat.“ (Klára)

Na roli sociálního rodiče se nahlíží očima registrovaných partnerů jako na největší právní nejistotu. Někteří rodiče se proto snaží učinit potřebné právní kroky, aby soud v případě tragické události měl k dispozici relevantní podklady a rozhodl ve prospěch snahy a požadavků sociálních rodičů.

„Budeme doufat, že s tím nebudou v životě problémy a pořád je tady biologickéj otec a děláme už od týhle fáze všechny kroky pro to, aby kdyby nedej bože došlo k tomu, že budeme muset stát před soudem a bude se rozho- dovat, jestli to dítě půjde do péče prarodičů, nebo partnerovi, tak máme s právníkama připravený postup, jak co nejvíc zvýšit šanci na to, že to dítě půjde k partnerovi. Napíšeme to do závěti, vedeme si podrobný deníky úplně o každým kroku, kterej v tom podnikáme, budeme si zakládat fotokroniky, kde bude jasný, že to dítě je nás obou a že se na jeho výchově a všem podílíme oba dva, aby to nikdy nemohl nikdo zpochybnit. Což může bejt jeden z důležitých důkazů (...) Ten jeden bude mít výhodu, že bude biologický otec a i kvůli jakoby právní bezpečnosti toho dítěte, protože tohle vám může kdokoliv slíbit, ale nikdo vám to nezaručí stoprocentně. Kdežto když budu mít rodný list, ve kterém budu zapsaný jako rodič, na mě, i kdybych narazil na všechny komplikace světa v procesu sociálky a soudu, tak pořád jsem v rodným listě a pořád jsem uznanej jako otec. A my takhle můžeme doufat a přát si, že narazíme, nedej bože, kdyby se něco stalo, na tolerantního soudce, na tolerantní sociální pracovníky, ale co když ne.“ (Adam)⁷⁸

Dalším úskalím je, zdali by dítě zůstalo ve své původní rodině, či nikoliv. Své obavy popsala jedna z matek následovně:

„Ono se na jednu stranu můžeme bavit, jak by to třeba dopadlo, ale taky si uvědom, [...] že když se přihlásí tolik potenciálních žadatelů o to osvojení [...], tak zaprvé, někde to dítě musí být umístěné. Zadruhé, všichni budou chtít to předběžné opatření na ten stav, takže to dítě bude kolovat mezi těma lidma. Teď to dítě bude muset podstupovat nějaký psychologický vyšetření, nebo ne vyšetření, posudek, aby se zjistilo, kde teda jako ideálně má být. A teď teda zvaž to, co všechno se na to dítě bude klást po smrti tý matky, což je... je tam sourozenec a teď to dítě bude procházet takovým nejistým obdobím a ty myslíš, že se to dá pak ještě spravit? Ta psychika totálně

⁷⁸ Ibid., str. 35

narušená. Jo, můžeš věřit, že by to dopadlo dobře, ale já nechci tohle podstupovat. Kdyby tady bylo osvojení, tak je to jasný a to dítě ti nevezmou. Prostě maximálně se o to můžeme někde u soudu prát, ale to dítě tam zůstane, v tom prostředí. Zatímco tady, když se budeme dohadovat čtyři rodiny, tak taky je fakt, že ten styk můžou dostat všichni a najednou to dítě bude kolovat. Ten kluk nebude vědět, či je. A teď to bude masáž. Teď to malý dítě budou všude masírovat, říkat hele, tady já ti snesu modrý z nebe, já ti koupím.“ (Klára) ⁷⁹

A její partnerka Vendula dodává:

„Ale prostě přišel by o mámu, o druhou mámu a o ségru. A tohleto je základ. Já tomu nerozumím, proč to ostatní nechápou, protože mám pocit, že oni to fakt nechápou.“ ⁸⁰

Postavení sociálního rodiče může být pocíťováno jako potenciálně nejisté i v případě, že existuje druhý biologický rodič, který se podílí na výchově. Nad možnými problémy po smrti biologické matky se zamyslela jedna ze sociálních matek:

„Ale proč by k tomu (soud) přihlížel v momentě, kdy existuje biologický rodič, kterej je aktivní ve výchově toho dítěte? Tohle je specifikum týhle pozice. [...] Naprosto logicky v momentě, kdyby se něco stalo s biologickým rodičem, tak pokud oba jsou aktivní ve výchově, tak je naprosto logický, že ten biologickéj rodič přebírá prostě jakoby tu hlavní roli, a je na jeho dobrý vůli, a žádnéj papír s tím nic neudělá, jestli by toho sociálního rodiče v tom nechal se dál angažovat,... s tím žádnéj soud nic neudělá [...], v momentě, kdy prostě bude nevěle ze strany toho biologického rodiče, tak si myslím, že žádnéj soud mi nepřisoudí právo styku s dítětem.“ (Eva)

Jak je zřejmé z výše uvedeného, nad nejlepším zájmem dítěte by bylo nutné se zamyslet a vnést více jistoty a klidu do života homoparentálních rodin. Vždyť dítě je již dostatečně traumatizováno smrtí biologického rodiče a není nutné, aby podstupovalo další komplikované a nejasné kroky ve svém životě.

6.2.5. Důchodové pojištění

Zákon o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb. upravuje důchodové pojištění pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele. Jelikož v této práci se zabývám otázkou homoparentálních rodin, tak stáří a invaliditu nebudu v následujících odstavcích analyzovat.

⁷⁹ Ibid., str. 35–36

⁸⁰ Ibid., str. 36

Vdovský důchod, resp. vdovecký, má snížit nepříznivý ekonomický dopad na pozůstalou osobu a její dítě/děti. Dle ustanovení § 50 je stanoveno, kdy má vdova nebo vdovec nárok na důchod. Vdově nebo vdovci náleží po smrti manžela/manželky důchod po dobu jednoho roku. V případě, že po uplynutí jednoho roku je nutná péče o nezaopatřené dítě, postižené dítě (II. až IV. stupeň postižení), o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela/manželky ve stejné domácnosti ve II. nebo III. stupni postižení, ve věku blízkého důchodového věku nebo je manžel/manželka zdravotně těžce postižen(a) ve III. stupni invalidity, je možné pobírat důchod i po uplynutí jednoho roku.⁸¹

Dle ustanovení § 49 splňuje vdova nárok na vdovský důchod, jestliže její manžel byl poživitelem starobního nebo invalidního důchodu nebo splnil ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod stanovené v § 29 nebo § 31 odst. 1 anebo zemřel následkem pracovního úrazu. V případě vdovce a jeho nároku na vdovecký důchod je dostačující splnit pouze první podmínku.⁸²

Zákon o důchodovém pojištění bere v úvahu pouze heterosexuální svazky, takže pozůstalá partnerka nebo partner nemá na výplatu důchodu z legálního hlediska nárok. Manželský svazek je i v tomto případě nadřazen jakékoliv jiné formě soužití. Svědčí o tom i jeden z rozhovorů ve studii *Duhové rodiny ve stínu státu*, který navíc dokazuje i to, že ani osoba, jež vyřizuje pozůstalostní důchody jako část své pracovní náplně, neměla informace o tom, že pozůstalým partnerům v registrovaném partnerství nevzniká nárok na důchod:

„Když Anna umírala v tom hospici, kam za ní Michala celou dobu chodila [...], tak sociální pracovnice přišla hned, nebo velmi krátce po tom, co se absolvovaly věci kolem toho, když ti někdo umře, tak přišla s tím, že teď může vyplnit ty papíry na ten vdovskej důchod a na ten sirotčí důchod pro dítě, a byla strašně překvapená, že ona na nic takovýho nemá nárok.“ (Greta)

Registrovaní partneři mají dle zákona vzájemnou vyživovací povinnost. Zákon jim stanovuje za povinnost dbát o ekonomické a společenské postavení partnera. Partneři žijí v jedné domácnosti, přispívají na její výdaje a také na důchodové pojištění, ale v případě smrti pozůstalý partner nemá nárok na vdovský, resp. vdovecký, důchod.

⁸¹ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155#cast4>, 14. 4. 2018

⁸² Ibid.

Rozdílem mezi manželským párem a registrovaným párem je i to, že při vstupu do manželství vzniká společné jmění manželů. U registrovaných partnerů tomu tak není. Zároveň v případě smrti dochází k řízení o dědictví, během kterého má partner omezenou nebo zcela znemožněnou možnost manipulovat se společně nabytým majetkem. Tady je zřejmý i další důvod pro nutnost novelizovat zákon o důchodovém pojištění, poněvadž záběr negativního ekonomického dopadu v případě smrti partnera je mnohem širší.

6.2.6. Sirotčí důchod

Další nedílnou součástí zákona o důchodovém pojištění je v případě smrti rodiče nebo obou rodičů pobírání sirotčího důchodu. Tato výpomoc má zajistit finanční zajištění dítěte. Dle ustanovení § 52 má na sirotčí důchod nárok nezaopatřené dítě, zemřel-li rodič (osvojitel) dítěte nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do péče jiné osoby.⁸³ Je zřejmé, že sirotčí důchod připadá dítěti pouze po smrti svého biologického rodiče, osvojitele a osoby, která získala dítě do nahrazující péče rodičů. Dítěti vzniká nárok na sirotčí důchod i v případě smrti manžela jeho biologického rodiče.

Žije-li dítě v homoparentální rodině, nevzniká mu nárok na sirotčí důchod po zemřelém partnerovi jeho biologického rodiče, i kdyby jeho druhý biologický rodič nebyl znám, zemřel či pozbyl rodičovské zodpovědnosti. Takové dítě pak požívá nepřiměřeně nižší ochrany státu, která nemá logickou vazbu na statut partnerství. Jedná se v takovém případě o postavení dítěte, nikoliv partnerů, jimž zákon úmyslně některá práva nepřiznává. Děti vyrůstající v homoparentální rodině jsou v důsledku úmyslu zákonodárce nepřiznávat partnerům práva příslušející zejména manželům značně znevýhodňováni, aniž by pro takový přístup státu existoval relevantní důvod.⁸⁴

V této souvislosti bychom mohli krátce zmínit i právo dítěte na dědictví. Pokud sociální rodič zemře bez závěti, nemá jeho dítě nárok na dědictví. Dítě by teoreticky mohlo dědit ve druhé dědické skupině jako osoba žijící ve společné domácnosti. Dědilo by se tak s rodiči zůstavitele a partnerem, tedy nezískalo by tak velkou část dědictví, na

⁸³ Ibid.

⁸⁴ BUREŠOVÁ, K.: *Homoparentalita v aspektech práva*, str. 100

kteřou by mělo nárok ve skupině první, ve které by se dělilo jen s partnerem/partnerkou zůstavitele.⁸⁵

Stávající legislativní znění zákonů v České republice nechrání existenci homoparentálních rodin ve srovnání s heteroparentálními. Na základě uvedených citací z rozhovorů s homosexuálními partnery a rodiči je evidentní, že stávající podoba české legislativy navíc vytváří bariéru mezi majoritou a LGBT komunitou.

7. Diskriminace v českém prostředí

7.1. Diskriminace na základě sexuální orientace

I když se dle průzkumů veřejného mínění jeví, že česká společnost je nyní vůči homosexuálům liberálnější než v nedávné minulosti (tím spíše ve srovnání s minulostí vzdálenější), neznamena to, že ve společnosti neexistuje nerovné zacházení nebo že členové této komunity nemají zkušenosti s homofobií. Na základě práva rozeznáváme dvě formy diskriminace – přímou a nepřímou. V obou případech k ní dochází bez oprávněných a dostatečných důvodů, což je v rozporu s principem rovnosti dle Listiny základních práv a svobod.

Právní úprava zákazu diskriminace je v českém právním řádu rozčlštěná a nesourodá, míra ochrany před diskriminací závisí na tom, jakou oblast života ovlivňuje a z jakého důvodu k tomuto nerovnému zacházení s členem minoritní komunity došlo. Na ústavní úrovni je zákaz nerovného zacházení obsažen již ve zmiňovaném čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Uvedený článek Listiny vychází z čl. 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, která je pro Českou republiku závazná a podle níž rozhoduje Evropský soud pro lidská práva. Výslovně je diskriminace na základě sexuální orientace zakázána také v právu Evropské unie, a to v čl. 13 Smlouvy o založení ES ve znění Amsterodamské smlouvy z roku 1997.⁸⁶

Povinnost zajišťovat rovné zacházení a ochranu před diskriminací z důvodu sexuální orientace je relativně dobře upravena v pracovně-právní oblasti. Zákon o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb., zákon o vojácích z povolání č. 221/1999 Sb., zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů č. 247/2017 Sb. a služební zákon č. 234/2014 Sb. explicitně zakazují diskriminaci mj. i z důvodu sexuální orientace,

⁸⁵ KUTÁLKOVÁ, P.: *Duhové rodiny ve stínu státu*, str. 37

⁸⁶ BEŇOVÁ, K. a kol.: *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, str. 23

zároveň také stanoví právo oběti domáhat se ochrany u soudu.⁸⁷ Jedinou oblastí, která není dostatečně chráněna vůči diskriminaci, je pracovní poměr, jelikož zákoník práce neupravuje ochranu před diskriminací dostatečně. V České republice je evidován pouze jeden případ, kdy gay úspěšně řešil diskriminaci soudní cestou.⁸⁸ Počet soudních sporů vypovídá o tom, že členové LGBT komunity neřeší diskriminaci legální cestou.

Důvodů může být několik – například nejsou si jisti, co je již možné považovat za diskriminaci ze strany majoritní společnosti, nedisponují znalostí o tom, jaké právní prostředky mohou na svoji obranu použít, byrokracie českých úředníků, což zpomaluje celý proces a zároveň jej i prodražuje, ale i málo jiných soudních případů založených na podstatě nerovného zacházení jakéhokoliv typu.

Postoje českých občanů vůči homosexuálním spoluobčanům analyzují české instituce zabývající se výzkumem veřejného mínění. Významnou českou institucí zaměřující se na výzkum veřejného mínění je *Centrum pro výzkum veřejného mínění* (dále též jako „CVVM“). Vývoj ukazuje, že k liberalizaci postoje české společnosti došlo zejména v průběhu 90. let, přibližně pak od začátku nového milénia dochází ke zpomalení vývoje a v některých specifických otázkách dokonce dochází k poklesům liberálních postojů. Dle analýzy CVVM je možné specifikovat oblasti se sestupnou tendencí liberálních postojů – jedná se o postoj k manželství stejnopohlavních párů a k adopci dětí těmito páry.

Rok 1989 znamenal začátek pronikání myšlenek a postojů západní evropské civilizace, což velice ovlivnilo i obraz o homosexuálech. Z postupně neznámého slova vzniklo slovo, jež se dostávalo do podvědomí lidí, ale pořád obsahovalo negativní konotaci nebo bylo příznačné pro určité společenské vrstvy. Nakonec se odtabuizováním pojmu „homosexualita“ docílilo toho, že reprezentanti této skupiny lidí se stávají součástí běžného života, téma pronikalo do televize, rádia, do tvorby českých seriálů, časopisů a různých publikací. Nesporný vliv na absorpci LGBT témat sehrála veřejnoprávní média – Česká televize a Český rozhlas.

Horší je to pak v případě edukace mladé, resp. mladší, populace. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání sice předpokládá vzdělávání v oblasti tolerance (vzdělávací obor *Výchova k občanství*) a v oblasti sexuální výchovy (vzdělávací obor *Výchova ke zdraví*), avšak téma sexuálních menšin nikde nezmiňuje. Terénní zkušenosti pak ukazují, že vyučující se tomuto ne velmi komfortnímu tématu

⁸⁷ Ibid., str. 23

⁸⁸ <http://www.iniciativa.cz/www/index.php/?page=clanek&id=1251>, 17. 4. 2018

vyhýbají a o homosexualitě se nezmiňují. I mlčení o homosexualitě na školách je možné považovat za určitý druh diskriminace, protože v pubertálním období dochází k uvědomění si vlastní sexuality.⁸⁹

Zviditelnění lesbické a gay komunity nenapomáhá ani její rozdílnost. Pro česká hnutí tohoto druhu je příznačné, že jsou málo organizovaná a projevují se v nich rozdíly mezi geografickými regiony a věkovými skupinami. Má-li dojít k omezení nerovného zacházení, nejpravděpodobněji nejvhodnějším postupem by bylo budovat tuto komunitu včetně tělesně postižených homosexuálů, seniorů a teenagerů a lidí z menších měst a obcí tak, aby vzájemná bariéra byla co nejmenší. Pak prostřednictvím silné a stabilní vnitřní struktury by bylo možné ovlivňovat i českou majoritní společnost. Bez toho, že tato sexuální minorita bude otevřená veřejnosti, nebude možné získat si větší akceptaci ze strany heterosexuálních spoluobčanů a eliminovat nerovné zacházení vůči gayům a lesbám.

Pravděpodobně vždy bude jakýkoliv návrh na změnu zákona o homoparentálních rodinách nebo o homosexuálních lidech způsobovat vlny nevěle, odporu a emocí, protože změna zákona je úzce spojena s veřejným míněním. Je to kruh o třech iniciátorech nebo problematika ve třech rovinách – je nutná změna v komunitě LGBT lidí, tito pak mají šanci ovlivnit názory svých spoluobčanů a v neposlední řadě je možné ovlivnit přijetí zákona, který bude zlepšovat postavení homosexuálních občanů.

7.2. Tolerance české společnosti vůči homosexuálům

Na základě údajů z datového katalogu Českého sociálněvědního datového archivu Sociologického ústavu Akademie věd České republiky, v. v. i. (dále též jako „ČSDA AV ČR“) je možné získat přístup ke kontinuálním výzkumům provedených týmem CVVM Sociologického ústavu AV ČR v rámci pravidelných měsíčních výzkumných projektů. Během těchto výzkumů se zjišťují postoje a názory českých občanů. ČSDA AV ČR disponuje daty z projektu „European Values Study“ („Evropský výzkum hodnot“). „Evropský výzkum hodnot“ proběhl poprvé v roce 1981, kdy Česká republika na tomto projektu neparticipovala. Výsledky z evropských výzkumů z let 1991, 1999 a 2008, jež proběhly za české účasti, jsou zdrojem informací, které poslouží ke srovnání vývoje hodnot v České republice s ostatními evropskými zeměmi.

⁸⁹ BEŇOVÁ, K. a kol.: *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, str. 49–50

Abychom mohli potvrdit, zdali se tolerance vůči homosexuálům s dobou zlepšovala, bude nutné analyzovat výsledky již zmíněné série výzkumů „Naše společnost“. Na základě dat z ČSDA AV ČR je možné srovnat názory lidí na homosexuální minoritu v návaznosti na jejich odpovědi na otázku, zdali si myslí, že lidé v České republice jsou tolerantní, snášenliví anebo netolerantní, nesnášenliví k lidem s homosexuální orientací.⁹⁰

Tabulka č. 1: Tolerance české společnosti vůči homosexuálům (v procentech)

Míra tolerance	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2014
Velmi tolerantní	12,4	9,5	13,2	12,2	14,9	15,7	14,3
Spíše tolerantní	44,8	42,7	43,1	44,0	46,3	47,3	48,3
Spíše netolerantní	31,0	32,3	30,8	30,1	28,8	26,4	26,2
Velmi netolerantní	6,3	9,0	8,7	8,5	6,0	6,3	8,2
Neví	5,5	6,4	4,2	5,1	4,0	4,3	3,0
Počet respond.	1 045	1 028	1 139	1 079	1 306	1 052	1 059

Zdroj: Naše společnost 2007, ČSDA AV ČR, v. v. i., <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>

První údaje jsou až z března 2007, což představuje dobu kratší než jeden rok od možnosti uzavřít registrované partnerství. Výsledky potvrzují, že převládá názor, že občané České republiky jsou tolerantní. Z celkového počtu dotazovaných respondentů se 57,2 % vyjádřilo souhlasně (12,4 % velmi tolerantní a 44,8 % spíše tolerantní). 37,3 % dotazovaných se vyjádřilo negativně (31,0 % spíše netolerantní a 6,3 % velmi netolerantní) a 57 respondentů (5,5 % z celkového vzorku) nevědělo. Překvapivě v roce 2008 si lidé mysleli, že s tolerancí vůči gayům a lesbám jsou na tom hůř, jelikož kladně se vyjádřilo pouze 52,2 % respondentů (9,5 % velmi tolerantní a 42,7 % spíše tolerantní). Záporně ohodnotilo situaci 41,3 % (32,3 % spíše netolerantní a 9 % velmi netolerantní) a 66 respondentů (6,4 %) nevědělo.

Od roku 2010 do roku 2014 má vnímání tolerance stoupající tendenci. V roce 2012 a 2014 se tolerance nacházela na hranici 63 %, ale rok 2012 nebyl tak netolerantní k homosexuálům, jako byl rok 2014. V roce 2012 byla netolerantnost těsně pod hranici 33 %, v roce 2014 se nacházela nad hranici 34 %.

⁹⁰ Přesné znění otázky: „Nyní se budeme podobně bavit o toleranci. Jsou podle Vás lidé v České republice tolerantní, snášenliví anebo netolerantní, nesnášenliví k těmto skupinám obyvatel? K lidem s homosexuální orientací.“

Heteronormativní společnost je považována za „normu“ a jakékoliv vybočení z normativního chování je velkou částí společnosti stále považováno za odchylku až úchylku. Jak ukazuje tzv. kontaktní teorie (Gordon Willard Allport a jeho následovníci) pro akceptaci přítomnosti nových elementů ve společnosti je důležitá zkušenost s „novým“, vzdělání, názory blízkých a rodiny. Začíná se od základní vrstvy, tj. od vzdělání na školách, častější kontakt s novou věcí, diskuze ve škole, s rodinou a okruhem známých. To vše pak v konečném důsledku ovlivní i společnost, která postupem času začne „nový“ element považovat za standardní.

I když se česká společnost považuje za tolerantní vůči homosexuálům, tak ve školách se o těchto sexuálních menšinách neučí. Výsledky série průzkumů z posledních tří let k dispozici nejsou. Poslední dva roky dle výzkumů stagnovaly ve srovnání s roky 2010 a 2011, během kterých došlo k nejmarkantnějšímu posunu ve prospěch tolerance (přibližně o 5 %). Nahlíženo z normativního hlediska, je potřebné zvýšit úroveň tolerance, což kladně ovlivní i změny zákonů, odstraní převládající diskriminaci ve společnosti a zlepší i sociální vztahy ve společnosti. Poměr 6:10 ve prospěch tolerance není pořád dostačující.

7.3. Soužití s homosexuálem v sousedství

Otázkou je, jak upřímné byly odpovědi respondentů na otázky v průzkumech, ve kterých se zjišťovala míra tolerance. Další oblastí, která se v průzkumech šetřila, bylo lidské soužití. Každý respondent obdržel seznam různých skupin lidí – např. příslušníky jiného etnika a národnosti, sociální vrstvy nebo sexuální orientace a měl zvolit ty skupiny, jejichž příslušníky by nechtěl mít ve svém sousedství.⁹¹ Dá se předpokládat, že pokud jedinec volí toleranci vůči homosexuální skupině, tak jednoznačně to neznámá, že jejího člena bude chtít mít ve svém nejbližším okolí.

V tomto případě již ČSDA AV ČR disponuje širším časovým obdobím. Konkrétně se jedná o časové období od roku 2003 do roku 2017, i když neobsahuje všechny konsektivní roky tohoto časového období. I tento časový průřez prvními dekádami 21. století nám poskytne dostatečné údaje. Nejaktuálnější data z roku 2018 nejsou v archivu k dispozici a ani jeden z průzkumů neobsahuje data z roku 2006.

⁹¹ „V seznamu, který držíte před sebou, jsou vypsány různé skupiny lidí. Můžete prosím vybrat všechny ty, které byste nechtěli mít za sousedy? h) lidé s homosexuální orientací

Tabulka č. 2: Počet lidí ochotných mít za souseda homosexuála (v procentech)

Ochota lidí	2003	2005	2007	2008	2009	2011	2014	2015	2016
Ano	58,2	55,9	64,0	63,0	68,5	70,1	70,5	71,3	74,3
Ne	41,8	33,7	28,8	29,2	26,6	25,7	24,5	23,4	21,4
Neví	-	10,3	7,2	7,8	4,9	4,2	5,0	5,3	4,4
Počet respond.	971	1 064	1 045	1 027	1 138	1 304	1 057	1 069	1 072

Zdroj: Naše společnost 2007, ČSDA AV ČR, v. v. i., <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>

Již na začátku nového milénia se zjišťovalo, jak byla na tom ochota české populace žít v sousedství se zástupcem sexuální menšiny. Výchozím bodem pro analýzu jsou data z března 2003. Je to zároveň i jediný rok, kdy nebylo možné ze seznamu nabízených možností vybrat odpověď „nevím“. Jelikož nám tento rok nereprezentuje stejné možnosti odpovědi, data z tohoto roku pro analýzu nebudou použita.

Od roku 2005 byla kromě kladné a záporné odpovědi v nabídce i ta nejednoznačná. V březnu 2005, více než dva roky před vstoupením zákona o registrovaném partnerství v platnost, byla ochota českých spoluobčanů mírně pod hranicí 56 %. Takřka 34 % respondentů odpovědělo negativně. Zbývajících 10,3 % z nich zvolilo nejednoznačnou odpověď.

Vliv diskuze o problematice registrovaného partnerství v médiích a navzájem mezi lidmi a také plánované přijetí zákona se projevil i na číslech z března 2007. Tento měsíc představuje příklad toho, jak aktuálnost problematiky ovlivňuje častější přemýšlení nad tímto problémem a postupnou „absorpci“ myšlenky do českého povědomí. V kladných odpovědích jsme se z 55,9 % dostali na číslo 64 %, což představuje nárůst o 8,1 %. Výskyt záporných odpovědí klesl z 33,7 % na 28,8 %, což představuje pokles o 4,9 %. Nakonec i v počtech nejednoznačných odpovědí došlo k poklesu z 10,3 % na 7,2 %, což je rozdíl 3,1 %. Je patrné, že lidé se snaží mít na tuto odpověď názor a vyhýbají se nejednoznačné odpovědi. Žádný jiný zkoumaný rok neobsahuje tak markantní změnu ani v jedné ze tří možných odpovědí. Proto je důležité o věcech mluvit, což vede k přemýšlení nad věcí, postupnému vyhraňování si názoru. Je důležité zmínit i to, že člověk se postaví na stranu přívrženců nebo odpůrců, ale již nestojí někde uprostřed bez vlastního názoru.

Entusiasmus rok po aktuálnosti tématu opadl společně s procenty. Zápornou odpověď volilo až 29,2 % respondentů, což představuje nárůst o 0,4 % ve srovnání

s rokem 2007. Zvýšil se i procentuální zastoupení neutrálních odpovědí o 0,6 % na hodnotu 7,8 %.

Následující rok 2009 byl rokem s druhým nejvyšším rozdílem vůči předchozímu roku. Kladnou odpověď volilo 68,5 % a vyjadřuje nám posun české společnosti ve prospěch homosexuálů v sousedství o 5,5 %. Kleslo i číslo negativně reagujících odpovědí na dotaz o 2,4 % na hodnotu 26,6 %. Neutrální odpověď se poprvé dostala pod hranici 5 %, přesněji na 4,9 %.

V roce 2011, kdy se uskutečnilo i Sčítání lidu, domů a bytů, byly čísla ještě příznivější. Kladnou odpověď zvolilo 70,1 % respondentů, čímž se poprvé překonala hranice 70 %. Záporné odpovědi také klesly na hodnotu 25,7 % a neutrální odpověď klesla o 0,7 %, konkrétně na hodnotu 4,2 %.

V následujících letech – 2014, 2015 a 2016 – již kladné odpovědi pozvolna stoupaly a v roce 2017 bezmála překonaly tříčtvrtinový podíl z odpovědí respondentů. Konkrétně se dostaly na hodnotu 74,3 %. Neutrální odpovědi také vypovídaly o snižujících se případech, kdy respondent odmítá mít homosexuála ve svém okolí. V případě neutrálních odpovědí došlo v tomto roce k mírnému nárůstu na 5 %, ale v následujících letech dochází k pozvolnému snižování hodnot.

I když se v roce 2016 nepřekonala hranice 75 %, tak ochota má narůstající tendenci a je patrné, že 7 lidí z 10 nebude mít námitky vůči homosexuální osobě v sousedství.

V případě tohoto výzkumu máme možnost srovnat výsledky českého šetření s výzkumem, který byl několikrát součástí projektu „Evropský výzkum hodnot“.⁹² Výzkum se pak opakoval v roce 1999.

Výzkum se opět dotazoval na skupiny lidí, které by respondent nechtěl mít za sousedy. Reprezentativní vzorek představoval 2 109 respondentů. Ze všech těchto respondentů se 1 064 z nich vyjádřilo proti soužití s homosexuálem. Tento počet odpovědí reprezentuje 50,5 %. Zbývajících 49,5 % (1 045 respondentů) homosexuály jako společenskou kategorii, s jejímž příslušníky by nechtěli sdílet sousedství, nevybralo.

Za několik let se Česká republika opět zúčastnila dalšího výzkumu.⁹³ Tentokrát na otázky sousedství odpovídalo 1 908 respondentů. Explicitně negativně se vyjádřilo

⁹² V letech 1990 až 1992 se tohoto výzkumu ze zemí střední a východní Evropy zúčastnily následující země: Německá demokratická republika, Maďarsko, Polsko, Bulharsko, Česká a slovenská republika, Slovinsko, Estonsko, Litva a Lotyšsko.

19,3 %, což bylo 369 zúčastněných respondentů. Zbývajících 80,7 % se nezmínilo, že sousedství s homosexuální osobou jim nevyhovuje. Toto procentuální vyjádření představovalo 1 539 respondentů. Výzkumu se zúčastnilo o přibližně 10 % méně lidí než v předchozím výzkumu evropských hodnot, ale i přesto má nižší číslo respondentů vypovídající hodnotu. Rozdíl ve frekvenci odpovědí ve prospěch homosexuálních sousedů představuje 31,2 %. Těsně před koncem 20. století byl pouze každý druhý Čech nepřístupný myšlence žít v blízkosti člena LGBT komunity.

Data posledního Evropského výzkumu hodnot z roku 2008, přibližně rok od platnosti nového zákona o registrovaném partnerství. Názvy participujících zemí nebyly v datovém katalogu ČSDA AV ČR k dispozici. V tomto roce na tuto otázku v rámci evropského šetření odpovědělo 1 729 respondentů. Z toho 1 325 z nich se nevyjádřilo, že homosexuálního člověka v sousedství mít nechtějí. Toto číslo představuje 76,6 %. Negativně na tuto odpovědělo 404 respondentů, což je 23,4 % z celé skupiny českých respondentů. I když celkový počet zúčastněných byl přibližně o 9 % nižší než v roce 1999, rozdíl jak v negativních, tak pozitivních odpovědích jsou přibližně stejné v neprospěch homosexuálů v sousedství. Přesná čísla znamenají, že negativně se v roce 2008 vyjádřilo o 4,1 % více. Kladně se také vyjádřilo o 4,1 % méně lidí.

Srovnáme-li výsledky všech tří výzkumů, dojdeme k závěru, že ke změně v pochopení mít homosexuála za souseda dochází již v 90. letech 20. století, konkrétně v roce 1990 a o devět let později. Jedná se o vypovídající rozdíl, který mluví o akceptovatelnosti mít homosexuála v sousedství. Pokud ale srovnáme výsledky z konce 20. století s výzkumem z roku 2008, tak k žádné markantní změně nedošlo. Dokonce by se dalo tvrdit, že po uzákonění zákona o registrovaném partnerství v roce 2007 vstřícnost českých občanů mít homosexuála v sousedství klesá.

⁹³ Kromě České republiky se evropského projektu v roce 1999 zúčastnily tyto země: Francie, Německo, Rakousko, Itálie, Španělsko, Portugalsko, Nizozemí, Belgie, Dánsko, Švédsko, Irsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Polsko, Slovenská republika, Rumunsko, Bulharsko, Chorvatsko, Řecko, Rusko, Malta, Slovinsko, Ukrajina, Norsko, Velká Británie, Bělorusko, Finsko, Lucembursko, Island a Severní Irsko.

Tabulka č. 3: Počet lidí ochotných mít za souseda homosexuála (v procentech) – Evropský výzkum hodnot

Ochota lidí	1991	1999	2008
Ano	49,5	80,7	76,6
Ne	50,5	19,3	23,4
Počet respondentů	2 109	1 908	1 729

Zdroj: Naše společnost 2007, ČSDA AV ČR, v. v. i., <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>

7.4. Známý z řad LGBT komunity

Další aspekt, který ovlivňuje člověka v názoru na homosexuály, je být s těmito lidmi v kontaktu. V praxi to znamená mít za příbuzného, známého nebo kamaráda zástupce z homosexuální menšiny. Aby bylo možné je mít ve své blízkosti, je nutné vědět, zdali patří k této minoritě. Je to další příklad kontaktní teorie psychologa Gordona W. Allporta, kterou je lze vztáhnout ke všem vztahům mezi skupinami ve společnosti.

S tím je spojený coming out homosexuální osoby vůči prostředí nebo vůči samému sobě na základě dělení coming outu na vnitřní a vnější. Během vnitřního si homosexuál přizná, že patří k této skupině. V případě toho vnějšího se jedná o sdělení této skutečnosti svému okolí. Podmínkou je aktivně se k homosexuální menšině hlásit. Není to snadný proces a o jeho komplexnosti vypovídá i skutečnost, že coming out může trvat několik let nebo i celý život. Téma coming outu ale nebude zahrnuto do této úvahy.

Na základě výsledků týkajících se míry tolerance českých občanů vůči homosexuálům (viz Příloha č. 1, Tabulka č. 4) lze předpokládat, že respondenti budou s příslušníkem sexuální menšiny v kontaktu. Od října 2005 byla i otázka, zdali respondent zná osobně gaye nebo lesbickou ženu, součástí sociálních výzkumů. Jako odpověď bylo možné zvolit jednu ze tří možností – „ano“, „ne“ nebo „nevím“.

V závislosti na vývoji společnosti, doby a také na výsledcích míry tolerance je možné předpokládat, že počty otevřeně homosexuálních osob v okolí respondentů budou stoupat a počet respondentů, kteří zvolili třetí možnou odpověď, bude klesat. Každý rok se jednalo o srovnatelně velké skupiny respondentů s výjimkou roku 2011, kdy byla skupina poněkud větší.

Již v roce 2005 skoro polovina respondentů měla informaci o homosexuální orientaci svého známého/známé, což představuje 460 z dotazovaných. Konkrétní procentuální zastoupení představovalo 43 % ze všech respondentů. Lidí s negativní odpovědí bylo 49,8 %, resp. 533 respondentů. 78 respondentů, což představovalo 7,3 % respondentů, nevědělo, zdali ve svém okolí mají LGBT jedince. V roce 2007 ale počet kladných odpovědí klesl na 40,5 % (459 respondentů) a počet záporných se naopak zvýšil na 52,9 % (599 respondentů). Počet odpovědí v poslední kategorii také klesl, což může být důsledek lepší komunikace o homosexualitě v období schvalování nového zákona 115/2006 Sb.

V květnu 2008, za dobu kratší než 12 měsíců od schválení zákona, počet kladných odpovědí překročil hranici 51 %, což bylo nejvyšší číslo ze všech kladných odpovědí v časovém období od roku 2005 do roku 2017. Přesně 548 respondentů (51,5 %) mělo známého z LGBT komunity. V průběhu dalších let již nikdy počet lidí se známým z této komunity nedosáhla tak vysokých čísel.

Kategorie „ano“ ale v roce 2011 zaznamenala rapidní pokles až o 18,2 % ve srovnání s rokem 2010. Navíc v roce 2015 poklesla procentuální hranice pod hranici 32 %. Již nikdy se v této kategorii s kladnou odpovědí nepovedlo zopakovat situaci z rozmezí let 2005–2010. Tady je nutné zmínit, že došlo ke změně znění otázky. Ve starších výzkumech se ptali, zdali respondenti znají nějakého homosexuálního muže nebo ženu. V pozdějších výzkumech otázka zněla, zdali respondenti mají mezi přáteli nebo známými homosexuálního muže nebo ženu. Tato změna znění otázky bude zřejmě stát za velkou částí poklesu, protože mezi „osobně znát“ a „mít za známého či přítele“ může být velký rozdíl.

V roce 2008 se opakovala totožná situace i v kategorii negativní odpovědi. V té době 455 respondentů (42,8 %) potvrdilo, že nemají ve svém blízkém okolí homosexuálně orientovanou osobu. Tato hodnota byla nejnižší z celého zkoumaného časového období.

Odpovědi typu „nevím“ představovaly v tomto roce druhé nejnižší číslo za celou dobu prováděných zkoumání. Jednalo se o 61 odpovědí, konkrétně 5,7 % ze všech respondentů.

Překvapivá jsou procenta ve třetí kategorii, která mají po roce 2010 do roku 2017 stoupající tendenci. Výjimkou je pouze rok 2016, kdy se procentuální zastoupení odpovědí typu „nevím“ dostalo na hranici 8,7 %. I v předchozím roce 2015 byla hranice těsně nad 10 %. Jsou to jediné dva případy, kdy byla tendence klesajícího rázu.

Vyvstává otázka, zdali homosexuální osoba nemá obavy z případné diskriminace a svoji skutečnou orientaci netají. Odpovědí by bylo, že česká společnost je maximálně tolerantní vůči homosexuálům, což není možné tímto potvrdit.

7.5. Limity tolerance české společnosti

Dvě problematické oblasti, jež velmi významná část české společnosti odmítá přijmout, jsou osvojení dítěte homosexuálním párem a umožnění homosexuálním párům uzavírat manželství. Možnost uzavřít registrované partnerství již byla uzákoněna. Pro lepší srovnání si i registrované partnerství zařadíme do skupiny k adopci a manželství a pokusíme se tyto oblasti analyzovat. Zároveň českou situaci srovnáme se situací v dalších zemích Evropské unie.

7.5.1. Právo na registrované partnerství

Průzkumy názorů na registrované partnerství probíhaly několik let před uzákoněním zákona o registrovaném partnerství. Na základě údajů z datového katalogu ČSDA AV ČR máme možnost srovnat vývoj postoje české společnosti od roku 2005 do roku 2017 a usuzovat, zdali názor společnosti má vliv na situaci na politické scéně. Škála odpovědí na souhlas s uzákoněním svazku registrovaného partnerství byla „rozhodně ano“, „spíše ano“, „spíše ne“, „rozhodně ne“ a „nevím“ – viz Příloha č. 2, Tabulka č. 5.

V říjnu 2005 se z celkového počtu 1 074 respondentů 61,7 % vyjádřilo souhlasně (20,8 % rozhodně ano a 40,9 % spíše ano). Negativní odpověď zvolilo 29,4 % (15,5 % spíše ne a 13,9 % rozhodně ne). Nepřiklonit se ani na jednu stranu zvolilo 8,9 % respondentů. Výchozí hodnota přibližně 60 % ve prospěch registrovaného partnerství se nezdá být zanedbatelná.

V následujícím roce, přesněji v květnu 2007, se hodnota kladných odpovědí dostala na hodnotu 68,8 % (23,8 % rozhodně ano a 45 % spíše ano), což s předchozím rokem 2005 představovalo nárůst o 7,1 %. Negativní odpovědi také vypovídají o narůstajícím souhlasu české společnosti s navrhovaným zákonem. Jejich hodnota v tomto roce dosáhla hodnoty 24,1 %, což byl pokles o 5,3 % – největší v případě negativních odpovědí. Počet odpovědí typu „nevím“ klesl o 1,7 % ve srovnání s rokem 2005 na hodnotu 7,2 %.

Procenta kladných odpovědí v následujících letech mají jak narůstající tendenci, tak i opačnou. V roce 2008 kladné odpovědi dosáhly 74,5 % (28,9 % rozhodně ano a 45,6 % spíše ano), což byl nárůst o 5,7 %. Jednalo se o nejvyšší nárůst v procentech této kladné odpovědi. Tato klesající tendence přetrvala až do roku 2010, kdy souhlas s návrhem zákona představoval 71,8 %. Roky 2011 a 2012 zaznamenaly nárůst a v roce se procenta vyšplhaly až na hranici 75,5 %. Roky 2013 a 2014 reprezentovaly pokles počtu těchto odpovědí, kdy souhlasné stanovisko českých občanů dosáhlo v roce 2014 pouze 72,8 %. Rok 2015 si polepšil o 1,3 % s výsledkem 74,1 %. Roky 2016 a 2017 představovaly polepšení si o skoro 1 % ročně, konkrétně 75 % v roce 2016. Výsledek výzkumu z roku 2017 nám říká, že 76 % občanů souhlasilo s uzákoněním registrovaného partnerství. Po poměrně výrazném zvýšení podpory pro registrované partnerství hodnoty spíše oscilují, než by vykazovaly jasný trend.

Z již zmíněné hodnoty 24,1 % v roce 2007 v případě nesouhlasu s uzákoněním registrovaného partnerství došlo v roce 2008 k poklesu o 4,3 % až na hranici 19,8 %. Nesouhlas má v letech 2009 až 2011 narůstající tendenci. Teprve v roce 2012 procentuální vyjádření souhlasu ze vzorku respondentů kleslo o 2,2 % na hranici 20,5 %. Následující roky 2013 a 2014 reprezentovaly narůstající nesouhlas. Naopak od roku 2015 do roku 2017 odpovědi klesaly a v posledním roce dosáhly hodnoty 19,3 %.

Z pohledu nerozhodných odpovědí byla situace podobná v tom, že také tato odpověď zaznamenala fluktuaci. V prvním roce dosáhla tato kategorie odpovědi hodnoty 8,9 %. Rok po uzákonění registrovaného partnerství hodnota poklesla na hodnotu 7,2 % a až do roku 2009 měla klesající tendenci. V roce 2010 zaznamenal tato kategorie nárůst o přesně o jedno procento, čímž dosáhla hodnoty 5,6 %. Následující dva roky zaznamenaly pokles až na hranici 4 %. Rok 2013 znamenal ale zvýšení výskytu této odpovědi a dosáhl hodnoty 5,1 %. Roky 2014 a 2015 zaznamenaly pokles až na hodnotu 3,6 %. Scénář nárůstu se v roce 2016 opakoval a dosáhl hodnoty 4,7 % a v roce 2017 zůstal na stejné hodnotě.

Z výše uvedených procentuálních hodnot je možné shrnout, že nejvíce respondentů, již odpověděli kladně ve prospěch uzákonění registrovaného partnerství, bylo v letech 2007 a 2008, dále pak v letech 2011 a 2012 a nakonec i v letech 2015–2017.

7.5.2. Statistika uzavírání registrovaných partnerství a sňatků stejnopohlavních párů

Již 21 evropských států povoluje homosexuálům uzavřít registrované partnerství (viz Příloha č. 3, Tabulka č. 6). Jako první zemí celosvětově bylo Dánsko, které již v roce 1989 umožnilo těmto párům tuto formu sezdaného soužití. Příklad Dánska následovaly další státy severní a západní Evropy. Česká republika společně se Slovinskem byly první státy bývalého východního bloku, jež se připojily k této skupině.

Ve většině zemí, kde bylo možné uzavřít registrované partnerství a následně bylo uzákoněno i uzavírání sňatků osob stejného pohlaví, již není možné registrované partnerství nově uzavřít. Možnost vybrat si zůstala pouze v Nizozemsku, Francii a Belgii, tedy ve státech, kde mohou registrovaná partnerství uzavřít i osoby opačného pohlaví a tento institut plní i jiné funkce než jen umožnit párům stejného pohlaví legalizovat své partnerské soužití.⁹⁴ Ve Francii, Nizozemsku nebo Belgii je na základě tzv. PACS (*Pact civil de solidarite* – „Občanský pakt solidarity“) možné uzavřít registrované partnerství i osobám opačného pohlaví. Občanský pakt solidarity umožňuje společné vlastnictví, společné zdanění a daňové výhody v případě dědického řízení. Registrované partnerství je také možné uzavírat i v mimoevropských státech, např. v Austrálii, Ekvádoru, Kolumbii, dále pak v některých státech USA a Mexika.

Poslední Sčítání lidu, domů a bytů (dále též jako „SLDB“), které proběhlo z pátku 25. na sobotu 26. 3. 2011, již obsahovalo otázky týkající se svazků homosexuálních osob (viz Příloha č. 4, Tabulka č. 7). Tyto údaje pak poskytly lepší obraz o tom, kolik lidí žilo v té době ve společné domácnosti s osobou stejného pohlaví buď v registrovaném partnerství, nebo ve faktickém partnerství (nesezdaná forma). Jelikož se jednalo o citlivou otázku a tabuizovanou oblast lidského života, je možné předpokládat, že údaje neobsahovaly všechna soužití osob stejného pohlaví a dle výsledků je možné analyzovat pouze data těch osob, které neměly problém tuto formu soužití ve formuláři označit.

Dle výsledků analýzy SLDB z března 2011 bylo v České republice 632 domácností, které byly tvořeny registrovanými partnery, a 4 056 domácností tvořili

⁹⁴ KOHOUTOVÁ, I.: *Partnerské svazky osob stejného pohlaví v České republice a v Evropě*, <https://www.czso.cz/documents/10180/20533820/csav102413opr.pdf/952872bd-1745-4ce0-a21b-c30bbc03ef47>, str. 6–7

partneři ve faktickém partnerství.⁹⁵ Údaje se vztahují jen na osoby, které byly ochotny soužití s osobou stejného pohlaví do sčítacího formuláře uvést. Vzhledem k tomu se dá předpokládat, že těchto soužití bude v České republice mnohem více.

Dle analýzy je také možné potvrdit, zdali více mužů nebo žen přiznalo žijí v partnerském vztahu s osobou stejného pohlaví. Muži byly tou skupinou, která častěji deklarovala tuto skutečnost. Konkrétně se jednalo o 73 % v případě registrovaného partnerství, žen zbývajících 27 %. U faktického partnerství se již jednalo o podstatně nižší hodnotu 54 %, takže je možné říct, že poměr je v této formě soužití vyrovnaný. Na základě údajů je možné konstatovat, že mužská část této sexuální menšiny má tendenci svůj vztah institucionalizovat mnohem častěji než ta ženská.⁹⁶

Všechny státy, za které jsou dostupná data (viz Příloha č. 5, Tabulka č. 8) vykazují nejvyšší intenzitu uzavírání svazků osob stejného pohlaví ihned po jejich uzákonění a následně pak zaznamenají propad. Nejvýrazněji se tento trend projevil ve Švýcarsku, kde v roce uzákonění registrovaného partnerství jich na 100 tisíc obyvatel připadalo 26,5, ale ve srovnání s následujícím rokem to bylo již pouze 12,2. Většina států, které umožňují uzavírat jak registrované partnerství nebo sňatek již delší dobu, dokazuje, že po období útlumu nastala renesance těchto svazků (Francie, Švédsko, Norsko, Finsko). Dle dostupných dat v případě České republiky je intenzita uzavírání svazků osob stejného pohlaví na velmi nízké úrovni. Nejčastěji se svazky uzavírají ve Francii (14,5 registrovaných partnerství na 100 tisíc obyvatel v roce 2010), Nizozemsku (10,3 registrovaných partnerství na 100 tisíc obyvatel v roce 2012) nebo Spojeném království (10,8 registrovaných partnerství na 100 tisíc obyvatel v roce 2011).

Genderové zastoupení je i těchto státech totožné s genderovým zastoupením v rámci české populace. Obě formy sezdaného soužití osob stejného pohlaví jsou mnohem častější u mužů. Postupem času se podíl žen začíná zvyšovat v případě Dánska, Nizozemska nebo Norska a podíl žen již několik let představuje více než 50 %.⁹⁷ Nastane-li podobná situace i České republice, je možné předpokládat, že počet uzavřených registrovaných partnerství bude narůstat. Zároveň je také možné tvrdit, že zastoupení žen bude postupem času výraznější.

Dalším podobným trendem s ostatními státy je i skutečnost, že nejvyšší intenzita uzavírání registrovaných partnerství v České republice byla také ihned po uzákonění

⁹⁵ Ibid., str. 1

⁹⁶ Ibid., str. 1

⁹⁷ Ibid., str. 7

této formy soužití. Nejvyšší hodnoty dosáhla v roce 2007 a od té doby dochází ke snižování, pouze s výjimkou v roce 2012, kdy došlo ke zvýšení o pouhé 0,02 % oproti roku 2011.

7.5.3. Právo na manželství

Společně s průzkumy názorů na registrované partnerství probíhaly i průzkumy názorů na legalizaci sňatku homosexuální menšiny. Údaje z datového katalogu ČSDA AV ČR také poskytují časový horizont od roku 2005 do roku 2017. I v tomto případě byla škála odpovědí „rozhodně ano“, „spíše ano“, „spíše ne“, „rozhodně ne“ a „nevím“.

Na základě Přílohy č. 6, Tabulky č. 9, v říjnu 2005 se z celkového počtu 1 074 respondentů 37,9 % vyjádřilo souhlasně (11,5 % rozhodně ano a 26,4 % spíše ano). Negativní odpověď se objevila v 50,9 % (28,3 % spíše ne a 22,6 % rozhodně ne). Nevyjádřit jednoznačně svůj souhlas nebo nesouhlas zvolilo 11,1 % respondentů.

V květnu 2007 se hodnota kladných odpovědí dostala na hodnotu 36,2 % (11,1 % rozhodně ano a 25,1 % spíše ano), což s předchozím rokem 2005 představovalo pokles o 1,7 %, což není významná změna. Negativní odpovědi také vypovídají o narůstajícím nesouhlasu české společnosti s možností sňatku osob stejného pohlaví. Jejich hodnota v tomto roce dosáhla hodnoty 56,5 %, což byl nárůst o 5,6 %, což lze již interpretovat jako významné. Počet odpovědí „nevím“ klesl o 3,8 % ve srovnání s rokem 2005 na hodnotu 7,3 %.

V roce 2008 kladné odpovědi narostly pouze o 1,7 % a dosáhly hodnoty 37,9 % (12,6 % rozhodně ano a 25,3 % spíše ano), čímž se hodnota dostala na výchozí hodnotu z roku 2005. Rok 2009 zaznamenal významný nárůst o 9,7 % na hodnotu 47,6 %. Jednalo se o nejvyšší nárůst v procentech této kladné odpovědi. Narůstající tendence přetrvávala i v roce 2010, kdy se zvýšil o 1,3 % na hodnotu 48,9 %. V roce 2011 ale souhlas s manželstvím homosexuálů klesl o 3,4 % na hodnotu 45,5 %, Rok 2012 zaznamenal růst o 5,5 %, přesněji na hodnotu 51 %. Roky 2013 a 2014 představovaly pokles, kdy v roce 2014 dosáhlo pouze 44,7 %. Roky 2015–2017 mají odpovědi ve prospěch sňatku narůstající tendenci a v posledním roce dosáhly hodnoty 51,9 %. Každý druhý Čech souhlasí s tím, aby členové LGBT komunity měli právo uzavřít s osobou stejného pohlaví manželství.

Z již zmíněné hodnoty 50,9 % negativní odpovědi v roce 2007 došlo v roce 2008 k nárůstu o 5,6 % na hranici 56,5 %. Roky 2008–2010 představovaly kontinuální pokles

až na hodnotu 44,7 %. V roce 2011 se situace zlepšila ve prospěch souhlasu na hodnotu 47,3 %, což představuje navýšení o 2,6 %. V roce 2012 byl zaznamenán pokles nesouhlasných hlasů na hodnotu 43,9 %, což představovalo rozdíl o 3,4 %. Situace se změnila v období od roku 2013 do roku 2014, kdy nesouhlasné hlasy pozvolna narůstaly až na hodnotu 47,9 %. Od roku 2015 do roku 2017 opět klesají až na konečnou hodnotu 41,3 % v roce 2017.

I v případě nerozhodných odpovědí docházelo k poklesu nebo zvyšování počtu respondentů, již se rozhodli pro volbu této odpovědi. V prvním roce 2005 dosáhla tato kategorie odpovědi hodnoty 11,1 %. Rok 2007 znamenal pokles výskytu nerozhodných respondentů o 3,8 % na hodnotu 7,3 %. Následující rok 2008 zaznamenal bezvýznamný rozdíl v navýšení o hodnotě 0,4 %. Roky 2009–2010 naopak představovaly období, během kterého došlo k procentuálnímu poklesu až na hodnotu 6,4 %. Rok, kdy proběhlo sčítání lidu, představoval zvýšení o 0,7 % na hodnotu 7,1 %. Rok 2012 znamenal klesající tendenci o více než 2 % na hodnotu 5 %. Roky 2013–2014 představovaly navýšení na ještě vyšší hodnotu, než byla v roce 2011. Konkrétně se jednalo o hodnotu 7,3 %. Rapidní pokles představoval rok 2015, kdy došlo k poklesu nerozhodných odpovědí o 3,3 %. Poslední dva roky opět představují nárůst těchto odpovědí.

Z uvedených procentuálních hodnot je zřejmé, že největší popularitě se legalizace sňatku těšila ještě před uzákoněním registrovaného partnerství v roce 2005, následně pak v letech 2008 až 2010, 2012 a od pak od roku 2015 do posledního roku, ze kterého máme k dispozici získaná data.

Dle Přílohy č. 3, Tabulky č. 6, prvenství v případě sňatků osob stejného pohlaví drží Nizozemsko, které tuto formu soužití legalizovalo již v roce 2001. Kromě již zmíněného Nizozemska mohou homosexuálové uzavírat sňatek v dalších 9 evropských státech – Belgie (2003), Španělsko (2005), Norsko a Švédsko (2009), Island a Portugalsko (2010), Dánsko (2012), Francie (2013) a Spojené království (2014). Mimo evropské území jsou sňatky osob stejného pohlaví uzákoněny také v Argentině, Brazílii, Jihoafrické republice, Uruguay, na Novém Zélandu a v některých částech USA nebo Mexika.

7.5.4. Právo na osvojení dítěte

Dle údajů z Českého statistického úřadu (dále též jako „ČSÚ“) naprostá většina osob v registrovaných a faktických partnerstvích žila v domácnosti bez závislých dětí.

Závislé dítě je každá osoba v domácnosti tvořené 1 rodinou, která má k osobě v čele domácnosti vztah „syn/dcera“, je ekonomicky neaktivní a je ve věku 0–25 let.⁹⁸ Čísla vycházející z analýzy SLDB z roku 2011 žilo celkově v domácnostech čítajících jednu rodinu, která byla podle dat ze sčítání tvořena registrovanými partnery, 46 závislých dětí. V domácnostech tvořenými partnery stejného pohlaví, kteří uvedli, že spolu žijí ve faktickém partnerství, pak žilo 879 závislých dětí.⁹⁹ Celkem v České republice žije v domácnostech se dvěma osobami stejného pohlaví 925 dětí. Počet osob, které ve SLDB byly ochotny uvést soužití s osobou stejného pohlaví do formuláře, je ve skutečnosti pravděpodobně vyšší. Lze také předpokládat, že počet dětí v homoparentálních rodinách bude také vyšší.

Vzhledem k absenci práva na adopci dítěte jen opravdové minimum z registrovaných partnerů v České republice žije v domácnosti se závislým dítětem. Srovnáme-li počty rodin s jinými zeměmi, tak například v Dánsku čítajícím 5,5 milionů obyvatel žije přes 1 900 dětí v rodinách spojených manželstvím či registrovaným partnerstvím. Další žijí v párech oficiálně nespojených. Nárůst množství dětí od roku 2000 je takřka o 700 %. Německé zdroje uvádějí 7 000 dětí ve stejnopohlavních párech v roce 2007 a nárůst na 9 000 (ve zhruba 6 000 rodinách) v roce 2010. Toto množství je pravděpodobně dáno rychlejším vývojem LGBT práv. V Dánsku byla rodičovská práva přiznána v roce 1999 (možnost takřikajíc osvojit si, adoptovat dítě svého protějšku), resp. v roce 2010 (požádat si o adopci dítěte z ústavní péče). V roce 2006 bylo legálně umožněno lesbickým párům podstupovat umělé oplodnění. V Německu je možnost osvojit si dítě svého protějšku byla dána registrovaným partnerům v roce 2004. Adoptovat dítě stejnopohlavním párem není v Německu prozatím možné, ale pokud se jeden z nich stane adoptivním rodičem, od roku 2013 na základě rozhodnutí nejvyššího soudu se může partner, resp. partnerka, stát druhým adoptivním rodičem.¹⁰⁰

V roce 2013 došlo ze strany aktivistů a aktivistek v České republice k inicializaci změny prostřednictvím novely zákona o registrovaném partnerství, která by umožnila adopci druhým, tzv. sociálním rodičem, přičemž by se zachoval zákaz podání žádosti o adopci jedincem žijícím v registrovaném partnerství. Dle údajů ČSÚ je

⁹⁸ KOHOUTOVÁ, I.: *Registrované partnerství je častější u mužů*, <https://www.czso.cz/csu/czso/0800492b9c>, str. 1

⁹⁹ KOHOUTOVÁ, I.: *Partnerské svazky osob stejného pohlaví v České republice a v Evropě*, <https://www.czso.cz/documents/10180/20533820/csav102413opr.pdf/952872bd-1745-4ce0-a21b-c30bbc03ef47>, str. 5

¹⁰⁰ SLOBODA, Z.: *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*, str. 111

zřejmé, že homosexuální páry děti vychovávaly a vychovávají a v budoucnu i vychovávat budou.

I když adopce dětí páry v registrovaných partnerstvích dle české legislativy není možná, tato otázka byla součástí průzkumů prováděných CVVM od roku 2005 do roku 2017. Škála odpovědí k vyjádření souhlasu s adopcí dítěte v případě registrovaných partnerů byla rovněž „rozhodně ano“, „spíše ano“, „spíše ne“, „rozhodně ne“ a „nevím“.

Dle Přílohy č. 7, Tabulky č. 10, v říjnu 2005 se z celkového počtu 1 074 respondentů 19,1 % vyjádřilo souhlasně (4,7 % rozhodně ano a 14,4 % spíše ano). Negativní odpověď zvolilo 69,9 % (27,9 % spíše ne a 42 % rozhodně ne). Nepřiklonit se ani na jednu stranu zvolilo 10,9 % respondentů.

V následujícím roce, přesněji v květnu 2007, se hodnota kladných odpovědí dostala na hodnotu 21,2 % (4,5 % rozhodně ano a 16,7 % spíše ano), což s předchozím rokem 2005 představovalo nárůst o 2,1 %. Negativní odpovědi naopak vypovídají o klesajícím počtu respondentů, kdy hodnota z předchozího roku klesla o 2,7 % na hodnotu 67,2 %.

Procenta kladných odpovědí až do roku 2012 mají narůstající tendenci. V roce 2013 došlo k poklesu o 3,6 % na hodnotu 33,3 %. V roce 2014 došlo k diferenciaci otázky a respondenti byli zvlášť dotazováni na adopci biologického dítěte jednoho z partnerů a dítěte z dětského domova nebo ústavu. Ve prospěch adopce dítěte z dětského domova se kladně vyjádřilo 45,3 % respondentů. Souhlas s adopcí biologického dítěte dosáhl 58,6 %. V roce 2015 souhlas s adopcí dítěte z dětského domova klesl na hodnotu 44,3 %, ale souhlas s adopcí biologického dítěte narostl o 0,9 % na hodnotu 59,5 %. Poslední dva roky zaznamenaly nárůst ve prospěch obou typů adopcí. Změna znění otázky a bližší specifikace adopce dítěte ovlivnily výsledky výzkumu. Dle výsledků je česká společnost více nakloněna osvojení biologického dítěte partnera nebo partnerky.

Z již zmíněné hodnoty 67,2 % v roce 2007 v případě nesouhlasu s adopcí dítěte došlo v roce 2008 k poklesu o 2,4 % na hodnotu 64,8 %. Nesouhlas má v letech 2009 až 2012 klesající tendenci. Rok 2013 zaznamenal nárůst o 2,3 %, kdy nesouhlas s adopcí dítěte dosáhl hodnoty 57,4 %. V roce 2014 se v neprospěch adopce dítěte z dětského domova vyjádřilo již pouze 47,2 % respondentů a s adopcí biologického dítěte 31,9 %. Poslední dva roky zaznamenaly pokles nesouhlasu v případě obou typů adopcí.

Z pohledu nerozhodných odpovědí byla situace více proměnlivá. I v roce 2008 nerozhodná kategorie zaznamenala nárůst o 1,1 % na hodnotu 12,7 %. V roce 2009 byl

zaznamenán pokles o 3 % na hodnotu 9,7 %. Následující rok zaznamenal nárůst o 1,5 % na hodnotu 11,2 %. Roky 2011 až 2012 zaznamenaly pokles na hodnotu 8,1 %. Rok 2013 zaznamenal nárůst o 1,1 % na hodnotu 9,2 %. V roce 2014 bylo procento nerozhodných odpovědí ve prospěch adopce dítěte z dětského domova ve výši 7,3 % a ve prospěch adopce biologického dítěte 9,5 %. V roce 2015 byl zaznamenán pokles u obou typů adopce a naopak v roce 2016 byl zaznamenán nárůst v obou případech adopce. Rok 2017 zaznamenal nárůst o 0,5 % na hodnotu 9,1 % v případě adopce dítěte z dětského domova a pokles nerozhodných hlasů v případě adopce biologického dítěte až na hodnotu 8 %.

Z uvedených procentuálních hodnot je zřejmé, že souhlas s adopcí dítěte měl od roku 2005 do roku 2012 narůstající tendenci. Nejvyšší popularitě se tato otázka těšila v letech 2016 a 2017, kdy dosáhla nadpoloviční souhlas respondentů.

Shrňme-li všechny tři kategorie souhlasů – legalizace registrovaného partnerství, sňatku a adopce – byly roky 2005, 2008, 2012, 2016 a 2017 nejvstřícnější vůči homosexuální menšině v České republice.

7.6. Doporučení

Větší otevřenost vůči sexuální menšině v České republice, omezení diskriminace neheterosexuálních osob, zlegalizování možnosti osvojení si dítěte nebo uzavření manželství jsou podmíněné změnou postoje společnosti a změnou zákonů.

Na základě analýzy dat a zákonů by bylo zapotřebí provést několik zákonných změn. Ministerstvo vnitra by mělo novelizovat zákon o registrovaném partnerství (č. 115/20016 Sb.) a umožnit osvojení dítěte partnerům v registrovaném partnerství. Ministerstvo zdravotnictví by mělo umožnit asistovanou reprodukci ženě v registrovaném partnerství, pokud touží po vlastním biologickém potomku a její zdravotní kondice jí to umožňuje. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy by mělo na školách implementovat základy sexuální výchovy, kde by se LGBT problematika probírala. Zároveň je zapotřebí podporovat edukaci pedagogů a psychologů na školách. Ministr financí by měl novelizovat zákon o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, aby registrovaný partner patřil do I. skupiny dědiců dle zákona. Ministr práce a sociálních věcí by měl podporovat vytvoření programů, prostřednictvím kterých se naváže užší spolupráce s LGBT komunitou. S cílem zlepšit sociální postavení registrovaných partnerů, bude nutné novelizovat zákon o důchodovém pojištění

č. 115/1995 Sb. tak, aby i partneři/partnerky měli nárok na vdovský/vdovecký důchod po zemřelém partneru/partnerce.

Vyřešení dalšího palčivého problému záleží na Ministerstvu spravedlnosti, které má pravomoc pozměnit občanský zákoník za účelem umožnit osvojit si biologické dítě svého partnera/partnerky. Pokud se registrovaný pár rozhodne o osvojení dítěte z dětského domova nebo ústavu, ani toto právo by registrovanému páru nemělo být upíráno. V případě umožnění pěstounské péče budou partneři nebo partnerky mít dítě ve společné péči, nikoliv v péči pouze jednoho/jedné z nich. Změna rozdílů mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím je také v režii tohoto ministerstva. Je nutné pozměnit zákon, aby registrovaným partnerům vzniklo momentálně absentující společné jmění a společný nájem bytu.

Podíváme-li se na časové období, během kterého probíhaly snahy o uzákonění registrovaného partnerství, lze předpokládat, že i nutné změny v aktuálních zákonech budou vyžadovat delší časový horizont. Impulsem pro tyto změny bude vývoj a postupná změna veřejného mínění, které ovlivní politickou scénu, na které následně dojde k nutným zákonným změnám.

8. Závěr

Homosexualita v české společnosti prošla vývojem od absolutního zavrhování k postupné akceptaci. Homosexuální projevy již nejsou trestné a na jedince s homosexuálními tendencemi se v dnešní době nedíváme skrz prsty. Na základě dostupných dat a následných statistických výsledků analýz je možné vytvořit si náhled na stupeň tolerance české společnosti vůči neheterosexuální menšině, jejich právo na sňatek a adopci dětí a práva a povinnosti partnerů v registrovaném partnerství.

Je česká společnost skutečně tolerantní? Podíváme-li se na procenta tolerance české společnosti vůči homosexuálům, zjistíme, že se od roku 2010 do roku 2014 nacházíme v rozmezí 56–62 %. Jsme ale skutečně tak tolerantní? Předčasnou radost z těchto čísel nám můžou pokazit otázky v průzkumech, kterými se zjišťovalo, zda máme ve svém okolí známého nebo příbuzného z LGBT komunity a zda máme námitky vůči tomu, že bychom měli mít homosexuála ve svém sousedství.

Pokud se podíváme na první otázku týkající se známého s homosexuální preferencí, tak zjistíme, že od roku 2010 do roku 2017 pouze přibližně 30 % respondentů odpovědělo kladně. Procentuální hodnoty záporných odpovědí se

pohybovaly v rozmezí 50 %. Skutečně pouze třetina respondentů má známého z této sexuální menšiny? Je to způsobené tím, že homosexuál se obává diskriminace a svoji sexuální orientaci se rozhodne raději nechat si pro sebe? Nebo je to způsobeno tím, že se o to jednoduše nezajímáme a sexuální orientaci známých přehlízíme a neřešíme? I počet veřejně známých osobností, které veřejně přiznaly svoji sexuální orientaci, je z tak vysokého čísla obyvatel České republiky (přes 10,6 mil.) překvapivě nízký. Sousedské spolužití s neheterosexuální osobou dopadlo o poznání lépe. Od roku 2011 do roku 2016 se ochota českého občana mít za souseda homosexuála pohybuje v rozmezí 70 %. V Evropském výzkumu hodnot v roce 2008 dosáhla Česká republika takřka 77 %.

V prospěch možnosti umožnit členům LGBT komunity legální status jejich vzájemného soužití se od roku 2005 do roku 2017 vyslovalo přibližně 70 % obyvatel. Výsledkem pozitivního postoje vůči „zoficiálnění“ neheterosexuálních svazků bylo uzákonění registrovaného partnerství v roce 2006. Mnohem nižší popularitě se těší otázka umožnit těmto lidem sňatek nebo adopci dítěte. Pro sňatky se v roce 2005 vyjádřilo kladně pouze 38 % respondentů, v roce 2017 to bylo již takřka 52 %. Tristnější situace je v případě umožnění adopce. Pro tu se postupně od roku 2005 do roku 2013 vyslovalo 22 % až 30 %. Od roku 2014, kdy se v průzkumech rozlišuje osvojení dítěte z dětského domova nebo biologického dítěte partnera/partnerky, tak souhlas s adoptí dítěte z dětského domova v roce 2017 klesl, naopak v případě biologického dítěte se zvýšil na 68 %. Srovnáme-li souhlas veřejnosti s uzákoněním registrovaného partnerství, sňatku a adopce, dojdeme k závěru, že rozdíly mezi již získaným právem registrovaného partnerství a dalšími právy, na které tato sexuální menšina aspiruje, představuje i několik desítek procent.

Z těchto čísel z průzkumů veřejného mínění vyplývá jev, který socioložka Věra Sokolová nazvala „podmínečnou tolerancí“ či „tolerancí za určitých podmínek“. Jedná se o stav, kdy česká společnost akceptuje homosexualitu a neheterosexuálním spoluobčanům přiznává určitá práva. V českém prostředí určitým právem můžeme označit institut registrovaného partnerství. Pokud gayové a lesby nepřekračují představy heterosexuálně většinové společnosti, je vše v naprostém pořádku. Žijí si vedle sebe, bez konfliktů a nedožadují se dalších práv.

Jakmile ale homosexuálové překročí určitou hranici, čímž naruší svoji tichou koexistenci s heterosexuální většinou, dochází ke změně v postoji většinové společnosti. Tím, že se domáhají svých rodičovských práv, již nezapadají do vzorce tradičního

vnímání rodiny jako heterosexuálního svazku mezi mužem a ženou. Registrované partnerství je dle práv a povinností partnerů de facto jakýmsi legálním svazkem na půl cesty. Skutečnost, že se jedná o poloviční formu svazku, potvrzují i členové LGBT komunity. V rámci tolerance byl v roce 2006 legalizován institut registrovaného partnerství, který měl představovat vrchol heteronormativní společnosti ve vztahu k homosexuálním občanům. Udělat další krok jim již není umožněno, protože rodičovství pro tuto sexuální menšinu není přirozené. Pokud by se jim umožnilo uzavírat sňatky, z pohledu heteronormativní společnosti by došlo k překročení hranice tolerance, kterou ještě není ochotna překročit. Není tento přístup znakem homofobie české společnosti, která je jinak označována za velmi liberálně laděnou společnost?

Překlad názoru Johna Corvino, spoluautora knihy *Debating Same-Sex Marriage*, zní: „Manželství podporuje vzájemnou celoživotní péči tak, jak žádná jiná další instituce. Je to důležitá úloha jak pro homosexuály, tak pro heterosexuály. Zjednodušeně řečeno manželství vytváří rodinu.“¹⁰¹ Existenci homoparentálních rodin v současné české společnosti není možné popřít. Není možné přehlížet ani 925 dětí žijících ve stejnopohlavních rodinách. Na adresu dětí ve stejnopohlavních rodinách John Corvino dodává: „Pokud by se stejnopohlavním párům umožnilo uzavřít sňatek, v mnoha směrech by to usnadnilo život i jejich dětem.“¹⁰² Nejsignifikantnějším důvodem pro zlegalizování sňatku se zdá být poskytnutí stabilnějšího, šťastnějšího a zdravějšího rodinného života. Děti se tím zajistí i finanční stabilita, která je typická pro děti heterosexuálních manželských párů. Není argumentem každého zákona, který řeší otázku dítěte, že veškeré kroky se podnikají s cílem konat v nejlepším zájmu dítěte? Právně a společensky nerovné postavení gayů a leseb nezaručí právní jistoty a společenské uznání jejich dětem. V neposlední řadě by legalizace manželství a adopce homoparentálních rodin představovala stejné zacházení a stejná práva všem lidem dle Listiny základních práv a svobod bez rozdílu sexuální orientace.

Dalším důsledkem neakceptace homoparentální rodiny je fakt, že institut registrovaného partnerství u osob, které touží po dítěti, vzbuzuje nedůvěru. I proto tolik homosexuálních párů upřednostňuje konkubinát před registrovaným partnerstvím. Dle údajů ČSÚ ve faktickém partnerství žije skoro sedmkrát více osob než v registrovaném partnerství. Dá se předpokládat, že právně a společensky znevýhodněných dětí bude v České republice více. Není ale institut manželství něčím, co má v lidech vzbuzovat

¹⁰¹ CORVINO, J.: *Debating Same-Sex Marriage*, str. 20

¹⁰² Ibid, str. 20

důvěru? Proto by i registrované partnerství mělo být důvěryhodné a garantovat stejná práva a povinnosti partnerům, stejně jako manželství garantuje manželům. Začneme-li vyjmenovávat základní rozdíly mezi těmito institucemi, tak zjistíme, že opak je pravdou. Peněžitá pomoc v mateřství je k dispozici pouze biologické matce, nikoliv sociální matce dítěte. Rozhodnou-li se obě partnerky mít vlastní dítě, tak rodičovský příspěvek může čerpat pouze matka mladšího dítěte. Umožnit adoptovat dítě svého partnera/partnerky, díky čemuž se může zabránit citovým a psychickým traumatům v případě smrti biologického rodiče, je více než žádoucí. Nutné je eliminovat i nerovnost v pobírání pozůstalostních důchodů. Je zřejmé, že ochrana homoparentální rodiny v právním řádu České republiky zcela absentuje.

Vezmeme-li v potaz počty dětí v institucionální péči, která je v České republice nadprůměrně vysoká ve srovnání s ostatními vyspělými zeměmi, lze na základě stávající české legislativy tvrdit, že se ani s těmito dětmi nepočítá, že skončí v homoparentálních rodinách. Dle zákona se tyto děti umísťují do heterosexuálních rodin nebo do domácností svobodných heterosexuálních osob. Opět ani v tomto případě nekonáme v nejlepším zájmu dítěte umístěného do ústavní péče, ale spíše zajímáme negativní stanovisko vůči homoparentalitě. Do té doby, než zcela akceptujeme homoparentální rodiny a postavíme je naroveň manželství, nebude možné tvrdit, že česká společnost bezvýhradně toleruje gaye a lesby. Navíc odmítáním homoparentality dáváme najevo, že homosexualita je negativním jevem.

Proč ostatní země nesdílejí stejný názor, ale umožňují homosexuální menšině uzavírat manželství a adoptovat děti? Tolerance úzce souvisí s mnoha fakty. Mezi ty základní lze zařadit rodinnou výchovu, názory sdílené v rodinném kruhu a společnosti, vzdělání a zkušenosti. Budeme-li vychovávat děti v rodině a ve škole k toleranci a nehomofobnímu postoji, bude každá další generace mladých lidí vůči homosexuální menšině a homoparentalitě benevolentnější. Dalším krokem, jež je nutné udělat s cílem zajistit širší akceptaci neheterosexuálních občanů, je ovlivnit stanovisko politických stran a politiků. Tito lidé jsou voleni námi, občany, a reprezentují naše názory. Pokud dojde k akceptaci homosexuálů a homoparentálních rodin mezi občany, lze očekávat i změny na úrovni české legislativy, jež bude odrážet většinové mínění české společnosti. Tyto změny lze očekávat i na základě již provedených právních úprav v ostatních evropských zemích, které refletovaly názory a vůli svých občanů.

Podíváme-li se na časové období, jež uplynulo od prvních snah v 90. letech minulého století legalizovat registrované partnerství až do dne, kdy byl schválen zákon

o registrovaném partnerství pod číslem 115/2006 Sb., dojdeme k závěru, že tyto snahy se řešily bezmála patnáct let. Nynější iniciativa spolků zastřešující zájmy gayů a leseb směřuje k omezení diskriminace a rozšiřování jejich práv ve smyslu legalizace sňatku a možnosti adopce. Nevýhodou české homosexuální komunity je, že postrádá jakýkoliv ucelený koncepční plán, díky kterému může promlouvat k veřejnosti a tímto také ovlivňovat dění na politické scéně. Ať je pravda jakákoliv, je nepopíratelné, že česká společnost se od sametové revoluce vyvíjí, mění své postoje vůči rodině, mění se i česká kultura, rodinné chování, čímž se mění i obraz rodiny. Pokud názor české společnosti, bez přítomnosti přední asociace hájící zájmy homosexuálů, bude natolik silný, že ovlivní i politiky a politické strany, nelze předpokládat, že legislativní změny proběhnou za několik měsíců nebo pár let. Je před námi ještě dlouhá cesta. Avšak do doby, než odstraníme všechny bariéry diskriminace neheterosexuální menšiny, odstraníme dvě největší překážky ve změně postoje a ujasníme si názory na homoparentalitu, nebude možné tvrdit, že postoje českých občanů nejsou namířené proti stejnopohlavním párům a homoparentalitě.

9. Literatura

- BEŇOVÁ, Kateřina a kol.: *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, Praha: Úřad vlády ČR, 2007.
- BOBEK Michal; BOUČKOVÁ, Pavla; KÜHN, Zdeněk: *Rovnost a diskriminace*, Praha: C.H. Beck, 2007.
- BRZEK, Antonín; PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava: *Třetí pohlaví?*, Praha: Scientia medica, 1992.
- BUREŠOVÁ, Kateřina: *Homoparentalita v aspektech práva*, Brno: Masarykova univerzita, rigorózní práce, 2013.
- CORVINO, John; GALLAGHER, Maggie: *Debating Same-Sex Marriage*, Oxford: Oxford University Press, 2012.
- CORVINO, John: *What's Wrong with Homosexuality*, Oxford: Oxford University Press, 2013.
- DUBAJ, Štefan: *O postoji bratislavskej verejnosti k problematike homosexuality*, Bratislava: Univerzita Komenského, diplomová práce, 1994.
- FOUCAULT, Michel: *Péče o sebe, Dějiny sexuality III*, Praha: Herrmann & synové, 2003.
- FOUCAULT, Michel: *Vůle k vědění, Dějiny sexuality I*, Praha: Herrmann & synové, 1999.
- JANDOUREK, Jan: *Sociologický slovník*, Praha: Portál, 2001.
- JANOŠOVÁ, Pavlína: *Homosexualita v názorech současné společnosti*, Praha: Nakladatelství Karolinum, 2000.
- JANOUŠKOVÁ, Olga: *Homosexuální menšina v České republice*, Brno: Masarykova univerzita, diplomová práce, 2006.
- KUTÁLKOVÁ, Petra: *Duhové rodiny ve stínu státu*, Praha: Prague Pride, 2015.
- LAIRD, Joan: *Lesbians & Lesbian Families: Reflections on Theory & Practice*, New York: Columbia University Press, 1999.
- NEDBÁLKOVÁ, Kateřina: *Alternativní rodinné modely aneb Rodiny lesbických matek a gay otců*, Brno: NESEHNUTÍ, 2002.
- PODHORETZ, Norman: *Jak hnutí za práva homosexuálů zvítězilo*, Praha: Commentary č. 5, listopad 1996.

- POSPÍŠIL, Vojtěch: *Právo na rovné zacházení z pohledu LGBT lidí*, Brno: Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Dny práva 2015, Část III. – Rovnost v právu, řada teoretická, svazek č. 547, 2016.
- SEIDL, Jan a kol.: *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, Brno: Host, 2012.
- SLOBODA, Zdeněk: *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*, Praha: Pasparta, 2016.
- SOKOLOVÁ, Věra: *Otec, otec a dítě. Gay muži a rodičovství*. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, Vol. 45, No. 1:115-145, 2009.
- STEHLÍKOVÁ, Džamila; PROCHÁZKA, Ivo; HROMADA, Jiří: *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*, Praha: Orbis, 1995.
- WAGNEROVÁ, Eliška; ŠIMÍČEK, Vojtěch; LANGÁŠEK, Tomáš; POSPÍŠIL, Ivo a kol.: *Listina základních práv a svobod*, Praha: Wolterz Kluwer Česká republika a. s., 2012.

Internetové zdroje

ČESKÝ SOCIÁLNĚVĚDNÍ DATOVÝ ARCHIV (ČSDA), Sociologický ústav AV ČR,

v. v. i.: Centrum pro výzkum veřejného mínění,

<http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>

Evropský výzkum hodnot – ČR 1991

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FCSDA00084&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FCSDA00084_V81&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha:

Český sociálněvědní datový archív, 1991 [17. 3. 2018] V63.

Evropský výzkum hodnot – ČR 1999

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FCSDA00085&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FCSDA00085_V68&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha:

Český sociálněvědní datový archív, 1999 [17. 3. 2018] V63.

Evropský výzkum hodnot – ČR 2008

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FCSDA00086&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FCSDA00086_V55&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha:

Český sociálněvědní datový archív, 2008 [17. 3. 2018] Q6_L.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FCSDA00086&gs=9&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FCSDA00086_V180&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0.

Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2008 [17. 3. 2018] Q47_v154.

Naše společnost 2003 – březen

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0303&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0303_V246&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český

sociálněvědní datový archív, 2003 [17. 3. 2018] ov.3aj/V0303.

Naše společnost 2005 – březen

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0503&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0503_V199&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2005 [17. 3. 2018] ov.19j/V0503.

Naše společnost 2005 – říjen

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&previousmode=regression&cor=pairwise&indeps=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0510_V189®Mod=reg&submode=variable&analysismode=regression&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2F] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2005 [17. 3. 2018] OV.114a/V0510.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&previousmode=regression&cor=pairwise&indeps=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0510_V189®Mod=reg&submode=variable&analysismode=regression&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0510&gs=22&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0510_V190&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2005 [17. 3. 2018] OV.114b/V0510.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&previousmode=regression&cor=pairwise&indeps=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0510_V189®Mod=reg&submode=variable&analysismode=regression&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0510&gs=22&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0510_V191&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2005 [17. 3. 2018] OV.114c/V0510.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&previousmode=regression&cor=pairwise&indeps=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0510_V189®Mod=reg&submode=variable&analysismode=regression&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0510&gs=22&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0510_V192&mode=docu

[mentation&top=yes](#)] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2005 [17. 3. 2018] OV.115/V0510.

Naše společnost 2007 – březen

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0705&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0705_V75&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2007 [17. 3. 2018] OV.114a/V0705.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0705&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0705_V76&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2007 [17. 3. 2018] OV.114b/V0705.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0705&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0705_V77&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2007 [17. 3. 2018] OV.114c/V0705.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0705&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0705_V78&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2007 [17. 3. 2018] OV.115/V0705.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0703&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0703_V126&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2007 [17. 3. 2018] OV.20h/V0703.

Naše společnost 2008 – březen

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0803&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0803_V139&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2008 [17. 3. 2018] OV.19h/V0803.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0803&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0803_V153&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0803&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0803_V153&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2008 [17. 3. 2018] OV.20h/V0803.

Naše společnost 2008 – květen

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0805&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0805_V47&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0805&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0805_V47&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2008 [17. 3. 2018] OV.114a/V0805.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0805&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0805_V48&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0805&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0805_V48&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2008 [17. 3. 2018] OV.114b/V0805.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0805&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0805_V49&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0805&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0805_V49&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2008 [17. 3. 2018] OV.114c/V0805.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0805&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0805_V50&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0805&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0805_V50&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2008 [17. 3. 2018] OV.115/V0805.

Naše společnost 2009 – březen

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0903&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0903_V107&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0903&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0903_V107&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2009 [17. 3. 2018] OV.19h/V0903.

[\http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0903&variable

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0903_V122&mode=documentation&top=yes [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2009 [17. 3. 2018] OV.20h/V0903.

Naše společnost 2009 – květen

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0905&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0905_V50&mode=documentation&top=yes [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2009 [17. 3. 2018] OV.114a/V0905.

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0905&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0905_V51&mode=documentation&top=yes [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2009 [17. 3. 2018] OV.114b/V0905.

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0905&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0905_V52&mode=documentation&top=yes [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2009 [17. 3. 2018] OV.114c/V0905.

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV0905&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV0905_V53&mode=documentation&top=yes [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2009 [17. 3. 2018] OV.115/V0905.

Naše společnost 2010 – březen

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1003&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1003_V124&mode=documentation&top=yes [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2010 [17. 3. 2018] OV.20h/V1003.

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1003&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1003_V1

[24&mode=documentation&top=yes](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1005&gs=5&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1005_V96&mode=documentation&top=yes)] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2010 [17. 3. 2018] OV.20h/V1003.

Naše společnost 2010 – květen

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1005&gs=5&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1005_V96&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1005&gs=5&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1005_V96&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2010 [17. 3. 2018] OV.114a/V1005.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1005&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1005_V97&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1005&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1005_V97&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2010 [17. 3. 2018] OV.114b/V1005.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1005&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1005_V98&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1005&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1005_V98&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2010 [17. 3. 2018] OV.114c/V1005.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1005&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1005_V99&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1005&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1005_V99&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2010 [17. 3. 2018] OV.115/V1005.

Naše společnost 2011 – březen

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1103&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1103_V135&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1103&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1103_V135&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2011 [17. 3. 2018] OV.19h/V1103.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1103&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1103_V150&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1103&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1103_V150&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2011 [17. 3. 2018] OV.20h/V1103.

Naše společnost 2011 – květen

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1105&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1105_V83&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2011 [17. 3. 2018] OV.114a/V1105.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1105&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1105_V84&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2011 [17. 3. 2018] OV.114b/V1105.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1105&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1105_V85&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2011 [17. 3. 2018] OV.114c/V1105.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1105&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1105_V86&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2011 [17. 3. 2018] OV.115/V1105.

Naše společnost 2012 – březen

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1203&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1203_V156&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2012 [17. 3. 2018] OV.20h/V1203

Naše společnost 2012 – květen

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1205&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1205_V82&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2012 [17. 3. 2018] OV.114a/V1205.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1205&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1205_V83&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1205&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1205_V83&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2012 [17. 3. 2018] OV.114b/V1205.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1205&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1205_V84&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1205&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1205_V84&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2012 [17. 3. 2018] OV.114c/V1205.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1205&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1205_V85&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1205&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1205_V85&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2012 [17. 3. 2018] OV.115/V1205.

Naše společnost 2013 – květen

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1305&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1305_V37&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1305&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1305_V37&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2013 [17. 3. 2018] OV.114a/V1305.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1305&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1305_V38&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1305&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1305_V38&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2013 [17. 3. 2018] OV.114b/V1305.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1305&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1305_V39&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1305&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1305_V39&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2013 [17. 3. 2018] OV.114c/V1305.

[\http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1305&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1305_V4

[0&mode=documentation&top=yes](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1403&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1403_V100&mode=documentation&top=yes)] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2013 [17. 3. 2018] OV.115/V1305.

Naše společnost 2014 – květen

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1403&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1403_V100&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1403&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1403_V100&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2014 [17. 3. 2018] OV.19h/V1403.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1403&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1403_V115&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1403&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1403_V115&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2014 [17. 3. 2018] OV.20h/V1403.

Naše společnost 2014 – červen

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1406&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1406_V71&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1406&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1406_V71&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2014 [17. 3. 2018] OV.114a/V1406.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1406&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1406_V72&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1406&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1406_V72&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2014 [17. 3. 2018] OV.114b/V1406.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1406&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1406_V73&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1406&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1406_V73&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2014 [17. 3. 2018] OV.114c/V1406.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1406&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1406_V74&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1406&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1406_V74&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2014 [17. 3. 2018] OV.114d/V1406.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1406&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1406_V75&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2014 [17. 3. 2018] OV.115/V1406.

Naše společnost 2015 – únor

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1502&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1502_V160&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2015 [17. 3. 2018] OV.19h/V1502.

Naše společnost 2015 – květen

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1505&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1505_V59&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2015 [17. 3. 2018] OV.114a/V1505.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1505&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1505_V60&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2015 [17. 3. 2018] OV.114b/V1505.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1505&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1505_V61&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2015 [17. 3. 2018] OV.114c/V1505.

[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1505&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1505_V62&mode=documentation&top=yes] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2015 [17. 3. 2018] OV.114d/V1505.

[<http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1505&variable>

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fvariable%2FV1505_V63&mode=documentation&top=yes [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2015 [17. 3. 2018] OV.115/V1505.

Naše společnost 2016 – březen

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fstudy%2FV1603&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fvariable%2FV1603_V42&mode=documentation&top=yes [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2016 [17. 3. 2018] OV.19h/V1603.

Naše společnost 2016 – červen

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fstudy%2FV1606&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fvariable%2FV1606_V156&mode=documentation&top=yes [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2016 [17. 3. 2018] OV.114a/V1606.

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fstudy%2FV1606&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fvariable%2FV1606_V157&mode=documentation&top=yes [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2016 [17. 3. 2018] OV.114b/V1606.

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fstudy%2FV1606&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fvariable%2FV1606_V158&mode=documentation&top=yes [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2016 [17. 3. 2018] OV.114c/V1606.

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fstudy%2FV1606&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fvariable%2FV1606_V159&mode=documentation&top=yes [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2016 [17. 3. 2018] OV.114d/V1606.

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fstudy%2FV1606&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2Fvariable%2FV1606_V1

[60&mode=documentation&top=yes](#)] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2016 [17. 3. 2018] OV.115/V1606.

Naše společnost 2017 – květen

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1705a&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1705a_V45&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1705a&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1705a_V45&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2017 [17. 3. 2018] OV.114a/V1705.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1705a&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1705a_V46&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1705a&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1705a_V46&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2017 [17. 3. 2018] OV.114b/V1705.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1705a&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1705a_V47&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1705a&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1705a_V47&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2017 [17. 3. 2018] OV.114c/V1705.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1705a&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1705a_V48&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1705a&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1705a_V48&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2017 [17. 3. 2018] OV.114d/V1705.

[\[http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1705a&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1705a_V49&mode=documentation&top=yes\]](http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&submode=variable&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FV1705a&variable=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfVariable%2FV1705a_V49&mode=documentation&top=yes) [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archív, 2017 [17. 3. 2018] OV.115/V1705.

GALIBI:

Registrované partnerství v roce 2013 [online]. [14. 4. 2018]. Dostupné z:

<http://galibi.cz/2014/registrovane-partnerstvi-v-roce-2013/>

GAY INICIATIVA V ČESKÉ REPUBLICE, Archiv SOHO v České republice:

Archiv SOHO v ČR a GI v ČR [online]. [17. 4. 2018]. Dostupné z:

<http://gay.iniciativa.cz/www/index.php>

Archiv SOHO v ČR a GI v ČR [online]. [17. 4. 2018]. Dostupné z:

<http://www.iniciativa.cz/www/index.php/?page=clanek&id=1251>

Registrované partnerství [online]. [11. 4. 2018]. Dostupné z:

<http://gay.iniciativa.cz/www/index.php?page=clanek&id=74>

KOHOUTOVÁ, Iva: *Partnerské svazky osob stejného pohlaví v České republice a v Evropě* [online]. Praha: oddělení svobodných analýz Českého statistického úřadu, 24. 10. 2013 [28. 4. 2018]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/20533820/csav102413opr.pdf/952872bd-1745-4ce0-a21b-c30bbc03ef47?version=1.0>

KOHOUTOVÁ, Iva: *Registrované partnerství je častější u mužů* [online]. Praha: oddělení svobodných analýz Českého statistického úřadu, 20. 12. 2014

[9. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/0800492b9c>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY:

Uzavření registrovaného partnerství [online]. Praha: odbor všeobecné správy, oddělení státního občanství a matrik, 3. 3. 2014 [11. 3. 2018]. Dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-registrovaneho-partnerstvi.aspx>

Platforma PROUD (Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu):

LGBT organizace vítají výrok Ústavního soudu, který právo dítěte na oba rodiče upřednostnil před zákonem [online]. 25. 7. 2017 [11. 4. 2018]. Dostupné z:

<http://proud.cz/novinky/247-ustavni-soud-uznal-rodicovska-prava-muzskemu-paru-na-uzemi-cr.html>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY:

Sněmovní tisk 320 – Novela z. o registrovaném partnerství [online]. Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2013-2017 [14. 4. 2018].

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=320&snzp=1>

Sněmovní tisk 969 – Návrh zákona o registrovaném partnerství [online]. Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2002-2006 [11. 3. 2018].

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=969>

Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992 [online]. [11. 3. 2018].

Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

PRÁVNÍ LINKA:

Vzájemná práva a povinnosti registrovaných partnerů [online]. [20. 4. 2018].

Dostupné z:

<http://www.pravnilinka.cz/bezplatna-pravni-poradna-zdarma/prava-a-povinnosti-registrovaných-partneru.html>

PROCHÁZKOVÁ, Martina: *Ministerstvo poprvé pustilo dítě z ústavu k výchově registrovanému páru* [online]. 10. 6. 2011, [14. 4. 2018]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/prvni-registrovani-par-oficialne-dostal-k-vychove-dite-z-ustavu-px2-/domaci.aspx?c=A110610_140159_domaci_taj

WIKIPEDIE, otevřená encyklopedie:

Gay a lesbická liga [online]. 7. 5. 2016, [14. 4. 2018]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Gay_a_lesbická_liga

Sčítání lidu [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sč%C3%ADt%C3%AD_lidu#V_samostatné_České_republice

Zákony pro lidi.cz:

Zákon č. 115/2006 Sb., Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů [online]. [11. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>

Zákon č. 117/1995 Sb., Zákon o státní sociální podpoře [online]. [14. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117#cast3-hlava5>

Zákon č. 155/1995 Sb., Zákon o důchodovém pojištění [online]. [14. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155#cast4>

Zákon č. 187/2006 Sb., Zákon o nemocenském pojištění [online]. [14. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-187#cast3>

Zákon č. 221/1999 Sb., Zákon o vojácích z povolání [online]. [17. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-221>

Zákon č. 234/2014 Sb., Zákon o státní službě [online]. [17. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-234>

Zákon č. 247/2017 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů [online]. [17. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-247>

Zákon č. 373/2011 Sb., Zákon o specifických zdravotních službách [online]. [14. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-373#hlava1>

Zákon č. 435/2004 Sb., Zákon o zaměstnanosti [online]. [17. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>

Rozhodnutí

Nález Ústavního soudu ČSFR, sp. zn. Pl. ÚS 22/92, ze dne 8. října 1992

Přílohy

Příloha č. 1: Počty lidí se známým/známou z LGBT komunity (tabulka)

Příloha č. 2: Souhlas veřejnosti s uzákoněním registrovaného partnerství (tabulka)

Příloha č. 3: Legalizace sňatku a registrovaného partnerství v Evropě (tabulka)

Příloha č. 4: Osoby žijící v partnerském svazku s osobou stejného pohlaví podle typu svazku a věku v roce 2011 (tabulka)

Příloha č. 5: Vývoj svazků osob stejného pohlaví v Evropě (na 100 tisíc obyvatel) a podíl mužů na těchto svazcích (tabulka)

Příloha č. 6: Souhlas veřejnosti s uzákoněním sňatku (tabulka)

Příloha č. 7: Souhlas veřejnosti s adopcí dětí (tabulka)

Příloha č. 1: Počty lidí se známým/známou z LGBT komunity (v procentech) – Tabulka č. 4

Známy/a z LGBT	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ano	43,00	40,5	51,5	49,0	50,0	31,8	34,5	33,4	31,5	35,2	31,7	37,2
Ne	49,80	52,9	42,8	44,8	45,4	55,0	52,7	55,4	56,0	54,7	54,3	48,4
Neví	7,30	6,5	5,7	6,2	4,6	13,2	12,9	11,2	12,6	10,1	8,7	14,4
Počet respondentů	1 071	1 132	1 064	1 036	1 060	1 115	1 042	1 062	1 049	1 043	1 004	1 019

Zdroj: Naše společnost 2007, ČSDA AV ČR, v. v. i., <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>

Příloha č. 2: Souhlas veřejnosti s uzákoněním registrovaného partnerství (v procentech) – Tabulka č. 5

Registrované partnerství	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rozhodně ano	20,8	23,8	28,9	31,3	31,0	33,0	32,3	31,8	28,7	29,3	32,6	33,8
Spíše ano	40,9	45,0	45,6	41,7	40,8	39,2	43,2	41,1	44,1	44,8	42,4	42,2
Spíše ne	15,5	13,1	11,4	10,7	11,8	12,1	10,6	11,6	14,2	12,1	11,7	11,9
Rozhodně ne	13,9	11,0	8,4	11,7	10,8	10,6	9,9	10,5	8,9	10,2	8,6	7,4
Neví	8,9	7,2	5,7	4,6	5,6	5,1	4,0	5,1	4,1	3,6	4,7	4,7
Počet respondentů	1 074	1 132	1 066	1 036	1 060	1 115	1 042	1 062	1 049	1 042	1 005	1 018

Zdroj: Naše společnost 2007, ČSDA AV ČR, v. v. i., <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>

Příloha č. 3: Legalizace sňatku a registrovaného partnerství v Evropě – Tabulka č. 6

Stát	Dánsko	Norsko	Švédsko	Island	Nizozemsko	Francie	Belgie
Sňatek	2012	2009	2009	2010	2001	2013	2003
Registrované partnerství	1989-2012	1993-2009	1995-2009	1996-2010	1998	1999	2000
Stát	Německo	Finsko	Lucembursko	Spojené království*	Španělsko	Andorra	Česká republika
Sňatek	-	-	-	2014	2005	-	-
Registrované partnerství	2001	2002	2004	2005	-	2005	2006
Stát	Slovinsko	Švýcarsko	Maďarsko	Rakousko	Portugalsko	Irsko	Lichtenštejnsko
Sňatek	-	-	-	-	2010	-	-
Registrované partnerství	2006	2007	2009	2010	-	2011	2011

Zdroj: ILGAEUROPE (Mezinárodní lesbická, gay, bisexuální, trans a intersexuální asociace),

<https://www.czso.cz/documents/10180/20533820/csav102413opr.pdf/952872bd-1745-4ce0-a21b-c30bbc03ef47?version=1.0>,

* – pouze Anglie a Wales

Příloha č. 4: Osoby žijící v partnerském svazku s osobou stejného pohlaví podle typu svazku a věku v roce 2011 – Tabulka č. 7

Věk	Celkem	do 29 let	30 až 39 let	40 až 49 let	50 až 59 let	60 až 69 let	70 let a více	Nezjištěno
Registrované partnerství	1 264	176	585	282	127	65	29	-
Faktické partnerství	8 112	2 444	2 107	1 381	970	650	547	13

Zdroj: Český statistický úřad (SLDB), <https://www.czso.cz/documents/10180/20533820/csav102413opr.pdf/952872bd-1745-4ce0-a21b-c30bbc03ef47?version=1.0>

**Příloha č. 5: Vývoj svazků osob stejného pohlaví v Evropě (na 100 tisíc obyvatel) a podíl mužů na těchto svazcích (v procentech) –
Tabulka č. 8**

	Dánsko		ČR	Finsko	Francie	Nizozemsko**		Norsko		Portugalsko*		Rakousko	Španělsko*		Švédsko	Švýcarsko		Velká Británie	
	celkem m	muži (%)				celkem	muži (%)	celkem m	muži (%)	celkem m	muži (%)		celkem m	muži (%)		celkem m	muži (%)	celkem	muži (%)
1993								3,62	73,70										
1994								3,07	64,70										
1995								2,25	65,30					7,53					
1996								2,90	63,00					3,61					
1997								2,66	63,20					2,96					
1998								2,60	61,70					2,82					
1999	5,56	54,10						3,23	56,90					3,24					
2000	5,77	57,50			9,16			3,43	50,60					4,02					
2001	6,48	51,30			5,59	18,27	55,20	4,10	58,40					4,28					
2002	5,64	46,20			6,05	14,40	50,90	4,03	57,40					4,73					
2003	5,94	46,30		3,64	7,12	12,23	48,90	4,47	56,90					5,55					
2004	6,16	40,20		3,56	8,27	10,45	46,90	4,18	55,70					6,30					
2005	7,27	44,70		3,81	7,95	10,22	48,20	4,15	50,50				2,92	72,00	6,57			3,24	65,90
2006	7,36	44,30	2,29	3,63	8,23	10,68	47,90	4,87	44,90				9,78	69,60	7,27			26,58	59,90
2007	7,78	44,50	2,50	4,03	10,04	11,58	47,60	5,67	41,20				7,11	67,10	7,11	26,54	71,40	14,31	54,70
2008	8,03	42,40	2,23	4,69	13,16	11,74	47,40	4,70	40,20				7,01	64,20	8,83	12,17	70,90	11,68	53,30
2009	7,03	37,40	1,97	4,61	13,47	11,16	42,80	5,86*	37,10				6,71	64,40	1,59	11,26	67,40	10,16	51,40
2010	7,39	39,80	1,95	6,00	14,53	11,08	48,60	5,40*	36,70	2,51	66,50	8,40	6,93	61,20		9,20	69,30	10,25	48,80
2011	6,21	35,80	1,79	6,18		11,00	45,50	5,23*	35,90	3,07	68,20	5,14	7,67	58,60		8,49	63,40	10,81	50,70
2012	6,89**	41,60	1,99	6,08		10,27	44,20	5,36*	37,90	3,07	66,70	4,56				8,69	61,60		

Zdroj: Statistické úřady daných států, MV ČR, Eurostat, vlastní pobočky,

<https://www.czso.cz/documents/10180/20533820/csav102413opr.pdf/952872bd-1745-4ce0-a21b-c30bbc03ef47?version=1.0>,

* – sňatky; ** – sňatky a registrované partnerství dohromady

Příloha č. 6: Souhlas veřejnosti s uzákoněním sňatku (v procentech) – Tabulka č. 9

Sňatek	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rozhodně ano	11,5	11,1	12,6	20,3	20,3	19,0	20,3	20,5	16,0	18,3	20,4	23,2
Spíše ano	26,4	25,1	25,3	27,3	28,6	26,5	30,7	29,7	28,7	30,5	30,8	28,7
Spíše ne	28,3	27,6	30,8	22,8	23,6	24,8	22,7	23,3	28,0	22,8	22,6	23,0
Rozhodně ne	22,6	28,9	23,7	23,1	21,1	22,5	21,2	21,3	19,9	24,3	19,9	18,3
Neví	11,1	7,3	7,7	6,6	6,4	7,1	5,0	5,3	7,3	4,0	6,3	6,8
Počet respondentů	1 074	1 132	1 065	1 036	1 060	1 115	1 042	1 062	1 049	1 041	1 005	1 017

Zdroj: Naše společnost 2007, ČSDA AV ČR, v. v. i., <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>

Příloha č. 7: Souhlas veřejnosti s uzákoněním adopcí dětí (v procentech) – Tabulka č. 10

Adopce	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2014**	2015*	2015**	2016*	2016**	2017*	2017**
Rozhodně ano	4,7	4,5	4,6	8,6	9,8	10,5	12,3	13,8	13,5	20,9	14,0	22,6	18,4	25,9	21,3	30,0
Spíše ano	14,4	16,7	17,9	19,0	19,1	23,0	24,6	19,5	31,8	37,7	30,3	36,9	30,5	36,6	30,0	38,5
Spíše ne	27,9	25,4	27,2	26,1	22,6	23,9	25,9	25,4	23,6	16,1	20,9	17,1	19,9	15,9	19,4	13,0
Rozhodně ne	42,0	41,8	37,6	36,6	37,3	34,3	29,2	32,0	23,6	15,8	27,8	15,6	22,6	12,8	20,1	10,6
Neví	10,9	11,6	12,7	9,7	11,2	8,3	8,1	9,2	7,3	9,5	7,0	7,8	8,6	8,9	9,1	8,0
Počet respondentů	1 074	1 132	1 065	1 036	1 060	1 115	1 042	1 061	1 049	1 049	1 043	1 043	1 005	1 003	1 018	1 018

Zdroj: Naše společnost 2007, ČSDA AV ČR, v. v. i., <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>,

* – dítě z dětského domova/ústavu; ** – biologické dítě partnera/partnerky